

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
UGDYMO MOKSLŲ IR SOCIALINĖS GEROVĖS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS IR PSICHOLOGIJOS KATEDRA

ROBERTA PETRAITIENĖ
EDUKOLOGIJOS STUDIJŲ PROGRAMA (VAIKO TEISIŲ APSAUGOS VADYBOS
SPECIALIZACIJA)

**GIMNAZISTŲ NAUDOJIMOSI INTERNETINIAIS SOCIALINIAIS
TINKLAIS YPATUMAI IR GALIMOS PRIKLAUSOMYBĖS POŽYMIAI**

Magistro darbas

Darbo vadovas:
prof.dr. A.Gumuliauskienė

Originalus autorinis darbas

Šiauliai, 2016

TURINYS

TURINYS	2
SANTRAUKA (lietuvių kalba).....	3
SUMMARY (anglų kalba).....	4
ĮVADAS	5
1.INTERNETINIAI SOCIALINIAI TINKLAI, JŲ CHARAKTERISTIKOS	9
1.1.Internetinių socialinių tinklų samprata, reikšmingumas, raida tinklaveikos teorijos kontekste.....	9
1.2. Internetiniai socialiniai tinklai, jų charakteristikos	15
1.3. Internetinių socialinių tinklų galimybės ir grėsmės.....	18
2.KOMUNIKACIJA INTERNETINIUOSE SOCIALINIUOSE TINKLUOSE	26
3.VAIKO TEISIŲ PAŽEIDIMAI INTERNETINIUOSE SOCIALINIUOSE TINKLUOSE IR PREVENCINĖS GALIMYBĖS	28
3.1.Įstatymai ir kiti teisės aktai, užtikrinantys vaiko teises internete.....	28
3.2.Vaiko teisės ir jų pažeidimai internetiniuose socialiniuose tinkluose.....	29
3.3.Prevencinės veiklos galimybės saugiam vaiko naudojimuisi internetu.....	32
4. PAAUGLIŲ IR JAUNIMO PRIKLAUSOMYBĖ NUO SOCIALINIŲ TINKLŲ INTERNETINĖJE ERDVĖJE	36
4.1.Priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų sampratos teorinės interpretacijos.....	36
4.2. Priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų požymiai	39
5. GIMNAZISTŲ NAUDOJIMOSI INTERNETINIAIS SOCIALINIAIS TINKLAIS YPATUMŲ IR GALIMOS PRIKLAUSOMYBĖS EMPIRINIO TYRIMO REZULTATAI IR JŲ ANALIZĖ	42
5.1.Gimnazistų ir pedagogų apklausos tyrimo metodika ir organizavimas.....	42
5.2.Gimnazistų naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais ypatumai: gimnazistų ir pedagogų nuomonių analizė.....	47
5.3.Gimnazistų ir pedagogų nuomonės apie socialinių tinklų internetinėje erdvėje galimybes ir grėsmes tendencijos.....	57
5.4.Gimnazistų galimos priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų požymiai.....	75
5.5.Gimnazistų ir pedagogų nuomonių apie prevencines galimybes užtikrinant saugią komunikaciją internetiniuose socialiniuose tinkluose analizė.....	82
DISKUSIJA	90
IŠVADOS	94
REKOMENDACIJOS	96
LITERATŪRA	97
PRIEDAI	106

SANTRAUKA

Tyrimo problema. Vaikai, gimę skaitmeniniame pasaulyje ir nuo mažens vis intensyviau susiduriantys su įvairiomis technologijomis, anksti ir lengviau nei vyresnioji karta jas įsisavina, paauglystėje ir vėlesniame amžiuje itin aktyviai jungiasi į socialinius internetinius tinklus, kurie atveria naujas galimybes ir tuo pačiu atneša naujus iššūkius ir grėsmes. Todėl suaugusiems tenka vis didesnė atsakomybė dėl saugaus naudojimosi socialiniais internetiniais tinklais, kuomet turima informacija leistų suaugusiems užkirsti kelią mokiniams kylančioms grėsmėms.

Šiame kontekste *tyrimo problema konkretizuojama šiais probleminiais klausimais:*

- Kaip intensyviai gimnazistai yra įsijungę į internetinius socialinius tinklus?
- Kokiais tikslais jais naudojasi?
- Kokia jų nuomonė apie socialinių internetinių tinklų privalumus ir pavojus?
- Ar nesama gimnazistų dalyvavimo internetiniuose socialiuose tinkluose raiškoje priklausomybės nuo socialinių internetinių tinklų požymių?

Tyrimo tikslas - teoriškai ir empiriškai pagrįsti gimnazistų naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais tendencijas ir galimos priklausomybės požymius.

Atliktas gimnazistų naudojimosi internetiniais socialiniais ypatumų ir galimos priklausomybės empirinis tyrimas atskleidė, jog jaunuoliai daugiausiai laisvo laiko skiria būtent dalyvavimui internetiniuose socialiniuose tinkluose, aktyviausiai „Facebook“; „Instagram“; „Google +“ internetinius socialinius tinklus. Aktyvų ir dažną gimnazistų dalyvavimą internetinėje erdvėje paskatina tam tikros internetinės erdvės galimybės – greita informacijos paieška, plačios interneto galimybės bei draugų, bendraamžių rekomendacijos. Identifikuotas ir internetiniuose socialiniuose tinkluose kylančių grėsmių patyrimas: internetiniuose socialiniuose tinkluose susiduriama su patyčiomis, žeminančiais komentais, pasinaudojimu asmeniniais duomenimis, pažintimis su nepažįstamais žmonėmis. Pedagogai taip pat pritaria gimnazistų išskirtoms internetinių socialinių tinklų grėsmėms. Tiek pedagogų, tiek gimnazistų apklausos rezultatai atskleidė dažno ir aktyvaus naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais įtaką priklausomybės nuo šių tinklų atsiradimui.

Atliktas magistro darbo tyrimas leidžia pagrįsti darbo hipotezę, kad dažnas ir neatsakingas naudojimąsis internetiniais socialiniais tinklais gali paskatinti priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų atsiradimą, internetiniuose socialiniuose tinkluose kylančių grėsmių patyrimą.

SUMMARY

Research problem. Children born in the digital world and from an early age increasingly facing various technologies, early and easier than the older generation can be absorbed, adolescence and later life very highly bound to online social networks, which opens up new opportunities and at the same time brings new challenges and threats. Therefore, adults are playing an ever greater responsibility for the safe use of online social networks, where the information available to enable adults to prevent pupils threats.

In this context, the research problem is concretized in the following problem areas:

- How intense high school students are currently online in the online social networks?
- What are the purposes they are used?
- What is their opinion about online social networking advantages and risks?
- Does the absence of secondary school participation in online networks Sociale expression dependence on online social networking features?

The aim - theoretically and empirically based gymnasium use of online social networking trends and possible signs of addiction.

An gymnasium use of online social features and possible addiction empirical study revealed that young people are the most free time on precisely participation in online social networks, the most active “Facebook”; "Instagam”; “Google+” social networking sites. Active and frequent participation in the gymnasium in the Internet space to encourage certain cyberspace opportunities - fast information search, wide Internet access as well as friends, peer recommendations. Identified and online social networks threats experience: online social networks faced with bullying, degrading comments, the exercise of personal data, contact with strangers. Teachers also supports the gymnasium bold online social networking threats. Both teachers and gymnasium survey revealed frequent and active use of online social networks influence dependence on the network as a whole.

An Master's study permits based on hypothesis that frequent and irresponsible use of an online social networks can lead to dependence on online social networks in the emergence of online social networks threats experience.

IVADAS

Tyrimo aktualumas. Mokslinėje literatūroje internetiniai socialiniai tinklai suprantami kaip “socialinis ir ekonominis reiškinys, kuris keičia individų tarpusavio komunikacijos formas ir bendravimo pobūdį. Internetiniai socialiniai tinklai suteikia vartotojams galimybę patiems kurti pranešimų turinį, jungtis į tarpusavio tinklus ir tokiu būdu komunikuoti.

J.Boase, J.Horrigan ir B. Wellman (2006) analizuoja internetinių socialinių tinklų struktūrą ir jų dalyvius. M.Fraser ir S. Dutta (2010) pateikia virtualios tapatybės bei įspūdžio valdymo aspektą. K. Burke ir kt (2010) skiria virtualios veiklos iššūkius asmeniniam privatumui ir saugumui internetiniuose socialiniuose tinkluose. N. Ellison ir kt. (2011) analizuoja dalyvavimo poveikį dalyvaujantiems internetiniuose socialiniuose tinkluose.

O.Pabedinskaitė, P.Milašauskas (2012) skiria pagrindines internetinių socialinių tinklų populiarumo priežastis – tai “galimybė išreikšti save, atskleisti savo asmenybę”; tai būdas greitai keistis reikšminga informacija”; “tai būdas stebėti vartotojui įdomius žmones, jų veiklą, emocijas, įspūdžius”; “tai būdas pabėgti nuo kasdienybės”.

Priklausomai nuo internetinio socialinio tinklo vartotojo lūkesčių ir poreikių, internetinis socialinis tinklas tampa priemone, suteikiančia itin plačias šių tinklų naudojimo galimybes arba grėsmes, lemiančias negatyvius procesus bei pokyčius žmogaus gyvenime. Tiek užsienio šalių, tiek Lietuvos tyrėjai skiria panašias internetinių socialinių tinklų galimybes – sau palankios tapatybės kūrimą, reprezentavimą (Miller, 2006; Young, 2011). Užsienio ir Lietuvos tyrėjų darbuose skiriamos internetinių socialinių tinklų galybės – paauglių saviraiška, socialinio atstūmimo kompensavimas (Miller, 2010; Paluckaitė, 2015), tapatybės reprezentavimas (Correa, 2010; Mandravickaitė, 2010), komunikacijos skatinimas (Hugher, 2008); papildomos informacijos šaltinis (Ruškus, Žvirdauskas, 2009).

Internetiniai socialiniai tinklai vartotojui suteikia tiek reikšmingų galimybių patirti tam tikrus įspūdžius, pažinti, išmokti, tyrinėti, tačiau tai taip pat padidina tikimybę patirti su internetiniais socialiniais tinklais susijusias grėsmes – abejingumą realiems santykiams su šeimos nariais ar bendraamžiais, patiriamas patyčias, seksualinį priekabiavimą, neatsakingą savo asmens duomenų atskleidimą. Plačiai internetiniuose socialiniuose tinkluose jų vartotojams kylančias grėsmes analizuoja S.Livingstone, E.Helsper (2008). D.J.Solove (2007) akcentuoja vienu

internetinių socialinių tinklų vartotojų veikla dažnai turi įtakos kitiems vartotojams. Susiduriama su informacijos nutekėjimo, neteisėto asmens duomenų atskleidimo problema.

Internetiniuose socialiniuose tinkluose taip pat iškyla šios šios grėsmės: asmeninės informacijos platinimas, susirašinėjimas su nepažįstamais žmonėmis, virtualus priekabiavimas, su seksu susijusių interneto svetainių lankymas, lankymasis nesaugiuose tinklalapiuose (Dowell, Burgess, Cavanaugh, 2009).

Internetiniuose socialiniuose tinkluose kylančias grėsmes vartotojams analizuoja ir J.Ruškus, D.Žvirdauskas (2009); G.Žibėnienė, D.Brasienė (2013); U.Paluckaitė, K.Žardekaitė – Matulaitienė (2015).

Pastebima, kad neatsakingas ir dažnas naudojimąsi internetiniais socialiniais tinklais skatina priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų atsiradimą ir raišką, kuomet nukenčia kitos asmeniui svarbios ir reikšmingos veiklos – realus bendravimas, santykiai su šeimos nariais, bendraamžiais, mokymosi, darbinė veiklos, laisvalaikis. Tad priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų problemos sprendimas reikalauja veiksmingų strategijų, veiksmų sekos.

Tyrimo problema. Vaikai, gimę skaitmeniniame pasaulyje ir nuo mažens vis intensyviau susiduriantys su įvairiomis technologijomis, anksti ir lengviau nei vyresnioji karta jas įsisavina, paauglystėje ir vėlesniame amžiuje itin aktyviai jungiasi į socialinius internetinius tinklus, kurie atveria naujas galimybes ir tuo pačiu atneša naujus iššūkius ir grėsmes. Specialistai pažymi, kad auga socialinių tinklų karta, kuriai problematiška atskirti virtualų ir realų gyvenimą, su visais galimais jų privalumais ir pavojais. Todėl suaugusiems (tėvams, pedagogams, socialinių internetinių paslaugų teikėjams ir kt.) tenka vis didesnė atsakomybė dėl saugaus interneto, socialinių internetinių tinklų naudojimosi. Pastaruoju metu kai kuriose šalyse imta svarstyti klausimą, ar neturėtų mokytojai ir mokiniai intensyviau bendrauti internetiniuose socialiniuose tinkluose, nors dėl to kyla tam tikrų etikos problemų, idant mokytojams būtų didesnės galimybės stebėti ir žinoti, ką jaunimas veikia socialiniuose tinkluose, su kuo jie bendrauja, kokia informacija ir nuotraukomis dalijasi. Turima informacija leistų suaugusiems užkirsti kelią mokiniams kylančioms grėsmėms.

Šiame kontekste *tyrimo problema konkretizuojama šiais probleminiais klausimais:*

- Kaip intensyviai gimnazistai yra įsijungę į internetinius socialinius tinklus?
- Kokiais tikslais jais naudojami?
- Kokia jų nuomonė apie socialinių internetinių tinklų privalumus ir pavojus?

- Ar nesama gimnazistų dalyvavimo internetiniuose socialiuose tinkluose raiškoje priklausomybės nuo socialinių internetinių tinklų požymių?

Tyrimo objektas - gimnazistų naudojimas internetiniais socialiniais tinklais.

Tyrimo hipotezė: dažnas ir neatsakingas naudojimas internetiniais socialiniais tinklais gali paskatinti priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų atsiradimą, internetiniuose socialiniuose tinkluose kylančių grėsmių patyrimą.

Tyrimo tikslas - teoriškai ir empiriškai pagrįsti gimnazistų naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais tendencijas ir galimos priklausomybės požymius.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atskleisti teorinius analizuojamos problemos aspektus socialinės tiklaveikos teorijos kontekste.
2. Pateikti socialinių tinklų internetinėje erdvėje charakteristikas.
3. Išryškinti internetinių socialinių tinklų teikiamas galimybes ir slypinčius pavojus.
4. Teoriškai pagrįsti komunikacijos socialiniuose internetiniuose tinkluose ypatumus.
5. Išanalizuoti vaiko saugumo ir teisių pažeidimų internetiniuose socialiniuose tinkluose bei jų prevencijos teorinius aspektus.
6. Aktualizuoti paauglių ir jaunimo priklausomybės nuo socialinių tinklų internetinėje erdvėje problematiką.
7. Empiriškai ištirti gimnazistų naudojimosi internetu, internetiniais socialiniais tinklais raišką bei identifikuoti galimos priklausomybės nuo socialinių tinklų požymius.

Tyrimo metodologija:

Daugiaprasmi internetinio socialinio tinkle suvokimą lemia platus internetinius socialinius tinklus analizuojančių teorijų spektras. Skirtingus teorinius požiūrius apjungia struktūrinė pozicija, pagal kurią socialinis tinklas traktuojamas kaip struktūra, apimanti individus bei kurianti socialinius ryšius tarp individų. Internetiniame socialiniame tinkle vartotojui suteikiamos ne tik galybės, tačiau išryškėja ir šių tinklų grėsmės, lemiančios neigiamus tinklo vartotojo pokyčius. Analizuojant priklausomybę nuo internetinių socialinių tinklų, remiamasi prielaida, jog tai yra šių tinklų grėsmė bei aktyvaus ir dažno naudojimosi šiais tinklais pasekmė, reikalaujanti veiksmingų šios problemos sprendimo paieškų ir įgyvendinimo.

Tyrimo metodai:

1. **Teoriniai:** mokslinės literatūros, dokumentų analizė, sisteminimas, apibendrinimas.

2. **Empiriniai:** anketinė Šiaulių miesto gimnazistų ir gimnazijose dirbančių pedagogų standartizuota apklausa.
3. **Statistiniai:** aprašomoji statistika; standartinis nuokrypis (SD); vidurkis (M).

Tyrimo imtis ir organizavimas:

Gimnazistų naudojimosi internetu, internetiniais socialiniais tinklais raiškos ypatumų ir galimos priklausomybės empirinis tyrimas vyko 2016 metų vasario - 2016 metų kovo mėnesiais 2 Šiaulių miesto gimnazijose. Gimnazistų anketinėje apklausoje dalyvavo 149 gimnazistai ir 36 pedagogai, dirbantys gimnazijose.

Darbo naujumas/reikšmingumas:

Gimnazistų naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais ir galimos priklausomybės nuo šių tinklų analizės kontekste atskleista gimnazistų nuomonė apie internetinių socialinių tinklų privalumus, galimybes bei grėsmes, numatytos ir konkretizuotos pagrindinės prevencinės veiklos galimybės, kurios paskatins didesnę gimnazistų sąmoningumą, atsakingumą, naudojantis internetiniais socialiniais tinklais.

Darbo aprobacija: 2016 metų gegužės 12 d. Studentų mokslinių darbų konferencija Šiaulių universitete (priedas Nr. 3).

Darbo struktūra: santrauka lietuvių ir anglų kalbomis, įvadas, 5 skyriai, 13 poskyrių, diskusija, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas (119 literatūros šaltinių), 3 priedai. Darbe pateikiama 1 lentelė ir 52 paveikslai.

1. INTERNETINIAI SOCIALINIAI TINKLAI, JŲ CHARAKTERISTIKOS

1.1. Internetinių socialinių tinklų samprata, reikšmingumas, raida tinklaveikos teorijos kontekste

Internetinėje erdvėje paprasčiausiai internetiniai socialiniai tinklai apibūdinami kaip „internetiniai tinklalapiai, kuriuose vartotojai gali siųsti vieni kitiems žinutes, kurti grupes, diskusijų forumus“ (Safko, 2006).

D. Brasienės (2010) teigimu, internetiniai socialiniai tinklai kaip masinis internetinis fenomenas atsirado 1990 m. ir per pastaruosius metus smarkiai išplito. Nors socialiniai tinklai viešojoje erdvėje pasirodė 2005-2007 metais.

Socialinių tinklų veikimas paremtas būtent informacijos sklaida, įgyvendinant saviraiškos laisvės, informacijos laisvės bei teisės į informaciją nuostatas. G. Sirbikytė (2013) teigia, jog vos tik pasirodžius internetiniams socialiniams tinklams, jų populiarumas ėmė augti. Šiuo metu pasaulyje priskaičiuojama apie 150 aktyviai veikiančių socialinių tinklų, iš kurių net 13 turi daugiau nei po šimtą milijonų vartotojų.

Internetiniai socialiniai tinklai - socialinis ir ekonominis reiškinys, kuris keičia individų tarpusavio komunikacijos formas ir bendravimo pobūdį, suteikia vartotojams galimybę patiems kurti pranešimų turinį, jungtis į tarpusavio tinklus ir tokiu būdu komunikuoti (Žvirblytė, 2011).

Internetiniai socialiniai tinklai žymi individus ir socialinius ryšius tarp jų palaikomus naujųjų socialinių medijų aplinkose (Dandrea, Ferri ir Grifoni, 2009).

Skirtingi autoriai pateikia skirtingus internetinių socialinių tinklų aspektus. Socialinių mokslų atstovai dažniausiai nagrinėja šiuos internetinių socialinių tinklų aspektus:

- J. Boase, J. Horrigan ir B. Wellman (2006) analizuoja internetinių socialinių tinklų struktūrą ir jų dalyvius.
- M. Fraser ir S. Dutta (2010) pateikia virtualios tapatybės bei įspūdžio valdymo aspektą.
- K. Burke ir kt (2010) skiria virtualios veiklos iššūkius asmeniniam privatumui ir saugumui internetiniuose socialiniuose tinkluose.
- N. Ellison ir kt. (2011) analizuoja dalyvavimo poveikį dalyvaujantiems internetiniuose socialiniuose tinkluose.

Internetinių socialinių tinklų sampratas, pateikiamas Lietuvos ir užsienio mokslinėje literatūroje reprezentuoja 1 paveikslas.

1 pav. Internetinių socialinių tinklų samprata, pateikiama įvairiuose užsienio ir Lietuvos tyrėjų šaltiniuose (sudaryta darbo autorius)

Apibendrinant 1 paveiksle pateiktas internetinių socialinių tinklų sampratas, pateikiamas tiek užsienio šalių, tiek Lietuvos mokslinėje literatūroje, galima teigti, kad internetiniai socialiniai tinklai siejami su tam tikrų kontaktų (reikšmingų tam tikram vartotojui) paieška, jų kūrimu bei palaikymu. Daugelyje internetinių socialinių tinklų sampratų akcentuojamas šių tinklų vartotojų bendruomeniškumo, bendrumo aspektas kaip svarbus veiksnys, lemiantis vartotojų aktyvų dalyvavimą internetiniuose socialiniuose tinkluose. Internetinių socialinių tinklų sampratose taip pat pastebimi ir šie pagrindiniai internetinių socialinių tinklų požymiai: tinklo vartotojų sąveika, ryšiai, bendravimas ir komunikacija, kuriais grindžiama internetinių socialinių tinklų veikla.

Vis didėjant internetinio ryšio populiarumui ir reikšmingumui kasdieniniame gyvenime, internetiniai socialiniai tinklai tampa svarbiais bendravimo, žmonių komunikavimo centrais, kuomet komunikavimas, bendravimas ir vartotojų sąveika iš virtualios erdvės dažnai persikelia ir į realų gyvenimą. Internetinių socialinių tinklų populiarumo priežastis pateikia tiek užsienio šalių, tiek Lietuvos tyrėjai, akcentuodami vis didėjantį internetinių socialinių tinklų populiarumą.

Viena reikšmingiausių internetinių socialinių tinklų populiarumo priežasčių – internetinių socialinių tinklų reikšmė jų vartotojų bendravimo kokybei. M.Burke ir kt. (2010) atlikęs tyrimą, kaip internetiniai socialiniai tinklai naudojami socialiniams tikslams, atskleidė:

- Egzistuojantį teigiamą ryšį tarp socialinių motyvų naudotis internetiniu socialiniu tinklu ir teigiamų psichologinių šio naudojimosi padarinių;
- Susirašinėjančių paauglių sąsajas su glaudesniais santykiais su draugais;
- Naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais ryšį su paauglių socialiniu kapitalu.

D.Antinienė (2004) akcentuoja, jog esminis asmens socialinės integracijos ir socialinės adaptacijos veiksnys – internetiniai socialiniai tinklai, kuomet svarbiausias socialinių tinklų formavimosi motyvas yra būtent individų saugumo siekis.

L.Straubergaitė, S.Petrauskas (2007) teigia, jog internetiniai socialiniai tinklai sudaro galimybę pabendrauti su draugais ne tik iš realios aplinkos, bet ir iš virtualios erdvės, taip praplečiant savo pažinčių ratą. J.Ruškus, D.Žvirdauskas (2009) pažymi, jog internetiniai socialiniai tinklai tiesiogiai atliepia kiekvieno, ypač paauglio, poreikį bendrauti ir būti socializacijos subjektu. Socialiniuose tinkluose greitai tampama grupės nariu, susirandami realūs ar virtualūs draugai, keičiamasi ne tik informacija, bet ir nuotaikomis, dienvakarėmis, įvykiais, įspūdžiais ir kt.

M.Fraser ir S.Dutta (2010) teigia, jog socialinių tinklų svetainių patrauklumas sudaro sąlygas jungimuisi į bendruomenes. Vaikams, siekiantiems patenkinti bendravimo poreikius, šie socialiniai tinklai yra puiki sąlyga jungtis į įvairias bendruomenes, „kolekcionuojant draugus“.

J.A.Hagel, G.Armstrong (2007) teigia, kad bendruomenės narių sąveikos virtualioje erdvėje yra pagrįstos individų noru realizuoti savo poreikius. Šiai nuomonei pritaria ir P.Kollock (2008), kuris pateikia pagrindines jungimosi į virtualias bendruomenes priežastis: operatyvios informacijos ir pagalbos gavimas; pripažinimas; populiarumas; prisidėjimo jausmas; tarpusavio ryšiai; emocinis saugumas; altruizmas.

Skiriamos pagrindinės internetinių socialinių tinklų populiarumo išaugimo priežastys:

1. Socialinių tinklų vartotojams socialiniai tinklai yra galimybė išreikšti save, atskleisti savo asmenybę.
2. Internetiniuose socialiniuose tinkluose paskelbiama informacija vartotojus pasiekia labai greitai.
3. Vartotojai turi galimybę stebėti žmones, kurie jiems įdomūs – ką jie veikia, kur keliauja, kaip jiems sekasi.
4. Internetiniai socialiniai tinklai jų vartotojams sudaro galimybę „pabėgti nuo kasdienybės“ (Pabedinskaitė, Milišauskas, 2012, p. 161).

Apibendrinant autorių skiriamas internetinių socialinių tinklų populiarėjimo priežastis, galima teigti, kad internetiniai socialiniai tinklai sudaro galimybę bendrauti besąlygiškai, laisvai ir nevaržomai. Bendravimas internetiniuose socialiniuose tinkluose vyksta kur kas greičiau, atviriau, intymiau. Internetinių socialinių tinklų populiarumą pagrindžia ir mokslinėje literatūroje skiriamos internetinių socialinių tinklų kategorijos, požymiai, funkcijos ir elementai.

J.Jurkevičienė (2015) skiria dvi socialinių tinklų rūšis: *tradicinius* – palaikomus tiesioginių sąveikų metu ir *elektroninius* – palaikomus per naujas socialines medijas.

Pagal tipologiją internetiniai socialiniai tinklai skirstomi į 5 kategorijas:

1. *Egocentriniai tinklai* – tai populiaros „profilinės“ svetainės, kurios yra kaip „draugų“ platformos tinklams, orientuoti į virtualios tapatybės kūrimą - Myspace, Facebook.
2. *Bendruomeniniai tinklai* – internetiniai socialiniai tinklai, jungiantys narius stipriais tapatumo ryšiais, paremtais tapatybe, rase, religija, seksualine orientacija. Šiuose tinkluose susikūrusios bendruomenės egzistuoja ne tik virtualioje, tačiau realioje erdvėje.

3. *Oportunistiniai tinklai* – internetiniai socialiniai tinklai, kurių nariai sąveikauja tarpusavyje dėl bendrų interesų – profesinių, verslo, bendrų projektų.
4. *I aistras nukreipti tinklai* – internetiniai socialiniai tinklai, jungiantys vartotojus, turinčius bendrus interesus ir pomėgius. Tai “bendrų interesų bendruomenės”.
5. *Dalijimosi informacija svetainės* – Youtube, Flickr. Jos apibūdinamos pagal jų turinį. “Youtube” – suburia žmones, kurie dalijasi vaizdo įrašais, o “Flickr” – vienija vartotojus, kurie skelbia bei dalijasi savo nuotraukomis internetinėje erdvėje. (Dutta, Fraser, 2010).

A.Skardžiūtė (2010) internetinius socialinius tinklus pagal jų pobūdį suskirsto į pagrindines 3 kategorijas:

- Bendrieji internetiniai socialiniai tinklai – bendro pobūdžio svetainės, kurių tikslas – socialinių santykių tarp žmonių palaikymas (“Facebook”; “MySpace”);
- Internetiniai socialiniai tinklai – tiesiogiai sujungti su didžiais portalais ir yra tik viena iš tų portalų teikiamų paslaugų (“Yahoo”; “MSNSpaces”);
- Vertikalūs internetiniai socialiniai tinklai – skirti konkrečių interesų ir pomėgių turintiems žmonėms (“Dogster”; “Xanga”).

G.Sirbikytė (2013) skiria 3 pagrindinius internetinių socialinių tinklų elementus: *individy asmeniniai aprašai*, kuriuose kiekvienas vartotojas įdeda pagrindinius duomenis apie save; *viešas ryšių demonstravimas*; *socialinių tinklų svetainių platformos* - pagrįstos atvira dalyvavimo architektūra, kai iš esmės visą turinį sukuria patys vartotojai.

Internetiniai socialiniai tinklai, juose vykstanti veikla yra ir amerikiečių mokslininko M.Castells (2006) naujausio tyrimo objektas. M.Castells (2006) aprašo tinklaveikos visuomenę, kurią vertina kaip naują visuomenę, kurios pagrindas – informacija ir tinklai.

M.Castells (2006) teigia, kad didėjantis informacijos kiekis paskatino naujos visuomenės – “tinklaveikos visuomenės” susikūrimą. Pagrindinis dėmesys yra skiriamas informacijos srautams. Tinklams siejant žmones, valstybes bei institucijas, vienu metu visuomenėje vyksta integracija ir fragmentacija. Globalizacija integruojančiai veikia žmones ir procesus pasauliniu lygmeniu, tačiau kartu skaido vietiniame ar regioniniame lygmenyje.

M.Castells (2006) požiūriu, internetas pasižymi interaktyvumu ir individualizmu. Būtent šios savybės paskatina kurti bendruomenėms virtualioje erdvėje. Taigi virtuali bendruomenė tampa viešąja erdve, kurioje individai gali laisvai bendrauti, keistis idėjomis.

Apie tinklaveikos visuomenę rašo ir J. Van Dijk (2006), prieštaraujantis nuomonei, jog internetiniai socialiniai tinklai – esminis visuomenės sandaros vienetas. Nepaisant to, kad daugelį individų, organizacijų sieja tinklai, vis dėlto visuomenė nėra sudaryta iš tinklų, bet iš atskirų individų, jų grupių ar organizacijų.

Van Dijk (2006) tinklaveikos visuomenę apibrėžia kaip visuomenę, kurioje socialinių ir žiniasklaidos tinklų junginys formuoja jos pirminį organizacijos tipą ir svarbiausias struktūras visuose lygmenyse. Autorius skiria tinklaveikos visuomenę charakterizuojančias tendencijas:

1. Visuomenėje didelę įtaką turi įgyti santykiai.
2. Socialiniai santykiai neatskiriama susiję su savo grupėmis bei fizinėmis aplinkomis.
3. Tinklaveikos visuomenėje individai, jų grupės, organizacijos vis daugiau yra susiję su atvirais santykiais.
4. Santykiai tinklaveikos visuomenėje reiškiasi socialinių ir komunikacinių tinklų sandūroje. Socialinių ir komunikacinių tinklų susijungimas visuomenėje sukuria naują infrastruktūrą.

J. Van Dijk (2006) akcentuoja, kad internetiniuose socialiniuose tinkluose socialiniai santykiai tampa pažeidžiami tiek technologiškai, tiek psichologiškai. Pasitikėjimo, atsakomybės bei informacija pagrįstos komunikacinės kultūros ugdymas yra ne tinklų sąlyga, tačiau ir jų problema.

Apibendrinant internetinių socialinių tinklų sampratą ir reikšmingumą, galima teigti, kad internetinius socialinius tinklus galima suprasti kaip uždaras žiniatinklio bendruomenes, kurios suteikia galimybę individams save pristatyti, kurti socialinius ryšius, nustatyti bei palaikyti ryšius su kitais. Dažniausiai internetinių socialinių tinklų pasirinkimą lemia šių tinklų interaktyvus turinys, nesudėtingas prieinamumas, anonimiškumas ir kt. Tinklaveikos teorija skirtingai interpretuoja internetinius socialinius tinklus, pateikia jų funkcionavimo ypatybes, priešingai nei M. Castells (2006), Van Dijk (2006) kritiškai vertina tinklaveikos visuomenę, pateikia konkrečius tokios visuomenės trūkumus, kuriuos vienareikšmiškai sieja su interneto reikšmės didėjimu mūsų gyvenime.

1.2. Internetiniai socialiniai tinklai, jų charakteristikos

Charakterizuojant internetinius socialinius tinklus, svarbu akcentuoti aktyvų ir dažną naudojimąsi šiais tinklais. Internetiniuose socialiniuose tinkluose vartotojai vidutiniškai praleidžia daugiau nei pusantros valandos per dieną, o 16-24 metų vartotojai – dvi su puse valandos per dieną. Vyresni nei 55 metų asmenys internetiniuose socialiniuose tinkluose praleidžia mažiau negu valandą per dieną (<http://www.tns.lt/lt/news/tns-lt-moterys-dazniau-naudojasi-facebook-%2C-vyrai-youtube-/>).

Internetinis socialinis tinklas „One.lt“. R.Laucytės (2011) teigimu, vienas seniausių ir populiariausių pažinčių portalų Lietuvoje, įkurtas 1999 metais. Tai pažinčių portalas, kuris internetiniu socialiniu tinklu tapo atsiradus naujai funkcijai – asmeninių žinučių rašymui, draugų veiklos stebėjimui. Pagrindinė One.lt tematika – internetinės pažintys, elektroninio pašto paslaugos.

Lietuvoje socialinis portalas „One.lt“, ilgą laikotarpį buvęs lankomiausias tarp visų portalų, 2011 metais nukrito į septintą poziciją. Tyrimų bendrovės „Gemius“ duomenimis, 2011 metais „One.lt“ buvo antras pagal lankomumą tinklalapis šalyje (<http://www.veidas.lt/tag/one-lt>).

Taigi galima teigti, jog „One.lt“ tinklas - vienas pirmųjų internetinių socialinių tinklų Lietuvoje, kur vartotojams buvo sudaromos galimybės bendrauti, keistis informacija, savo emocijomis bei įspūdžiais.

Internetinis socialinis tinklas „Klasė.lt“. Nuo 2007 metų šio internetinio socialinio tinklo lankomumas ir populiarumas mažėja, kadangi daugelis vartotojų pereina į tuos internetinius socialinius tinklus, kurie vartotojams siūlo įvairesnio pobūdžio funkcijas ir paslaugas.

Šio internetinio socialinio tinklo vartotojai gali ne tik bendrauti su buvusiais klasės ar grupės draugais, tačiau taip pat jungti į bendruomenes, suburiamas iš visai nepažįstamų žmonių (<http://seku.lt/lietuvos-socialiniai-tinklai/>).

Taigi galima teigti, kad pagrindinis „Klasė.lt“ tikslas - suburti klasės bei grupės draugus, kurti žmonių bendruomenes, nepriklausomai nuo jų klasės, grupės. Nepaisant to, jog „Klasė.lt“ vartotojų yra pakankamai daug, šiuo metu daugelis šio internetinio socialinio tinklo naudotojų aktyviau naudojami kitų internetinių socialinių tinklų teikiamomis paslaugomis, iš kurių vienas pagrindinių internetinis socialinis tinklas – „Facebook“.

Internetinis socialinis tinklas – “Facebook”. Internetinis socialinis tinklas “Facebook” buvo įkurtas 2004 metais Marko Zuckerbergo. Remiantis „Facebook“ statistika, 2009 metais internetiniam socialiniam tinklui priklausė daugiau kaip 350 mln. vartotojų. Nuo 2004 metų šis internetinis socialinis tinklas tapo daugelio individų bendravimo, bendradarbiavimo, pramogavimo erdve (<https://blog.compete.com/2009/02/09/facebook-myspace-twitter-social-network/>).

Iš pradžių dominavęs kaip įvairių švietimo institucijų tinklų visuma, “Facebook” jau 2011 metais tapo prieinamas kiekvienam užsiregistravusiam ir turinčiam ne mažiau 13-os metų vartotojui. Lietuvos internetinių socialinių tinklų vartotojai taip pat dažniausiai linkę rinktis internetinį socialinį tinklą – “Facebook” (<http://it.lrytas.lt/-12054724441204404161-kas-slepiasi-u%C5%BE-facebook-eksperimento.htm.>).

Per 2010-2013 metų laikotarpį “Facebook” socialinis tinklas galutinai įsitvirtino absoliučiai dominuojančioje pozicijoje Lietuvos ir daugelio kitų pasaulio šalių rinkose. Būtent šį socialinį tinklą naudoja dauguma Lietuvos internetinių socialinių tinklų vartotojų. T.Bacio (2012) remdamasis atlikto tyrimo duomenimis, nurodo, kad Lietuvoje populiariausias socialinis tinklas – “Facebook”, nes juo naudojasi net 1 081 820 vartotojų.

J.Mandravickaitės (2011) nuomone, internetinio socialinio tinklo “Facebook” aplinka labai dinamiška, vartotojas gali rasti vis naujų paslaugų. „Facebook“ tapo populiarus ne tik dėl plačių galimybių užmegzti ir palaikyti socialinius kontaktus, bet ir dėl dar iki visai neseniai išlaikyto aukšto vartotojų asmeninės informacijos saugumo lygmens.

Nepaisant to, vis dažniau pasitaiko atvejų, kuomet „Facebook“ vartotojų privatumui iškyta įvairaus pobūdžio grėsmės ir pavojai. J.Loss, V.Lindacher, J.Curbach (2014) atliktas tyrimas atskleidė, kad “Facebook” profiliuose skelbiamoje informacijoje pateikiama įvairių nuorodų ar užuominų į rizikingą elgesį, kurių dažniausias – rizikingas alkoholio vartojimas.

T.A.Pempek, Y.A.Yermolayeva, S.L.Calvert (2009) teigia, kad internetiniame socialiniame tinkle “Facebook” dominuoja šios pagrindinės veiklos sritys: *aktyvus komunikavimas su draugais; pasyvus naudojimas*: kai yra domimasi, ką draugai paskelbė savo profilyje “ant sienos”, peržiūrimos draugų nuotraukos, skaitomi komentarai; *informacijos skelbimas*, kuri nėra tiesiogiai į ką nors nukreipta.

Apibendrinant galima teigti, kad “Facebook” - vienas populiariausių Lietuvoje naudojamų internetinių socialinių tinklų, kurio populiarumą lemia gausi įrankių juosta,

vartotojams suteikiamos galimybės naudotis įvairiomis paslaugomis. Kai kurių autorių nuomone, pastebima, jog nepaisant didelio internetinio socialinio tinklo "Facebook" populiarumo, būtent šio internetinio socialinio tinklo vartotojai susiduria su didesne internetinių grėsmių tikimybe.

Internetinis socialinis tinklas "Google+". Tai antrasis pagal populiarumą internetinis socialinis tinklas, kuris egzistuoja nuo 2011 metų.

„Google+“ pagrindinis tikslas - žmonių vienijimasis ir dalijamasis informacija. Internetinio socialinio tinklo populiarumą lėmė „Google+“ dizainas, skirtingų kalbų pasirinkimas, lengvas prieinamumas ir naudojimas. Didelis vartotojų skaičius ir tinklo turinys tik patvirtino „Google+“ kokybę. Kadangi socialinis tinklas Google+ buvo sukurtas praplėsti tinklapių „Google“ naudojimą, tad žmonės, kurie jau turėjo „Gmail“, nesunkiai tapo „Google+“ vartotojais. Būtent tai lėmė, kad „Google+“ vartotojų skaičius per labai trumpą laiką pasiekė milijonus (<https://www.socialusmarketingas.lt/socialiniu-tinklu-itaka-lietuvoje-sparciai-auga/>).

Šiuo metu "Google+" internetinis socialinis tinklas turi apie 27 proc. vartotojų. Jį kasdien naudoja 8 proc. interneto vartotojų. A.Žakas (2013) teigia, kad beveik du trečdaliai (61,8%) apklausos dalyvių teigė, jog naudoja „Google+“ socialinį tinklą. Vis dėlto iš jų net 40% tikino, jog šiame socialiniame tinkle nieko neveikiantys, tik stebintys situaciją. 20% vartotojų nurodė, jog kuria turinį „Google+“ socialiniame tinkle.

Taigi galima teigti, kad nors šis internetinis socialinis tinklas „Google+“ nėra itin populiarus Lietuvos interneto vartotojų tarpe, tačiau tikimasi, jog plečiant šio internetinio socialinio tinklo paslaugų įvairovę, padidės ir šio internetinio tinklo vartotojų skaičius.

Internetinis socialinis tinklas „Twitter“. Šis internetinis socialinis tinklas įkurtas 2006 metais. Twitter“ idėjos sumanytojas – Džekas Dorsis. Šį socialinį tinklalapį galima apibūdinti kaip mažesnę interneto dienoraščio formą, daugiau orientuotą į mobiliųjų telefonų, ne į kompiuterių, rinką. (Macy, B. 2015).

Vis dėlto socialinis tinklas "Twitter" nuo įkūrimo pradžios, taip ir nepasiekė reikšmingos auditorijos Lietuvoje. Užsienio šalyse pamėgtas tinklas, Lietuvoje turi kiek daugiau nei 7 proc. vartotojų, iš kurių tik 1 proc. apsilanko jame kiekvieną dieną (<http://macarena.lt/2014/02/kaip-pradeti-naudotis-twitter/>).

E.Žako (2013) nuomone, vienas populiariausių pasaulyje socialinių tinklų „Twitter“ Lietuvoje nerado savo vartotojų. 50% apklausos dalyvių nurodė, kad turi anketą šiame

socialiniame tinkle, tačiau tik 20% iš jų yra aktyvūs socialinio tinklo vartotojai, visi kiti – tik stebi situaciją ir nieko nedaro.

Apibendrinant pateiktas konkrečių internetinių socialinių tinklų charakteristikas, galima teigti, kad visiems internetiniams socialiniams tinklams būdingi panašūs bruožai, požymiai, apimantys šių tinklų funkcijas. Internetinių socialinių tinklų populiarumą lemia tam tikrų paslaugų šiuose tinkluose patrauklumas vartotojams, internetinio socialinio tinklo įrankių išsidėstymas bei kiti parametrai. Priklausomai nuo internetinio socialinio tinklo vartotojo lūkesčių ir poreikių, internetinis socialinis tinklas tampa priemone, suteikiančia itin plačias šių tinklų naudojimo galimybes arba padidinančias tikimybę patirti tam tikras grėsmes.

1.3. Internetinių socialinių tinklų galybės ir grėsmės

Siekiant išsamiau charakterizuoti internetinius socialinius tinklus bei detalizuoti juose vykstančios virtualios veiklos pobūdį, toliau aptarsime internetinių socialinių tinklų teikiamas galimybes bei grėsmes.

Viena reikšmingiausių internetinių socialinių tinklų galimybių – tapatybės reprezentavimas (Miller, 2006). Pagal šią autoriaus analizuotą internetinių socialinių tinklų galimybę – tapatybės reprezentavimą – skiriami ir internetinių socialinių tinklų tipai: individualus, informacinis, šeimyninis, orientuotas į informacijos sklaidą, reklaminis.

Tapatybės kūrimo galimybę internetiniuose socialiniuose tinkluose akcentuoja ir K.S.Young (2011), išskirdamas veiksnius, lemiančius paauglių norą aktyviai dalyvauti internetiniuose socialiniuose tinkluose: daugybės anoniminių socialinių sąveikų galimybė ir saugumo pojūtis; virtualus savo fantazijų ir troškimų realizavimas; grįžtamasis ryšys; prieinamumas.

Taigi galima teigti, jog virtualus anonimiškumas yra vienas svarbiausių veiksnių. Virtualiai komunikuojant paauglys gali konstruoti bei keisti savo tapatybę daugelį kartų. Išbandydamas skirtingus vaidmenis, paauglys taip patenkina savo emocinius bei komunikacinius poreikius.

H.M.Miller (2010) teigia, kad paaugliams bendravimas internetiniuose socialiniuose tinkluose su bendraamžiais padeda kompensuoti socialinį atstūmimą. Individai, kurie pasirenka neįsitraukti į internetinę socialinę veiklą, neleidžia plėsti sau bendravimo ribų.

T.Correa ir kt. (2010) atliktas tyrimas atskleidė, kad individai, kurie nėra susikūrę savo profilio internetiniame socialiniame tinkle, jaučia didesnę vienišumą. Tai leidžia spręsti apie tai, jog internetiniai socialiniai tinklai suteikia galimybę jų vartotojams jaustis socialiais, sąveikauti su kitais tinklo vartotojais.

A.N. Joinson (2009) teigia, kad internetiniai socialiniai tinklai jų vartotojams sudaro galimybę susirasti naujų draugų ir palaikyti ryšius jau su esamais draugais. Pasidalijimas asmenine informacija padeda kurti intymumą. Abipusis bendravimas internetiniuose socialiniuose tinkluose padeda žmonėms išspręsti ir tam tikras kolektyvines problemas. Internetiniai socialiniai tinklai sudaro galimybę bendrauti su “tikrais” žmonėmis, išgyventi bendravimo “tikrumo” pojūtį. L.A.Hugher (2008) akcentuoja, jog internetiniuose socialiniuose tinkluose naudojami tam tikri netiesioginės komunikacijos įrankiai skatina vartotojus komunikuoti.

Lietuvių tyrėjai taip pat skiria ir analizuoja internetinių socialinių tinklų galimybes. Internetiniai socialiniai tinklai suprantami kaip “emocijų katalizatorius” (Voznikaitis, 2013).

I.Mandravickaitės (2010) teigimu, internetiniai socialiniai tinklai sudaro galimybę susikurti sau palankią tapatybę; užmegzti bei palaikyti svarbius socialinius ryšius; įsitvirtinti tam tikroje bendruomenėje, sulaukiant atitinkamo pripažinimo.

U.Paluckaitės, K.Žardeckaitės-Matulaitienės (2015) teigimu, naudojimasis internetiniais socialiniais tinklais yra naudingas ir ugdymo(si) veikloje, kur išryškėja šių tinklų galimybė – socialinio kontakto kūrimas ir palaikymas su reikšmingais asmenimis.

J.Ruškus, D.Žvirdauskas (2009) pažymi, kad paauglių naudojimasis internetu gali būti vertinamas kaip papildomas reikiamos informacijos šaltinis. Internetu paaugliams sudaromos galimybės “keistis informacija, geriau pažinti save, dalintis savo mintimis, jausmais, save palyginti su kitais, dalintis paslaptimis su draugais” (p.5).

J.Mandravickaitės (2010) nuomone, kita ne mažiau svarbi internetinių socialinių tinklų patrauklumo vartotojams priežastis bei internetinių socialinių tinklų galimybė – vartotojų socialinės padėties įtvirtinimas. Internetiniai socialiniai tinklai, imituodami realaus gyvenimo santykius tarp žmonių, sudaro galimybę jų vartotojams patenkinti savo troškimą būti pripažintiems bendruomenės nariams.

Apibendrinant autorių akcentuojamas internetinių socialinių tinklų galimybes, galima konstatuoti šias internetinių socialinių tinklų galimybes – sau palankios tapatybės kūrimą,

reprezentavimą, paauglių saviraišką, socialinio atstūmimo kompensavimą, tapatybės reprezentavimą, įsitvirtinimą bendruomenėje, papildomos informacijos paiešką, galimybę skleisti, dalintis, platinti informaciją ir kt.

Internetiniuose socialiniuose tinkluose vartotojams suteikiamos ne tik plačios galimybės, tačiau aktyvus ir dažnas dalyvavimas šiuose tinkluose padidina ir grėsmių, esančių socialiniuose tinkluose, patyrimo tikimybę.

M.Zwart, M.Henderson, D.Lindsay, M.Philips (2010) analizuoja internetinių socialinių tinklų grėsmes - asmens privatumo ir pasitikėjimo pažeidimus, intelektinės nuosavybės ir autorių teisių pažeidimus, garbės ir orumo pažeidimus, priekabiavimą, seksualinius nusikaltimus, elektronines patyčias.

S.Livingstone, E.Helsper (2008) išskiria kitas, tačiau ne mažiau reikšmingas, internetinių socialinių tinklų grėsmes: priekabiavimą, nepageidaujamus seksualinio turinio pranešimus, asmeninės informacijos skelbimą, patyčias, asmens tapatybės vagystes.

D.Lindsay (2011) detalizuoja internetinių socialinių tinklų grėsmę - elektronines arba kibernetines patyčias, kurios dažnai „persikelia“ iš virtualios erdvės į realų gyvenimą arba atvirkščiai. 2002-2003 metais Lenkijoje atliktas tyrimas pagrindė tokio pobūdžio patyčių virtualioje erdvėje egzistavimą. Internetinėje erdvėje vis dažniau vaikai susiduria su kibernetinėmis patyčiomis, piktais tarpusavio ginčais, vartojant necenzūrinius žodžius, įžeidinėjančių žinučių siuntimu, melangingos informacijos apie vaiką sklaidimu, intymios informacijos išplatinimu, gąsdinimais siunčiant grasinančias žinutes

V. Barker (2009) teigia, jog paauglius internetiniuose socialiniuose tinkluose domina socialinės paramos paieška, seksualinis pasitenkinimas. Autoriaus teigimu, paaugliai yra ta asmenų grupė, kurios priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų rizika yra itin didelė, nes tiesioginis bendravimas vis dažniau keičiamas į virtualų bendravimą.

Vis didėjant virtualaus bendravimo populiarumui, virtualus bendravimas internetiniuose socialiniuose tinkluose turi įtakos realaus bendravimo įgūdžiams. Tai kita internetinių socialinių tinklų grėsmė – neigiama šių tinklų įtaka realiam bendravimui, realaus bendravimo įgūdžių praradimas.

P.Dixon, R.Gellman (2011) pažymi, kad internetiniuose socialiniuose tinkluose bendravimas nėra tapatus tiesioginiam bendravimui. Šiuose tinkluose naudojamos socialinės medijos nepalaiko tiesioginio kontakto, o tai lemia, kad komunikavimo procese prarandama

didelė dalis verbalinių ir neverbalinių kontekstinių ženklų. Atsiranda didesnė anonimiškumo galimybė, derinamos sinchroninės bei asinchroninės interakcijos.

E.Lanza, A.Svetsen (2007) nurodo, kad bendravimas internetiniuose socialiniuose tinkluose vienareikšmiškai menkina asmeniniu bendravimu paremtus tarpusavio santykius. Autorių atliktas tyrimas atskleidė, kad paaugliai, kurie daug laiko praleidžia bendraudami įvairiuose internetiniuose socialiniuose tinkluose ima mažiau bendrauti su savo šeimos nariais, susilpnėja jų socialiniai ryšiai su draugais, dažniau jaučiasi vieniši ir izoliuoti, jiems suaktyvėja “interneto paradokso” sindromas, kuris pasireiškia vienatvės ir izoliacijos pojūčiu.

J. Katz ir R. Rice (2004) akcentuoja, jog internetiniai socialiniai tinklai prasmingiems socialiniams ryšiams yra pernelyg riboti. Pasak autorių, internetiniai socialiniai tinklai pasižymi nestabilumu, stokojama intymumo, o sąveikos juose – paviršutiniškos, nuasmenintos.

S.G.Jones (2008) teigia, kad nario buvimas bendruomenės nariu virtualioje erdvėje dažnai siejamas su bendruomenės nario atsakomybės stoka. Tai yra rimta grėsmė, kadangi asmuo, gebantis būti bendruomenės nariu tik virtualioje erdvėje, realybėje ima vadovautis tais pačiais dalyvavimo bendruomenėje principais, kuomet “išstoti” iš bendruomenės yra paprasta ir nesudėtinga. Tai užima ypatingą vietą asmens gyvenime bei keičia, koreguoja žmogaus socialinius bei komunikacinius tarpusavio santykius.

Virtualios komunikacijos analizės kontekste ryškėja svarbi internetinių socialinių tinklų grėsmė jų vartotojui – tai abejingumas realiems santykiams su šeimos nariais, draugais, kitokio pobūdžio laisvalaikio nei “sėdėjimas” internetiniame socialiniame tinkle nebuvimas. Šiai nuomonei pritaria L.Garton (2007), kuris pažymi, jog virtuali erdvė negali būti tarpusavio komunikacijos pakaitalas, nors tai yra alternatyva žmonių santykiuose. G.S.Mesch (2001) teigia, kad paaugliai, kurie dažnai naudojami internetiniais socialiniais tinklais, turi žemesnę prisirišimo prie artimų draugų lygį.

Kita reikšminga grėsmė, su kuria susiduria internetinių socialinių tinklų vartotojai – įvairaus pobūdžio psichologiniai – emociniai sutrikimai, problemos.

N. Norman, L.Erbring (2002) teigia, kad internetinių socialinių tinklų “besaikis” vartojimas daro neigiamą įtaką paauglio psichologinei bei emocinei būsenai. Autorių teigimu, internetiniuose socialiniuose tinkluose susiduriama su didele tikimybe patirti psichologines traumas, virtualaus seksualinio priekabiavimo grėsmes, paauglio tapatybės klostojimą, intymios,

asmeninės informacijos paviešinimą, įvairūs privataus gyvenimo, reputacijos ir asmens orumo pažeidimus, jaunų žmonių viešos savižudybės propagavimą.

Šią internetinių socialinių tinklų grėsmę skiria ir M. Burke, C. Maslow, T. Lento (2010), kurie nurodo, jog dalyvavimas internetiniuose socialiniuose tinkluose labai dažnai susijęs su aukštesniais streso, nerimo, depresijos rodikliais.

J.Morahan – Martin (2007) teigia, kad chroniškas vienišumo jausmas, pereinantis į vis didėjančią socialinį nerimą, lemia didesnę paauglių polinkį į piktnaudžiavimą internetiniais socialiniais tinklais.

E.Mooy (2001), remdamasis atlikto tyrimo duomenimis, teigia, kad internetinis bendravimas sumažina socialinio vienišumo jausmą, tačiau taip pat aktyviau paskatina didesnę emocinį vienišumą: paaugliai, kurie jaučiasi vieniši, turi daugiau virtualių draugų.

S.Butt, J.G.Phillips (2008) nurodo, kad dažniausiai internetu naudojasi tie paaugliai, kurių neurotiškumo bruožas yra stipriai išreikštas. Su neurotiškumo bruožu siejamas ir asmeninių duomenų pateikimas internetiniame socialiniame tinkle: turintys stipriai išreikštą neurotiškumo bruožą, socialiniuose tinkluose pateikia itin išsamią informaciją (savo profilyje) apie save.

Pastebima, jog internetiniuose socialiniuose tinkluose jų vartotojai labai dažnai susiduria su informacijos nutekėjimo, asmeninių duomenų neteisėto pasinaudojimo problema.

D.J.Solove (2007) teigia, jog internetiniuose socialiniuose tinkluose vis dažniau susiduriama su informacijos nutekėjimo problema, tapatybės deformavimo, tapatybės pasisavinimo problemomis. Šiame kontekste socialiniai kontaktai gali ne tik praplėsti žmogaus santykius, padėti įgyti gerą reputaciją, bet ir ją sugriauti, kuomet paauglystėje yra svarbu būti “tobulu”, be trūkumų.

M.Ybarra, K.Mitchell ir kt. (2007) nuomone, paauglių polinkis atskleisti savo asmeninę informaciją internetiniuose socialiniuose tinkluose sudaro prielaidas patirti nemaloniais pasekmes, kai kiti vartotojai pateiktą informaciją gali panaudoti asmeniui žalingiems tikslams.

E.B.Dowell, A.W.Burgess, D.J.Cavanaugh (2009) pritaria, kad internetiniuose socialiniuose tinkluose dažniausiai pastebimas tokio pobūdžio rizikingas elgesys kaip asmeninės informacijos platinimas, susirašinėjimas su nepažįstamais žmonėmis, virtualus priekabiavimas, su seksu susijusių interneto svetainių lankymas, lankymasis nesaugiuose tinklalapiuose.

Ne mažiau rizikingas elgesys internetiniuose socialiniuose tinkluose – virtualus priekabiavimas. M.Ybarra, K.Mitchell ir kt. (2007) virtualų priekabiavimą apibūdina kaip “

šurkščių ar nepadorių komentarų siuntimą ar viešą demonstravimą internete, siekiant ką nors sugėdinti ar įžeisti”. S.Guan, K. Subrahmanyam (2009) akcentuoja, kad dažniausiai pasitaiko šios patyčių arba priekabiavimo formos – keiksmožodžių vartojimas, apkalbėjimas, gandų skleidimas, grasinančių žinučių, nerimą ar baimę keliančių paveikslėlių, nuotraukų siuntimas, gavimas arba persiuntimas.

S.Livingstone ir kt. (2011) skiria taip pat rizikingo elgesio internete formas, tarp kurių viena jų - bendravimas su nepažįstamais asmenimis bei susitikimas su jais realioje aplinkoje, potencialiai vartotoją žalojantis turinys, asmeninių duomenų atskleidimas. Autorius taip pat akcentuoja pornografinės medžiagos prieinamumo, virtualių patyčių, seksualinių žinučių gavimo grėsmes internetiniuose socialiniuose tinkluose.

Internetiniuose socialiniuose tinkluose jų vartotojai dažnai susiduria su tapatybės kūrimo, reprezentavimo problemomis. S.Dutta, M.Fraser (2010) teigia, kad virtuali erdvė sukuria platesnę horizontalę erdvę, kuri palengvina individualių tapatybių kūrimą. A.Žvirblytės teigimu (2011), tapatybę formuoja ne tik socio-ekonominis statusas, lytis, religija, amžius, tautybė, išsilavinimas, tačiau ir aplinkybių subjektyvus požiūris apie mus.

Internetiniame socialiniame tinkle labai dažnai “žaidžiama” su keliomis tapatybėmis, kurios modeliuojamos priklausomai nuo aplinkos, komunikavimo pobūdžio bei tikslo, nuotaikos, situacijos ar pašnekovų. S.Dutta, M.Fraser (2010) akcentuoja “tapatybės disegregacijos” sąvoką, kuri, pasak autorių, reiškia asmenybės suskilimą. Virtualioje erdvėje vientisa asmenybė pavirsta daugialype, iliuziška asmenybe.

A.Hearn (2008) šiame kontekste akcentuoja “savęs prekės ženklą” kūrimo sąvoką. Kuriant savo asmeninį profilį internetiniame socialiniame tinkle, vartotojas siekia išsiskirti, siekia prestižo bei įvairių socialinių grupių bei individų tinkle pripažinimo, pasinaudojant „visiems suprantama“ bendra kultūros kalba.

Lietuvių tyrėjai taip pat išsamiai analizuoja internetinių socialinių tinklų grėsmes, akcentuodami, jog dažniausiai internetiniuose socialiniuose tinkluose paaugliai susiduria su šiomis grėsmėmis – rizikingu seksualiniu elgesiu, bendravimu su nepažįstamais asmenimis, asmeninės informacijos pateikimu, virtualiu priekabiavimu (Paluckaitė U., Žardeckaitė – Matulaitienė K, 2015).

Kaip ir užsienio šalių literatūroje, taip ir Lietuvos mokslinėje literatūroje viena reikšmingiausių internetiniams socialiniams tinklams būdingų grėsmių – patiriamos virtualios

arba elektroninės (kibernetinės) patyčios. R.Gedutienė, R.Šimulionienė ir kt. (2012) akcentuoja, jog internetiniuose socialiniuose tinkluose padidėja tikimybė vaikams patirti elektronines patyčias. Elektroninėje erdvėje, ypač besilankant internetiniuose socialiniuose tinkluose, vieni paaugliai dažnai „būna įskaudinti“, o kiti - „mėgsta pasityčioti iš bendraamžių“. Tyrimas atskleidžia ir tai, jog dažnai tradicinės patyčios „persikelia“ į internetinius socialinius tinklus.

J.Ruškus, D.Žvirdauskas, V.Kačenauskaitė (2009) teigia, kad internetiniuose socialiniuose tinkluose paaugliai ne tik patiria paauglių elektronines patyčias, tačiau kontaktuoja su nepažįstamaisiais, žiūri smurtinio ir seksualinio turinio vaizdo įrašus.

I.Zaleskienė (2003) apibendrina internetinių socialinių tinklų grėsmes ir teigia, kad, paauglystėje, vykstant asmens tapatumo paieškoms, stiprėja paauglių poreikis rizikuoti. Paaugliai yra itin pažeidžiami internetiniuose socialiniuose tinkluose esančių grėsmių. T.Bacys (2012) pritaria I.Zaleskienės (2003) teiginiui, teigdamas kad internetinė erdvė trikdo paauglių psichiką. Paaugliai, ieškodami savęs naujose erdvėse, testuoja pojūčius, neigia prioritetus.

Reikšminga internetiniuose socialiniuose tinkluose kylanti grėsmė – tapatybės kaita, reprezentavimas, kūrimas. Kibernetinių tapatybių formavimas internetiniame socialiniame tinkle siejamas su asmenybės iliuziškumu bei savo idealiojo „Aš“ formavimu. Tapatybės formavimui įtakos turi tai, jog virtualiame pasaulyje galima „žaisti“ su keliomis tapatybėmis iš karto, modeliuojant jas, nepriklausomai nuo aplinkos, komunikavimo pobūdžio bei tikslo, nuotaikos, situacijos ir pašnekovų, todėl vartotojai dažnai formuoja iliuzišką daugiaaspektę tapatybę tinkle (Žvirblytė, 2011).

J.Mandravickaitės (2010) teigimu, nepageidaujamas asmeninės informacijos atskleidimas – taip pat itin dažnas reiškinys internetiniuose socialiniuose tinkluose. Autorė pažymi, jog kartais internetiniuose socialiniuose tinkluose skelbiami asmeniniai duomenys naudojami ne tais tikslais, kuriems jie buvo surinkti ir be asmens, pateikusio duomenis, žinios. D.Bereikienė, Ž.Vašcova (2011) pritaria šios internetiniams socialiniams tinklams būdingos grėsmės egzistavimui. Tokio asmeninio pobūdžio informacija turi galimybę pasinaudoti nusikalstamos grupuotės, užsiimančios vaikų grobimu, vaikų seksualiniu išnaudojimo ir net teroristai.

J.Ruškus, D.Žvirdauskas (2009) paauglių elgsenos elektroninėje erdvėje tyrimo ataskaitoje teigia, kad internetinėje erdvėje dažniausiai „piktnaudžiauojama kitų vaikų asmeniniais duomenimis ar nuotraukomis“, „žiūrimi internete patalpinti smurtiniai ar pornografiniai vaizdai“,

“susitinkama su nepažįstamais žmonėmis, su kuriais susipažįstama internetiniuose socialiniuose tinkluose”.

Dėl aktyvaus ir dažno “sėdėjimo” internetiniame socialiniame tinkle gali susilpnėti paauglio realūs socialiniai tarpusavio santykiai su šeimos nariais bei draugais bei išsivystyti priklausomybės nuo kompiuterio” (Žvirblytė, 2011, p. 24).

E.Karmaza (2010) nurodo, kad pagrindinė internete išskylanti paaugliams grėsmė – provokuojamas negatyvus elgesys, lytiškumo demonstravimas, kas paskatina riziką patirti fizinę, psichologinę ar net seksualinę prievartą. V. Kalmusas (2008) pateikia dažniausiai internete vaikų patiriamas grėsmes: kompiuterinius virusus, asmeninės informacijos išplatimą elektroninėje erdvėje, pedofilijos atvejus, įvairius priekabiavimus.

U.Paluckaitė, K.Žardeckaitė – Matulaitienė (2015) nurodo, kad internetiniuose socialiniuose tinkluose jaunuoliai dažnai komunikuoja su nepažįstamais, patiria seksualinį išnaudojimą. B.Pociūtė, E.Krancaitė (2012) nurodo, kad paauglių naudojimas internetiniais socialiniais tinklais vienareikšmiškai “koreguoja” paauglio raidai svarbius dalykus.

Apibendrinant galima teigti, kad internetiniai socialiniai tinklai vartotojai suteikia tiek reikšmingų galimybių patirti tam tikrus įspūdžius, pažinti, išmokti, tyrinėti, tačiau tai taip pat padidina tikimybę patirti ir internetiniuose socialiniuose tinkluose kylančias grėsmes. Tiek užsienio šalių, tiek Lietuvos mokslinėje literatūroje skiriamos itin panašios internetinių socialinių tinklų galimybės ir grėsmės, kuomet didžiulė rizika patirti šias grėsmes internetiniuose socialiniuose tinkluose skatina ir kitų problemų atsiradimą. Taigi saugios internetinės erdvės vaikui užtikrinimas tampa kaip niekada svarbus ir reikšmingas, sprendžiant saugios komunikacijos užtikrinimo internetinėje erdvėje problemas. Taigi kitame skyriuje pateiksime komunikacijos internetinėje erdvėje – internetiniuose socialiniuose sampratą ir raiškos ypatumus.

2. KOMUNIKACIJA INTERNETINIUOSE SOCIALINIUOSE TINKLUOSE

Viena reikšmingiausių internetiniuose socialiniuose tinkluose vykstančių veiklų – nuolatinė šių tinklų vartotojų komunikacija, suteikianti vartotojams vis daugiau galimybių ir, deja, skatinanti tam tikrą grėsmių patyrimą.

Moksliniuose darbuose komunikacijos procesai internetiniuose socialiniuose tinkluose dar nėra išsamiai nagrinėti, tačiau magistro darbe, pirmiausiai, internetinius socialinius tinklus vertinsime kaip komunikacijos priemonę, kuri integruoja įvairius komunikacinius procesus.

Internetinė komunikacija yra naudinga individui užmegzti silpniems saitams, kurie padėtų gauti informaciją, atverti galimybes mažomis sąnaudomis, prisideda prie socialinių ryšių plėtros visuomenėje (Castells, 2006, p. 355).

Komunikaciją ir komunikacijos procesus internetiniuose socialiniuose tinkluose analizuoja įvairūs užsienio tyrėjai. A.E.Wartella (2014) nurodo, kad virtuali komunikacija pasižymi socialinio ryšio paviršutiniškumu, todėl gali silpnėti realūs tarpusavio individų socialiniai santykiai. B.Wellman, J.Salaff (2011) teigia, kad virtualus bendravimas tėra nauja komunikacijos forma, kuri negali atstoti realių, tvirtais socialiniais ryšiais susietų individų tarpasmeninės komunikacijos. S. Boettcher (2009) prieštarauja šiai nuostatai ir teigia, kad ilgainiui komunikuojant tarp bendruomenės narių atsiranda glaudūs ryšiai, kurie persikelia į realybę.

Tam pritaria ir A.Smith, P.Kollock (2007) teigia, kad virtualioje erdvėje susiformavusios bendruomenės pasižymi tik panašiomis charakteristikomis kaip ir tradicinės lokalsios bendruomenės.

A.E.Wartella (2014) komunikaciją internetiniuose socialiniuose tinkluose vertina palankiai, nes virtualūs ryšiai stiprina šių tinklų vartotojo komunikacinę kompetenciją, suteikia galimybę palaikyti senus bei užmegzti naujus kontaktus.

Komunikaciją internetiniuose socialiniuose tinkluose analizuoja ir Lietuvos tyrėjai - V. Baršauskienė, B. Janulevičiūtė – Ivaškevičienė (2007); A.Markevičienė (2008), V.Šurkutė (2008), A.Skaržiūtė (2010), A.Žvirblytė (2011) ir kt.

V.Baršauskienė, B.Janulevičiūtė (2007) komunikaciją apibūdina kaip “informacijos perdavimo, bendravimo komponentų procesą, apimantį įvairius bendravimo lygmenis, kuriuos veikia įvairūs trikdžiai. V.Šurkutė (2008) teigia, kad virtuali komunikacija vyksta įvairių

informacinių ir komunikacinių technologijų dėka, sukuriant virtualią komunikavimo aplinką, kurioje bendraujama per sujungtus į tinklą kompiuterius.

A.Skardžiūtė (2010) pažymi, kad būtent internete susijungia tarpasmeninė, organizacinė ir masinė komunikacija. Individai tampa vis labiau tarpusavyje susiję, nuolat keičiasi informacija ir komunikuoja vienas su kitu.

A.Žvirblytės (2011) teigimu, komunikuodami virtualiai, paaugliai keičiasi informacija, bendrauja su draugais ar pažįstamais, jungiasi į skirtingas virtualias bendruomenes ar grupes. Pagrindiniai motyvai, skatinantys individą komunikuoti internetiniuose socialiniuose tinkluose – anonimiškumas, saviraiška, tapatybės iliuziškumas, socialinio tinklo globalumas, smalsumo tenkinimas bei galimybė stimuliuoti, slėpti savo jausmus, nuotaikas ir reakcijas. Virtuali komunikacija leidžia paaugliui perkelti tradicinius tarpusavio santykius į virtualią erdvę, todėl santykiai tampa gilesni, o komunikacija – intensyvesnė.

Apibendrinant internetiniuose socialiniuose tinkluose vykstančius komunikacijos procesus, galima konstatuoti, kad internetiniuose socialiniuose tinkluose vykstanti komunikacija orientuota į šių tinklų vartotojų bendruomenių kūrimą, joms reikšmingų kontaktų palaikymą. Komunikacija internetiniuose socialiniuose tinkluose suteikia galimybę bendrauti su asmenimis, stiprina asmens komunikacinę kompetenciją, suteikia galimybę palaikyti senus bei užmegzti naujus kontaktus. Taip pat akcentuojamas ir negatyvus komunikacijos internetiniuose socialiniuose tinkluose aspektas - kuomet komunikacija virtualioje rdvėje yra suprantama kaip kompiuterinė komunikacijos forma, kuri negali atstoti realios, tvirtais socialiniais ryšiais susietų individų tarpasmeninės komunikacijos. Didėjant būtent virtualios komunikacijos reikšmei internetiniuose socialiniuose tinkluose, daugėja ir vaiko teisių pažeidimų internetiniuose socialiniuose tinkluose, kurių vaiko apsaugos teisinį reglamentą aptarsime kitame darbo skyriuje.

3. VAIKO TEISIŲ PAŽEIDIMAI INTERNETINIUOSE SOCIALINIUOSE TINKLUOSE IR PREVENČINĖS GALIMYBĖS

3.1. Įstatymai ir kiti teisės aktai užtikrinantys vaiko teises internete

Siekiant sumažinti interneto keliamas grėsmes vaiko saugumui, dažniausiai bandoma ieškoti ribojimo, draudimo ir veiksmų kontroliavimo priemonių. Tačiau tokiu atveju susiduriama su įvairių vaiko teisių pažeidimais, vaiko teisių užtikrinimo spragomis. Taigi tolimesnėje darbo poskyrio eigoje aptarsime pagrindinius įstatymus bei teisės aktus, užtikrinančius vaiko teises internete

Pagrindiniai vaiko teisių ir laisvių gynimą ir apsaugą Lietuvos Respublikoje reglamentuojantys teisės aktai yra Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992), Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija (1995), Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas (1996), Visuotinė žmogaus teisių deklaracija (2000) ir kt.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (1992) akcentuojama valstybės pareiga saugoti ir globoti vaikystę, ginti nepilnamečius vaikus (38 straipsnis). Vaikui susiduriant su internete kylančiomis grėsmėmis, valstybės pareiga šiame kontekste yra labai svarbi ir reikšminga.

Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijoje (1995) įtvirtintos vaikų teisės ir pareigos bei išskirti priimti įsipareigojimai imtis visų priemonių apsaugoti vaikus nuo jų teisių pažeidimų, aktualių vaikui dalyvaujant virtualioje erdvėje.

Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas (1996) įtvirtina vaiko teisę į asmeninį gyvenimą, asmens neliečiamybę ir laisvę. Šios laisvės turinį sudaro savarankiška vaiko teisė – teisė į asmeninį gyvenimą, bendravimą, susirašinėjimo slaptumą, į asmens neliečiamumą ir laisvę. Įstatyme atsiskleidžia vaiko teisės būti sveikam turinys: numatyta, kad vaiko teisė būti sveikam, garantuojama priemonėmis, leidžiančiomis sudaryti vaikui sveiką ir saugią aplinką.

Visuotinės žmogaus teisių deklaracijoje (2000) nurodoma, kad „niekas neturi patirti savavališko kišimosi į jo asmeninį ir šeimyninį gyvenimą, jo turto neliečiamybę, susirašinėjimo slaptumą, kėsintis į jo garbę ir orumą“. Pažymima, kad „kiekvienas turi teisę laisvai laikytis įsitikinimų ir juos reikšti. Ši teisė apima laisvę nekliudomai turėti savo nuomonę ir ieškoti informacijos bei idėjų, jas gauti ir skleisti visokiomis priemonėmis, nepaisant net valstybės sienų“.

Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas (2002) konkrečiai apibrėžia neigiamą poveikį nepilnamečių fiziniam, protiniam ar doroviniam vystymuisi darančią viešąją informaciją, konkretizuoja ir apibrėžia neigiamą poveikį įvairiapusiame nepilnamečių vystymuisi turinčios informacijos sampratą.

Užtikrinant saugią internetinę erdvę, labai dažnai balansuojama tarp vaiko teisės į asmeninį gyvenimą bei teisės į saviraiškos internete laisvę. Teisė į privatumą ir saviraiškos laisvė yra svarbios teisinės vertybės, todėl kartais tampa itin sudėtinga rasti tinkamą pusiausvyrą, kad šios teisės būtų ginamos, nesuteikiant prioriteto viena kitos atžvilgiu. D.Bereikienė, Ž.Vašcova (2011) pripažįsta, kad šiuo metu nėra apibrėžta, kiek galima riboti vaiko teises nevaržomai naršyti, susirašinėti, skleisti informaciją internete jo saugumo tikslais.

Apibendrinant skyriaus eigoje aptartus Lietuvos Respublikos įstatymus bei kitus teisės aktus, galima teigti, kad vaiko teises internete užtikrina šie pagrindiniai įstatymai bei teisės aktai: Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992), Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija (1995), Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas (1996), Visuotinė žmogaus teisių deklaracija (2000) bei LR Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas (2002), kuris taip pat orientuojasi į vaiko teisių gynimą internetinėje erdvėje, nustatydamas bendriausius viešosios informacijos, darančios neigiamą poveikį nepilnamečiams, kriterijus.

3.2. Vaiko teisės ir jų pažeidimai internetiniuose socialiniuose tinkluose

Kylant įvairioms grėsmėms internetiniuose socialiniuose tinkluose, atsiranda įvairaus pobūdžio vaiko teisių pažeidimų šiuose tinkluose. LR Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus ataskaitoje (2015) nurodoma, kad nepaisant įvairių ieškomų sprendimo būdų, galimai žalingo turinio informacija (smurtinio, erotinio pobūdžio ir kt.), patalpinta viešosios informacijos priemonėse (televizijoje, internetinėje žiniasklaidoje, spaudoje ir kt.) išlieka aktuali problema.

D.Brasienė, G.Žibėnienė (2013) skiria pagrindines vaikų teises, kurios yra pažeidžiamos šiuose tinkluose:

- Vaiko teisė būti apsaugotam nuo visų smurto rūšių ir išnaudojimo;
- Vaiko teisė sveikai augti ir vystytis;
- Vaiko teisė į asmeninį gyvenimą, asmens neliečiamybę ir privatumą.

Vienas reikšmingiausių vaiko teisių pažeidimų, su kuriuo susiduriama internetiniuose socialiniuose tinkluose yra – *vaiko asmens duomenų atskleidimas, pavišinimas*. Asmens teisę į privataus gyvenimo apsaugą reglamentuoja LR Civilinis kodeksas (2000), LR Vaiko teisių apsaugos pagrindų (1996), LR Visuomenės informavimo (2006), LR Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio (2002), LR Asmens duomenų teisinės apsaugos (2011) bei kiti įstatymai.

Atliekant tyrimus, pastebėtina, kad viešinant duomenis apie vaiko privatą gyvenimą visuomenės informavimo priemonėse, kyla dviejų saugomų vertybių – vaiko teisės į privatą gyvenimą ir teisės į saviraiškos laisvę, apimančios tiek teisę skleisti informaciją, tiek visuomenės teisę ją gauti, konfliktas, todėl kiekvienu atveju būtina ieškoti minėtų saugomų vertybių protingos pusiausvyros (LR Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus ataskaita, 2015).

Asmeninių duomenų pavišinimas nėra pateisinamas nei prevenciniu poveikiu, nei visuomenės interesais - siekimu užkirsti kelią galimiems vaiko teisių ar jo teisėtų interesų pažeidimams, apsaugoti kitų asmenų teises ir laisves nuo neigiamų pasekmių (LR vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2010 metų veiklos ataskaita).

U.Paluckaitės, K.Žardeckaitės-Matulaitienės (2015) nuomone, jau pats naudojimas internetiniais socialiniais tinklais padidina asmeninių duomenų atskleidimo tikimybę, kai internete atsiranda galimybė pasidalyti tokia informacija, kuri normaliomis sąlygomis nebūtų atskleista.

Kitas ne mažiau reikšmingesnis vaiko teisių pažeidimas internetiniuose socialiniuose tinkluose – *patyčių problema*, kuri dažniausiai pasireiškia „virtualiomis patyčiomis“,

LR Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus ataskaitoje (2015) teigiama, kad sprendžiant internete patyčių problemą, būtina įvertinti paties interneto specifiką.

Galima teigti, kad interneto suteikiamas anonimiškumas suteikia vartotojui daugiau drąsos, todėl internete lengviausia kalbėtis bei užmegzti naujas pažintis, pateikti įvairią informaciją, kuri gali būti vertinama kaip elektroninės patyčios.

Internetiniuose socialiniuose tinkluose vaikas gali ne tik susidurti su žalinga informacija, patirti patyčias, bet ir pats patalpinti tokią informaciją, tyčiotis iš kito ir pan. Siekiant užkirsti kelią virtualioms patyčioms internetiniuose socialiniuose tinkluose, 2013 metais minint Saugesnio interneto dieną, buvo parengtas Garbingo elgesio internete kodeksas.

Garbingo elgesio internete kodeksas (2013) nurodo, kad bendraujant internetiniuose socialiniuose tinkluose siūloma „ viešai neskelbti draugų paslapčių, kurios jiems labai svarbios, nepaisant pykčio ar įsižeidimo“; „nesišaipyti iš kitų nuotraukų, neviešinti privačių vaizdo įrašų“; „priimti nepažįstamų žmonių „į draugus“ “; būti garbingu ir elgtis taip, kaip norėtusi, kad elgtųsi su tavimi“.

Smurtas ir patyčios, visų pirma, yra susiję su neigiamais išgyvenimais ir turi neigiamą įtaką asmeniui bei jo formavimuisi, todėl smurtas ir bet kokios jo formos vertintinas kaip ypač neigiamas reiškinys. Internetiniuose socialiniuose tinkluose *smurto problema* taip pat yra viena reikšmingiausių, kurią galima interpretuoti kaip aktualų vaiko teisių pažeidimą.

EU Kids Online tyrimo (2012) rezultatai rodo, kad Lietuvos vaikai priklauso didesnio naudojimosi internetu ir didesnės rizikos grupei. Internetiniuose socialiniuose tinkluose viešinami smurto, smurtinio pobūdžio vaizdo įrašai, kurie turi ryšį su agresyvaus, delinkventiško elgesio formavimusi.

Apibendrinant išanalizuotus vaiko teisių pažeidimus internetiniuose socialiniuose tinkluose, galima teigti, kad nepaisant vaikui saugios internetinės erdvės užtikrinimo ir vaiko teisės į asmeninio gyvenimo, bendravimo bei susirašinėjimo internetinėje erdvėje slaptumo neliečiamumo teisinio reguliavimo problemų analizės, pastebima, kad vaiko teisių pažeidimai internetiniuose socialiniuose tinkluose lieka aktualūs, o šių pažeidimų pašalinimui, konkrečių problemų sprendimui vis dar trūksta esminių krypčių, kuriomis būtų galima užtikrinti saugią interneto erdvę jaunesniems vartotojams – vaikams.

Nepaisant daugelio mūsų šalyje priimtų įstatymų ir teisės aktų, vis dėlto dėmesys, skiriamas prevencinės veiklos įgyvendinimui įvairiuose socializacijos institutuose yra paviršutiniškas ir nepakankamas. Vis daugiau vaikų susiduriant su įvairiomis internetinių socialinių tinklų grėsmėmis, kaip pornografija, patyčios, grasinimai, viliojimai, seksualinis išnaudojimas, seksualinio turinio žinučių gavimas, kontaktai su nepažįstamais žmonėmis, kitų interneto vartotojų sukurto potencialiai žalingo turinio informacijos pasiekimas, platinimas, piktnaudžiavimas asmeniniais duomenimis, jų pavišėjimas, nusavinimas - pažeidžia ne tik esmines vaikų teises, tačiau suponuoja būtinybę tikslingos, konkrečios bei efektyvios prevencinės veiklos planavimui ir įgyvendinimui, kurios galimybes aptarsime kitame darbo poskyryje.

3.3. Prevencinės veiklos galimybės saugiam vaiko naudojimuisi internete

Internetiniuose socialiniuose tinkluose atrandant vis daugiau galimybių, didėja ir įvairių šiuose tinkluose patiriamų grėsmių. Aktualizuojant vaiko saugaus naudojimosi internetu problematiką, tiek užsienio šalių, tiek Lietuvos tyrėjai skiria tam tikras prevencinės veiklos galimybes. Siekiant sumažinti vaiko teisių pažeidimus internetiniuose socialiniuose tinkluose bei užtikrinant pozityvų vaiko teisių įgyvendinimą, svarbi ne tik prevencinė veikla, susijusi su internetiniuose socialiniuose tinkluose aktyviai dalyvaujančiais jaunuoliais, tačiau taip pat ir su jaunuolių tėvais bei pedagogais.

Prevencinės veiklos įgyvendinimo problemos dažniausiai būna susijusios su sąvokos „saugus naudojimas internetu“ daugiareikšmiškumu. Pasak I.Klanienės, R.Jokūbaitės (2011), ši sąvoka – nekonkreči, neaiški, joje neišryškėja konkretūs „nesaugaus“ ir „saugaus“ naudojimosi požymiai. Tai ypač apsunkina prevencinės veiklos planavimą ir įgyvendinimą.

I.Klanienė, R.Jokūbaitė (2011), remdamosi savo atlikto tyrimo rezultatais, teigia, kad dažniausiai įgyvendinami piktnaudžiavimo internetu prevencinės veiklos būdai mokyklose yra: užsiėmimai, dalyvavimas prevencinėse programose, tyrimų atlikimas, informacinės medžiagos rengimas. Autorių nuomone, mokyklose vykdoma priklausomybės nuo interneto prevencija nėra pakankama, ji nėra orientuota į probleminius vaikus, stokojama prevencinės veiklos įvairovės, neplėtojamas ugdymo institucijų ir tėvų (bei socialinių partnerių) bendradarbiavimas, pedagogams trūksta žinių vydančią žalingo naudojimosi internetu prevenciją mokykloje. Šiame kontekste autorės siūlo ugdymo institucijose ugdymo turinį papildyti saugios internetinės aplinkos kūrimu mokykloje; taikyti įvairesnius prevencinės veiklos būdus, atsižvelgiant į tam tikros grupės vaikų ypatumus bei jų poreikius. Akcentuojama ir pedagogų kompetencijos kėlimo būtinybė.

Suvokiant grėsmių vaikams internetinėje erdvėje mastą ir padarinių reikšmingumą, 2009 metais buvo priimta *Saugesnio interneto programa 2009-2013 metams*. Pagrindinis programos tikslas – apsaugoti vaikus nuo vis sudėtingėjančios internetinės erdvės, saugaus naudojimosi internetu sąlygų sudarymas vaikams. Šia programa siekiama užtikrinti, kad sudėtingėjančioje interneto aplinkoje vaikai būtų apsaugoti, sudarant sąlygas saugiai naudotis internetu.

J.Ruškus, D.Žvirdauskas (2009) skiria kitą prevencinės veiklos, susijusios su saugaus naudojimosi internetu galimybę bei nurodo *paauglių atsparumo incidentams elektroninėje*

erdvėje didinimą. Autorių teigimu, būtina didinti paauglių suvokimą apie tai, kad internetinė tarpusavio agresija negali turėti jokio teigiamo rezultato, kurio tikimasi. Gebėjimas išmolti atsispirti tarpusavio agresijai internete gali būti traktuojamas kaip asmeninio orumo palaikymas ir tuo pačiu nauda asmeninei psichinei sveikatai.

Taip pat J.Ruškus, D.Žvirdauskas (2009) akcentuoja, jog labai svarbu, kad mokiniai atpažintų ir atsispirtų subtilesnėms priekabiavimo, tame tarpe ir seksualinio, formoms. Tai skatina ieškoti *pedagoginių priemonių*, kurios padėtų reliatyvizuoti internetinio bendravimo svarbą, stiprinant realų bendravimą ir dalyvavimą su bendraamžiais. Akcentuojama, jog *grėsmių atpažinimas, sąmoningumo augimas, savisaugos susivokimas* įmanomas, ypač sąveikaujant trimis pagrindinėms suinteresuotoms žmonių grupėms – vaikams, tėvams ir pedagogams.

Autorių teigimu, Lietuvos paaugliams vienareikšmiškai trūksta žinių ir gebėjimų, kurie būtini, norint apsisaugoti nuo grėsmių internete. Taigi autoriai akcentuoja *paauglių švietimo plėtojimo, jų psichologinio ir socialinio atsparumo didinimo* būtinybę.

Mokslinėje literatūroje taip pat plačiai analizuojama prevencinės veiklos, orientuotos į tėvus, pedagogus bei mokyklos bendruomenę, reikšmė ir sklaida.

I.Klanienė, R.Jokūbaitė (2011) teigia, kad vis dažniau diskutuojama apie paauglių piktnaudžiavimą internetu. M.Wells, K.Mitchell (2008) piktnaudžiavimą internetu traktuoja kaip dėmesio, kontrolės stokos šeimoje pasekmę, kuri reiškiasi išitraukiant į virtualią internetinę erdvę. Todėl, pasak autorių, šiame kontekste labai svarbi prevencinė veikla, susijusi su jaunuolių tėvais, pedagogais, kitais socializacijos institutais.

Nepakankamas vaiko ir jo tėvų ar globėjų tarpusavio bendravimas sąlygoja vaiko perdėtą, nekontroliuojamą domėjimąsi internetine erdve, ir įvertinant vaikų smalsumą – domėjimąsi vaikui žalinga informacija. Būtent tai dažnai užkerta kelią savalaikiam grėsmių internetinėje erdvėje identifikavimui. Taigi planuojant prevencinę veiklą, tikslinga skatinti aktyvesnį vaikų ir tėvų bendravimą, sąveiką, bendradarbiavimą.

Prevencinės veiklos, susijusios su tėvais ir pedagogais, būtinybę pagrindžia J.S. Lim (2004), M.Wells (2006). J.S.Lim (2004) akcentuoja, jog vienas svarbiausių piktnaudžiavimo internetu sprendimo būdų – prevencinė veikla, kuri ypač svarbi, kai vaikai ima aktyviai dalyvauti virtualiame gyvenime. Autorius skiria ir žinių perteikimo jaunuoliams, jų įgūdžių ir motyvacijos formavimo svarbą saugaus ir atsakingo naudojimosi internetu procese; akcentuoja *saugių naudojimosi internetu aplinkų kūrimą ugdymo institucijose*, išskirdamas, jog svarbu numatyti

taisykles bei naudojimo internetu kontrolę mokyklos aplinkoje. Šiai nuomonei pritaria ir L.Butterfield (2007).

M.Wells (2006) teigia, kad svarbiausias tėvų ir pedagogų uždavinys, užtikrinant vaikų teises internete – supažindinti paauglius su jiems kylančiais pavojais ir grėsmėmis virtualioje erdvėje. Autorius siūlo būtent šia kryptimi organizuoti tėvų ir pedagogų prevencinę veiklą. Siekiant veiksmingos prevencinės veiklos, užkertančios kelią grėsmių patyrimui internetinėje erdvėje, itin reikšmingas *pedagogų tobulėjimas, kompiuterinio raštingumo kompetencijos kėlimas*. Pedagogui tobulėjant, atsiranda galimybė diskutuoti ir kalbėti su ugdytiniais apie naujas, technologijų sukeltas problemas, jų vertinimą, analizavimą bei apsaugos etapus.

I.Klanienė, R.Jokūbaitė (2011), analizavusios rizikos grupės paauglių piktnaudžiavimo internetu prevencines galimybes mokykloje, teigia, piktnaudžiavimas internetu rizikos grupės paaugliams sukelia sveikatos, socialines ir mokymosi problemas. Tai pagrindžia prevencinės veiklos, orientuotos į saugų naudojimąsi internetu, būtinybę bei nurodo šios veiklos kryptis – globėjų įtakos paaugliams didinimą bei kompetencijų tobulinimą.

D.Bereikienė, Ž.Vašcovos (2011) atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad patys tėvai stokoja tikslingos informacijos apie grėsmes, kylančias internetiniuose socialiniuose tinkluose. Autorės siūlo vaikų saugumo internete problemą spręsti ne tik draudimais ar kontrole, tačiau didinti vaikų sąmoningumą, taip pat šviesti tėvus, pedagogus apie internetiniuose socialiniuose tinkluose gresiančius pavojus, jų išvengimo būdus ir apsaugos priemones.

K.Fogarty (2006) teigia, kad siekiant saugaus naudojimo internetu, labai *svarbus vaiko ir tėvų, pedagogų bendradarbiavimo aspektas*. Autorius pateikia šias bendradarbiavimo sritis: bendradarbiavimas ugdymo institucijos viduje; bendradarbiavimas su ugdytinio šeima; bendradarbiavimas su socialiniais partneriais, bendruomene.

R.Uznieinė (2009) nurodo, kad ugdymo institucija turėtų būti atsakinga už tai, kad mokinys sugebėtų kritiškai vertinti informaciją, gebėtų pasirinkti tai, kas jam naudinga, o kas – žalinga. Tam autorė siūlo *medijinio ugdymo* reikšmę, kuriuo būtų galima siekti ne tik kritinio mąstymo, bet ir ugdytinių kritinio autonomiškumo.

Tyrimo „Vaikų privatumo apsaugos geroji patirtis ir tikslinių grupių poreikių analizė Italijoje ir Lietuvoje“ ataskaitoje (2011) teigiama, itin svarbu daugiau dėmesio skirti formalaus ir neformalaus švietimo tobulinimui, „*Saugaus interneto*“ idėjos skleidimui ir asmeninės vartotojų

atsakomybės suvokimo stiprinimui. Daug dėmesio reikšminga skirti ir suaugusiųjų informavimui apie priemonių, ribojančių vaikų veiksmus internete, naudojimą.

Apibendrinant akcentuojamas prevencines kryptis saugiam vaiko naudojimuisi internetu, galima teigti, kad prevencinės veiklos galimybės pateikiamos tiek užsienio šalių, tiek Lietuvos mokslinėje literatūroje. Mokslinėje literatūroje prevencinės veiklos galimybės, orientuotos į saugų naudojimąsi internetu, dažniausiai būna nukreiptos į jaunuolius, tėvus ir pedagogus. Kai kurie autoriai skiria ir nacionalinį prevencinės veiklos aspektą. Išryškėja šios prevencinės veiklos galimybės - vaikų, tėvų, pedagogų bendradarbiavimo skatinimas, pedagogų kompiuterinio raštingumo tobulinimas, saugių naudojimosi aplinkų kūrimas ugdymo institucijose, žinių vaikams suteikimas, jų įgūdžių ir motyvacijos formavimas, projektinių veiklų, šviečiamųjų programų rengimas ir įgyvendinimas, vaikų atsparumo incidentams elektroninėje erdvėje skatinimas ir didinimas, pedagoginių priemonių taikymas, reliatyvizuojant internetinio bendravimo svarbą, paauglių švietimo plėtojimas ir kt. Tačiau, nepaisant tam tikrų prevencinės veiklos krypčių įgyvendinimo, susiduriama su paauglių priklausomybe nuo internetinių socialinių tinklų, kurios sampratą bei raiškos ypatybes pateiksime kitame darbo skyriuje.

4. PAAUGLIŲ IR JAUNIMO PRIKLAUSOMYBĖ NUO SOCIALINIŲ TINKLŲ INTERNETINĖJE ERDVĖJE

4.1. Priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų sampratos teorinės interpretacijos

Vienas pirmųjų pradėjusių vartoti “priklausomybės nuo interneto” sąvoką buvo I. Goldberg 1996 metais (Breidokienė, 2013). Priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų analizės kontekste skiriamos kelios skirtingos sąvokos – tai “priklausomybė nuo internetinių socialinių tinklų”, “piktnaudžiavimas internetiniais socialiniais tinklais”, “probleminis naudojimasis internetiniais socialiniais tinklais”.

H.Sasson, G.Mesch (2014) teigia, kad dažnas naudojimasis internetu sudaro prielaidą išsivystyti priklausomybei nuo interneto. L.Leung (2009) nustatė, kad vienas pagrindinių motyvų, skatinantis individus naudotis internetu, yra psichosocialinių problemų palengvinimas.

K.Young (2007), M.Wells, K.Mitchell (2008) teigia, kad piktnaudžiavimas internetiniais socialiniais tinklais gali būti suprantamas kaip “problemiškas naudojimasis internetiniais socialiniais tinklais, kai asmeniui vis sunkiau kontroliuoti naudojimąsi šiais tinklais ir tai sukelia psichologinių, socialinių, mokyklos ir /ar darbo sunkumų asmens gyvenime”.

Priešingai nei kitos priklausomybės, internetinė priklausomybė nesukelia fizinės priklausomybės abstinencijos sindromo. Priklausomybė nuo internetinių socialinių tinklų yra traktuojama kaip psichologinė priklausomybė (Young, 2007).

M.Wells, K.Mitchell (2008) teigia, kad internetiniais socialiniais tinklais dažniausiai piktnaudžiauja 12-17 metų asmenys. Autoriai pažymi, kad į piktnaudžiaujančiųjų internetiniais socialiniais tinklais grupę dažnai patenka vieniši, stokojantys emocinių bei socialinių įgūdžių paaugliai. Taip pat rizika tapti priklausomu nuo internetinių socialinių tinklų padidėja ir paaugliams, kurie auga nepilnose, skyrybas ar tėvų emigraciją patyrusiose šeimose. Būtent šie paaugliai dėl dėmesio, bendravimo ir kontrolės stokos lengviau įsitraukia į virtualųjį gyvenimą.

Užsienio šalių literatūroje akcentuojama, jog priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų riziką padidina ir santykių su tėvais, bendraamžiais negatyvus pobūdis. E.Christofides, A.Muise, S.Desmarais (2012) pažymi, kad problemiški paauglio santykiai su tėvais ir bendraamžiais lemia aktyvesnę bendravimo galimybių paiešką internetiniuose socialiniuose tinkluose.

Priklausomybę nuo internetinių socialinių tinklų taip pat paskatina nevaržomas dažnas naudojimas šiais tinklais, realaus bendravimo galimybių nebuvimas. Aktyviu dalyvavimu šiuose tinkluose bandoma išspręsti psichosocialines, vienišumo, emocinių ir socialinių įgūdžių stokos problemas.

Priklausomybė nuo internetinių socialinių tinklų analizuojama ir Lietuvos tyrėjų darbuose, atliktuose tyrimuose. N. Sirtautienė (2008) teigia, kad priklausomybė nuo internetinių socialinių tinklų gali būti suprantama kaip “potraukio dalyvauti internetiniuose socialiniuose tinkluose valdymo sutrikimas”, kai vartotojas pradeda jausti kliniškai reikšmingus pokyčius, pasireiškiančius tam tikrais simptomais ir trunkančiais ne mažiau nei vienerius metus.

Saugaus interneto naudojimosi diagnostikoje (2008) prieštaraujama šiai priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų apibrėžčiai, kadangi teigiama, jog tai galima būtų įvardyti kaip “probleminį naudojimąsi internetu”. Taip pat priklausomybė nuo internetinių socialinių tinklų suvokiama kaip psichologinė priklausomybė, kuri paremta “žmogaus ir priklausomybės objekto patologiiniu meilės ir prisirišimo santykiu” (Saugaus interneto naudojimo diagnostika, 2008, p.9).

T.Bacys (2012) pritaria nuomonei, jog priklausomybė nuo internetinių socialinių tinklų – psichologinė priklausomybė, kuri sukelia psichologinį diskomfortą, pasireiškiantį įvairiais elgesio sutrikimais. Kita vertus, I.Klanienė, R.Jokūbaitė (2011) teigia, kad priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų (nuo interneto) sąvoka nėra pripažinta kaip tam tikra priklausomybės forma.

J.Vaišnorienė (2008), analizavusi priklausomybės nuo virtualios komunikacijos požymių identifikavimą, teigia, kad priklausomybė nuo internetinių socialinių tinklų laikoma tam tikru priklausomybės nuo kompiuterio porūšiu, kuris dažnai baigiasi visišku įsitraukimu į virtualią aplinką, ypač tais atvejais, kai realybėje paauglys turi socialinių problemų.

L.Bulotaitė (2009) teigia, kad asmuo, priklausomas nuo internetinių socialinių tinklų, jaučia nenumaldomą norą prisijungti prie jų, ieško paramos, savo pasakojimais bando sukelti kitų reakciją. Žmogus, neprisijungęs prie socialinio tinklo, jaučiasi irzlus, depresyvus, kamuoja nerimas, pamirštami aplinkiniai, ignoruojama aplinkinių nuomonė, skundžiamasi galvos, nugaros, sprando skausmais, sutrinka mityba, nukenčia žmogaus judėjimas.

R.Jokūbaitės (2014) teigimu, priklausomybę nuo internetinių socialinių tinklų gali sukelti vidiniai ir aplinkos veiksniai. Autorės teigimu, ne mažiau reikšminga ir individo aplinkos įtaka. Paaugliai, kurie yra mažiau patenkinti gyvenimu, naudoja internetinius socialinius tinklus kaip

pagrindinę bendravimo aplinką, kurioje jie jaučiasi labiau pasitikintys. O problemiški santykiai su tėvais ir bendraamžiais paauglius skatina siekti artumo, intymumo kitose aplinkose. S.Livingstone, E.Helsper (2008) nurodo, kad būtent šiems paaugliams, kurie turi problemų realiame gyvenime palaikant santykius su tėvais ir bendraamžiais, internetas yra jiems palanki aplinka artimų ir intymių santykių užmezgimui ir palaikymui.

B.Pociūtė, E.Krancaitė (2012) polinkį į priklausomybę internetiniams socialiniams tinklams sieja su tam tikromis asmens savybėmis. Paauglių, pateikiančių daug asmeninės informacijos apie save, linkusių tinkle “draugauti” su realiai nepažįstamais asmenimis, atvirumo ir neurotiškumo bruožai yra stipriai išreikšti, kas dažniausiai padidina tikimybę tapti priklausomu nuo internetinių socialinių tinklų.

T.Bacio (2012) nuomone, didelę grėsmę įgyti priklausomybę nuo socialinių tinklų turi paaugliai, kurie linkę skirti daug dėmesio komunikacinėms naujovėms, lengvai keičia tiesioginį bendravimą į virtualų. R.Jokūbaitė (2014) pritaria šiai autoriaus nuomonei ir akcentuoja, jog priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų riziką padidina tam tikri kritiniai žmogaus gyvenimo etapai. Autorės teigimu, būtent paauglystėje gerokai padažnėja rizikingo ir neatsargaus internete elgesio atvejų.

V.Aramavičiūtė (2005) pabrėžia, kad stipresnei priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų raiškai įtakos turi elgesio problemos: perdėtas savo asmenybės vertinimas, neigiamas požiūris į dorovines vertybes, asocialus elgesys, socialinių normų ir vertybių atmetimas, atitolimas nuo kitų, žema savigarba taip pat turi sąsajų su polinkiu rizikingai elgtis.

Apibendrinant galima teigti, jog Lietuvos tyrėjai priklausomybę nuo internetinių socialinių tinklų suvokia kaip “potraukio dalyvauti šiuose tinkluose sutrikimą”; “probleminį naudojimąsi internetiniais socialiniais tinklais” ir kt. Tai problema, kurios atsiradimą paskatina asmens socialinės problemos, šeimoje glūdinčios problemos, realaus bendravimo su bendraamžiais, tėvais, pedagogais problemos, kurių sprendimas siejamas su itin dažnu, neatsakingu naudojimusi internetiniais socialiniais tinklais. Užsienio mokslinėje literatūroje pateikiama itin panaši priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų samprata, skiriamos panašios priežastys, veiksniai, lemiantys šios priklausomybės raišką. Siekiant išsamiau išanalizuoti priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų raišką, kitame darbo poskyryje pateiksime priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų požymius, analizuojamus tiek užsienio šalių, tiek Lietuvos mokslinėje literatūroje.

4.2. Priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų požymiai

Priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų sampratos analizės kontekste išryškėja tam tikri šiai priklausomybei būdingi požymiai, reikšmingi siekiant detalizuoti analizuojamą problemą bei ieškoti efektyvių šios problemos sprendimų. Taigi tolimesnėje darbo eigoje išskirsime priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų požymius, analizuojamus užsienio šalių ir Lietuvos tyrėjų darbuose.

Priklausomybei nuo interneto būdingi tam tikri požymiai, kuriuos galima pritaikyti ir priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų identifikavimui.

- *Tolerancija*: siekiant emocinio pasitenkinimo, vis daugiau laiko praleidžiama naudojantis internetiniu socialiniu tinklu;
- „*Atsisakymo sindromas*“: reikšmingas, kai priklausomybę turintis paauglys nustoja lankytis internetiniame socialiniame tinkle arba sumažina naudojimosi internetiniu socialiniu tinklu laiką. Šiam sindromui būdingas nerimas, įkyrus galvojimas, fantazijos ir mintys apie virtualų pasaulį;
- *Stiprus noras* nutraukti arba bent kiek apriboti naudojimąsi internetiniu socialiniu tinklu;
- *Didelės laiko sąnaudos* yra skiriamos veiklai, susijusiai su internetinių socialinių tinklų naudojimu;
- *Sumažėja laikas*, kuris turi būti skirtas pamokų ruošai, susitikimui su realiais draugais;
- Nepaisant esamų realių fizinių, psichologinių, emocinių problemų, *paauglys toliau tęsia naudojimąsi* internetiniais socialiniais tinklais (Goldberg, 2005, p.63).

R.A.Davis (2001) skiria tam tikrus psichologinius elgesio požymius, kurie siejami su priklausomybe nuo internetinių socialinių tinklų: nuolat galvojama apie internetinį socialinį tinklą, veiklą jame; vis ilgėjantis naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais laikas, reikalingas pasitenkinimui pajusti; pasireiškiantys abstinencijos simptomai – bloga nuotaika, nerimas, depresija, nuobodulys, dirglumas; atsirandantis saugumo jausmas, pabendravus internetiniame socialiniame tinkle; vienišumo jausmas, negalint prisijungti prie internetinio socialinio tinklo.

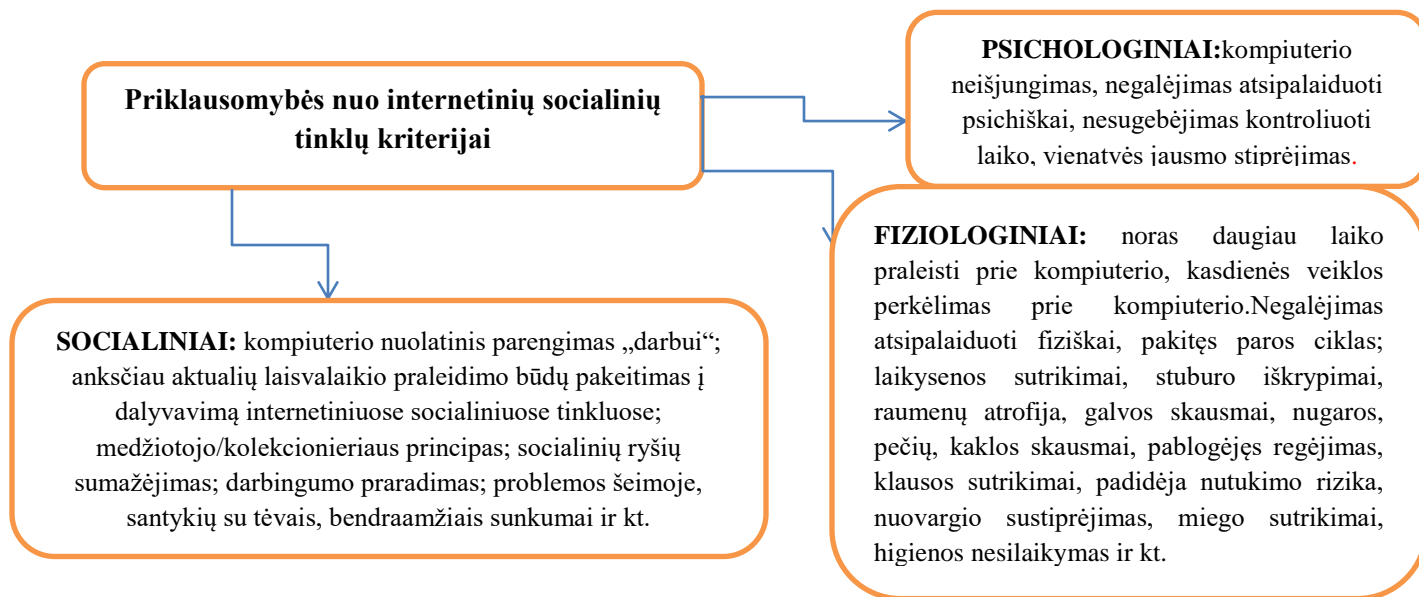
J.Kim, R.Larose, W.Peng (2009) atliktas tyrimas atskleidė, kad jaučiamas asmens vienišumo jausmas slopinamas besaikiu interneto naudojimu ne tik nepašalinamas, tačiau problema gilėja dar labiau ir giliau. Šiai nuomonei pritaria ir kiti autoriai. K.S.Young, C.N.Abreu (2011), kurie atlikę tyrimą, atskleidžia teigiamus ryšius tarp probleminio įsitraukimo į bendravimą internetu ir asmens psichosocialinių sunkumų.

Lietuvių tyrėjai savo atliktais tyrimais ar teorinėmis išvalgomis taip pat skiria priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų požymius bei juos struktūruoja.

A.Žvirblytės (2011) nuomone, paaugliai, priklausomi nuo internetinių socialinių tinklų, turi įkyrų norą nuolat tikrinti savo ir savo draugų virtualius profilius, domėtis kitų vartotojų pasisakymais ir pranešimais, sistemingai peržiūrinėti draugų nuotraukas.

A.Bulotaitės (2009) požiūriu, priklausomybei nuo internetinių socialinių tinklų būdingi ne tik tam tikri fiziniai sutrikimai, tačiau ir depresija bei socialinės fobijos. T.Bacio (2012) atliktas tyrimas atskleidė, kad paaugliams būdingas priklausomas nuo socialinių tinklų elgesys. Daugumai tyrimo dalyvių pasireiškia psichologiniai, socialiniai ir šiek tiek mažiau fiziologiniai priklausomo elgesio bruožai.

J.Vaišnorienė (2008) skiria 3 socialinių, psichologinių ir fiziologinių priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų kriterijus ir jų charakteristikas. Skiriami socialiniai, psichologiniai, fiziologiniai priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų kriterijai (žr.2 pav.).

2 pav. Priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų kriterijai (Sudaryta darbo autorės, remiantis J.Vaišnoriene (2008). Priklausomybės nuo virtualios komunikacijos požymių identifikavimas. Magistro darbas. Kaunas:VDU).

Remiantis 2 paveiksle pateiktais priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų kriterijais, galima teigti, kad autorės pateiktuose priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų kriterijuose atsispindi priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų požymiai, susiję su tam tikromis žmogaus sritimis - asmens socialiniu gyvenimu, psichologiniais pokyčiais, fiziologinės būsenos kaita.

Apibendrinant priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų požymius, analizuojamus tiek užsienio, tiek Lietuvos mokslinėje literatūroje, galima teigti, kad priklausomybė nuo internetinių socialinių tinklų pasireiškia dažnu naudojimusi internetiniais socialiniais tinklais. Kai kurie autoriai skiria konkrečius klausimus, kuriais siekiama nustatyti asmens priklausomybę internetiniams socialiniams tinklams. Skiriami socialiniai, psichologiniai bei fiziologiniai priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų požymiai. Priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų požymių analizės kontekste išryškėja šios priklausomybės įtaka įvairioms asmens veikloms – mokymuisi, laisvalaikiui, darbinei veiklai ir kt.

Kitame darbo skyriuje pateiksime atlikto gimnazistų naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais ypatumų ir galimos priklausomybės empirinio tyrimo rezultatus bei jų analizę, pateikiant gimnazistų ir pedagogų nuomonę gimnazistų naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais problematikos aspektu.

5. GIMNAZISTŲ NAUDOJIMOSI INTERNETINIAIS SOCIALINIAIS TINKLAIS YPATUMŲ IR GALIMOS PRIKLAUSOMYBĖS EMPIRINIO TYRIMO REZULTATAI IR JŲ ANALIZĖ

5.1. Gimnazistų ir pedagogų tyrimo metodika ir organizavimas

Gimnazistų naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais ypatumų ir galimos priklausomybės empirinis tyrimas vyko 2016 metų vasario - 2016 metų kovo mėnesiais Šiaulių miesto gimnazijose, kurių administracijos atstovai nesutiko, jog ugdymo įstaigos pavadinimas būtų viešinamas magistro darbe.

Tyrimas buvo organizuojamas 2 Šiaulių miesto gimnazijose, gavus šių ugdymo institucijų administracijos sutikimą bei prieš tai suderinus tyrimo atlikimo laiką ir sąlygas. Tyrimo tikslas – atskleisti gimnazistų naudojimo internetiniais socialiniais tinklais raiškos ypatumus bei problematikos aspektus per internetiniuose socialiniuose tinkluose patiriamas grėsmes.

Generalinė imtis – 149 (I-IV gimnazijos klasių) mokiniai bei 36 Šiaulių miesto gimnazijų pedagogai iš 2 Šiaulių miesto gimnazijų. Dviejose Šiaulių gimnazijose buvo pateiktos 150 anketų gimnazistams ir 40 anketų gimnazijose dirbantiems pedagogams. Paprastosios atsitiktinės atrankos būdu išanalizuotos 149 gimnazistų ir 36 gimnazijoje dirbančių pedagogų anketos, nes kitos pateiktos anketos negražintos ar pripažįstamos negaliojančiomis. Tyrimo imtis patogioji, nes ją sudarė respondentai, kuriuos buvo nesunku rasti atsižvelgiant į tyrėją dominančias tiriamųjų charakteristikas.

Gimnazistų ir gimnazijoje dirbančių pedagogų anketinė apklausa vyko dviem etapais. Pirmajame etape gimnazistams per klasės valandėlę išdalintos anketos, tiriamieji supažindinti su tyrimo tikslu, anketos turiniu, akcentuotas tyrimo anonimiškumas. Gimnazistai ir pedagogai supažindinti su galimybe pasikonsultuoti su tyrėju elektroniniu paštu ar gyvai.

Antrajame tyrimo etape, tarpininkaujant gimnazijų direktoriaus pavaduotojams ugdymui, anketos išdalintos gimnazijų pedagogams. Respondentai vėlgi supažindinti su tyrimo tikslu, anketos turiniu, paskatinant respondentų aktyvumą, pateikiant pasiūlymus (rekomendacijas) paskutiniame anketos klausime.

Magistro darbo tikslams ir uždaviniams pasiekti, hipotezei patvirtinti/paneigti pasirinktas tyrimo metodas – anketinė apklausa. Pasak K.Kardelio (2010) anketinė apklausa – tai vienas

populiariausių tyrimo metodų socialiniuose moksluose. Kiekybinius tyrimo metodus, K.Kardelis (2010) traktuoja kaip metodą, kurį atliekant, galutiniai rezultatai išreiškiami skaičiais. Tai veiksmų, būdų ir aprašymo metodų visuma, kai suteikiama galimybė gauti naujų žinių.

Tiek gimnazistams, tiek pedagogams skirtuose anketinės apklausos klausimynuose pateikti klausimai buvo orientuoti nuodugniau pažinti tiriamąjį reiškinį – gimnazistų naudojimąsi internetu, internetiniais socialiniais tinklais, gauti informacijos apie tam tikras internetinių socialinių tinklų keliamas grėsmes gimnazistams. Pedagogams skirtame anketinės apklausos klausimyne buvo pateikti keli filtruojantys klausimai, kurie, pasak K.Kardelio (2010) yra naudojami dėl tiriamųjų grupės heterogeniškumo. Abiems tiriamųjų grupėms skirtuose klausimynuose respondentams buvo suteikiama galimybė išvengti atsakymo “Negaliu pasakyti”.

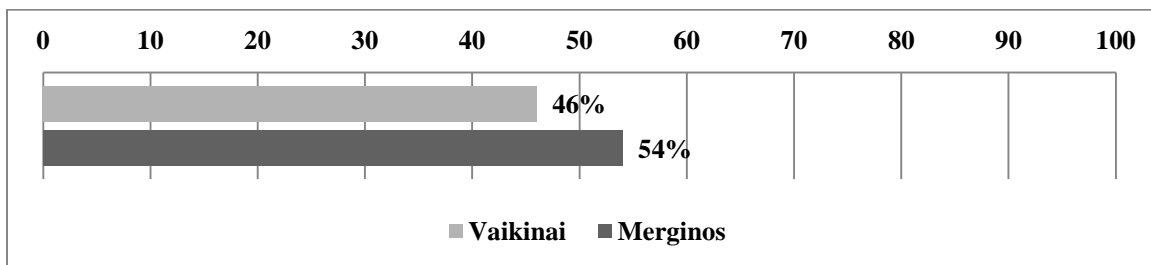
Gimnazistų ir pedagogų anketinės apklausos klausimynuose naudojami uždaro tipo klausimai, kuriuos sudarė du skirtingi komponentai:

1. Paskatinanti dalis (sudominantis klausimas);
2. Atsakymų dalis (galimi atsakymų variantai) (Kardelis, 2010, p.89).

Respondentams pateikiant uždaro tipo klausimus, “respondentui lengviau pasirinkti atsakymą, tyrėjui nereikia klasifikuoti atsakymų, tai padeda išvengti subjektyvumo (Kardelis, 2010, p. 90). Taip pat uždaro tipo klausimų pranašumas yra lengvesnis kiekybinis duomenų apdorojimas, lengvesnis lyginimas bei gretinimas, didesnis indikatoriaus pranašumas.

Anketos respondentams pateiktos popierine forma. Anketų, skirtų gimnazistams (1 priedas) ir gimnazijose dirbantiems pedagogams (2 priedas), klausimynas suskirstytas į 3 klausimų blokus: diagnostinį, sociodemografinį, informacinį/motyvacinį.

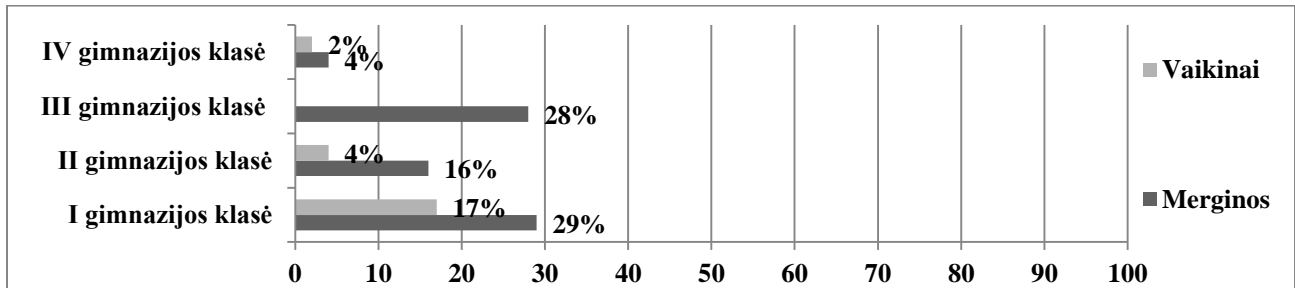
Anketinėje apklausoje dalyvavusių gimnazistų pasiskirstymą pagal lytį, amžių, klasę, amžių, nuo kada respondentas pradėjo naudotis kompiuteriu, reprezentuoja žemiau pateikiami 3-6 paveikslai.

3 pav. Gimnazistų pasiskirstymas pagal lytį (N=149)

Remiantis 3 paveikslu, galima teigti, kad gimnazistų anketinėje apklausoje daugiau nei pusė tiriamųjų sudarė merginos (54 proc.) bei mažiau kaip pusė (46 proc.) – vaikinai.

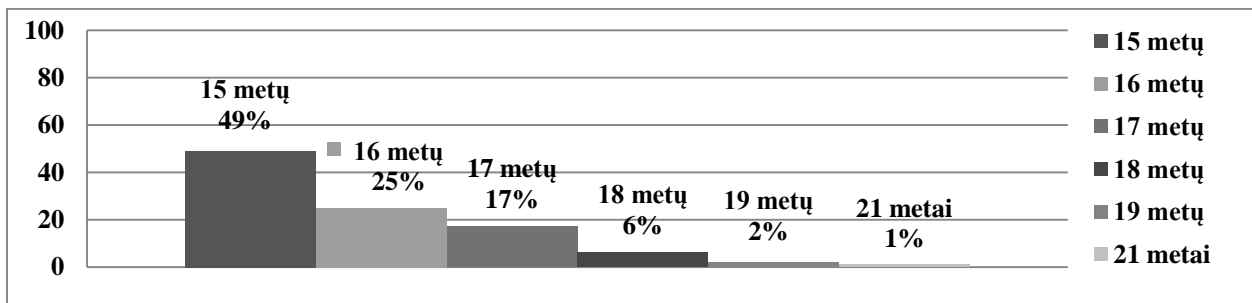
Respondentų pasiskirstymą pagal klases iliustruoja žemiau pateikiamas 4 paveikslas.

4 pav. Gimnazistų pasiskirstymas pagal klases (N=149)

4 paveiksle pateikti duomenys leidžia teigti, gimnazistų anketinėje apklausoje beveik pusė respondentų yra gimnazistai, besimokantys I gimnazijos klasėje (46 proc.). II gimnazijos klasėse mokosi penktadalis respondentų: 16 proc. merginų ir 4 proc. vaikinų. III gimnazijos klasėse – mokosi beveik trečdalis (28 proc.) tyrime dalyvavusių merginų, anketinėje apklausoje III gimnazijos klasėse besimokantys vaikinai nedalyvavo. IV gimnazijos klasėse mokosi 4 proc. anketinėje apklausoje dalyvavusių merginų ir 2 proc. vaikinų.

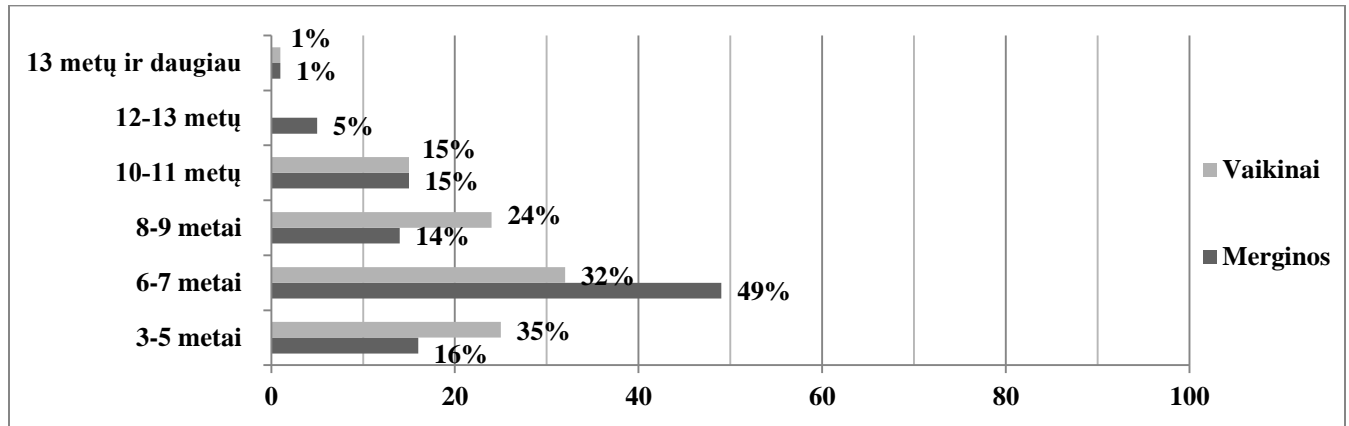
Respondentų pasiskirstymą pagal amžių reprezentuoja žemiau pateikiamas 5 paveikslas.

5 pav. Gimnazistų pasiskirstymas pagal amžių (N=149)

5 paveiksle pateikti duomenys leidžia konstatuoti, kad beveik pusė anketinėje apklausoje dalyvavusių gimnazistų yra 15 metų amžiaus (49 proc.). Ketvirtadalį respondentų sudarė 16 metų amžiaus (25 proc) gimnazistai. Taip pat anketinėje apklausoje dalyvavo mažiau nei penktadalis (17 proc.) respondentų, esančių 17 metų amžiaus; mažiau nei dešimtadalis (6 proc.) respondentų - 18 metų amžiaus bei 2 proc. respondentų 19 metų amžiaus gimnazistai. Gimnazistų anketinėje apklausoje taip pat dalyvavo ir 21 metų respondentas (1 proc.).

Respondentų pasiskirstymą pagal amžių, nuo kada respondentas pradėjo naudotis kompiuteriu iliustruoja 6 paveikslas.

6 pav. Gimnazistų pasiskirstymas pagal amžių, nuo kada respondentas pradėjo naudotis kompiuteriu (N=149)

6 paveiksle pateikti duomenys leidžia teigti, kad daugiausiai respondentų - beveik pusė (49 proc.) merginų ir daugiau nei trečdalis vaikinių (32 proc.) kompiuteriu pradėjo naudotis būdami 6-7 metų amžiaus. Kiek daugiau nei trečdalis vaikinių kompiuteriu pradėjo naudotis ankstyvajame amžiuje – 3-5 gyvenimo metais. Kiek mažiau nei penktadalis merginų akcentuoja kompiuteriu pradėjusios naudotis taip pat ankstyvajame amžiuje – 3-5 gyvenimo metais.

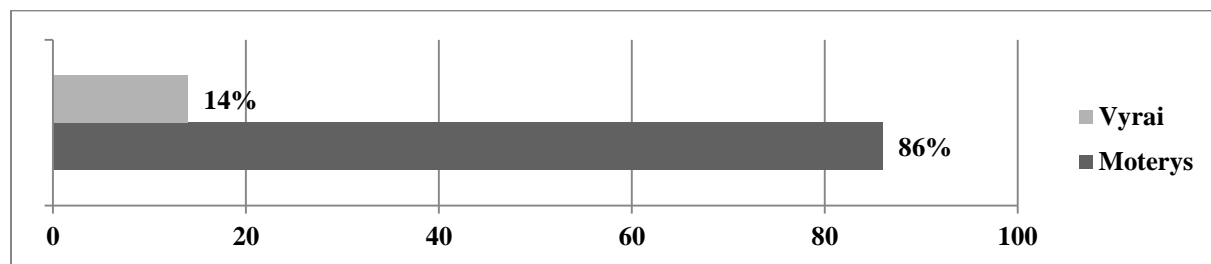
Kiek mažiau nei trečdalis vaikinių ir daugiau nei dešimtadalis merginų kompiuteriu pradėjo naudotis, būdami 8-9 metų. Mažiau nei penktadalis tiek vaikinių, tiek merginų kompiuteriu pradėjo naudotis 10-11 metų amžiaus.

Vienas respondentas akcentuoja kompiuteriu pradėjęs naudotis tik sulaukęs 16 metų amžiaus. Šis respondento išskirtas amžius išsiskiria iš kitų respondentų pateiktų atsakymų ir gali būti interpretuojamas kaip išskirtinis, individualus.

Gimnazistai anketinės apklausos metu taip pat pateikia tokius atsakymus į klausimą, kada respondentai pradėjo naudotis kompiuteriu: „nuo mažų dienų“; „nuo penktos klasės“; „nebeatsimenu“; „nes nebuvo ką veikti“. Šiuos respondentų atsakymus būtų galima įvertinti kaip nekonkrečius bei netikslingus anketos klausimo analizei.

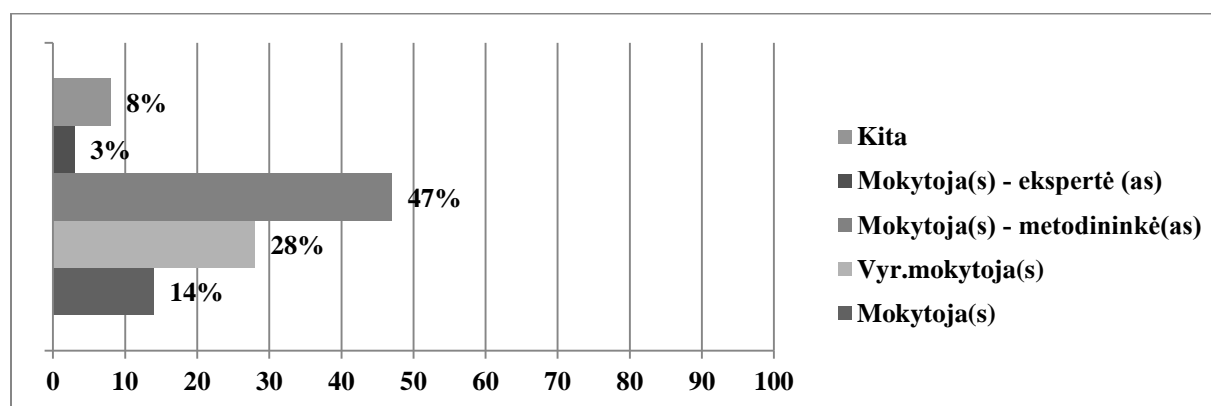
Siekiant detaliau iširti gimnazistų naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais problemą bei galimos priklausomybės nuo šių tinklų požymius, taip pat atlikta ir pedagogų anketinė apklausa. Pedagogų anketinėje apklausoje dalyvavo 36 Šiaulių miesto gimnazijose

dirbantys pedagogai. Pedagogų pasiskirstymą pagal lytį, kvalifikacinę kategoriją, pedagoginio darbo patirtį iliustruoja 7-9 paveikslai.

7 pav. Pedagogų pasiskirstymas pagal lytį (N=36)

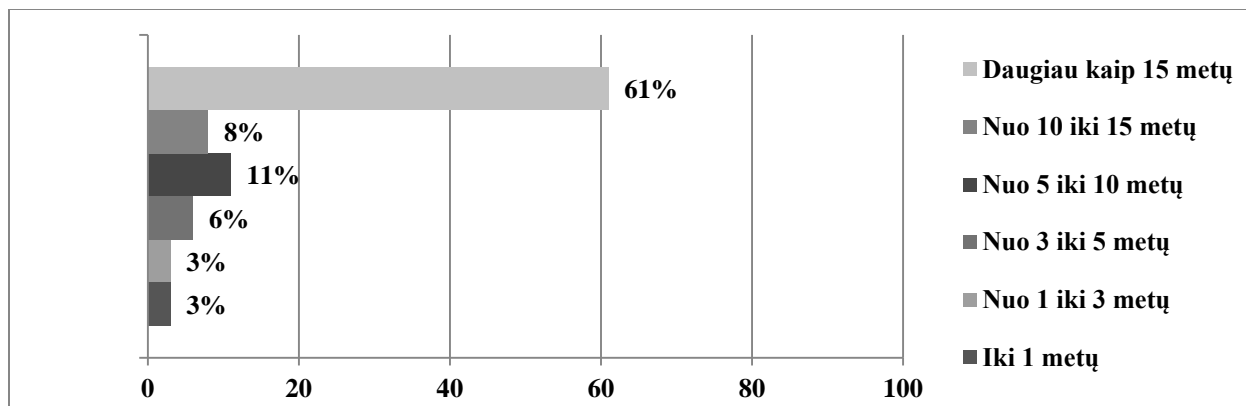
Tyrimo rezultatai (žr. 7 pav.) leidžia teigti, kad pedagogų anketinėje apklausoje (SD=0,30) dalyvavo daugiau nei dešimtadalis pedagogų vyrų (14 proc.) bei likusi dauguma pedagogų – moterys (86 proc.).

8 pav. Pedagogų pasiskirstymas pagal kvalifikacinę kategoriją (N=36)

8 paveiksle pateikti duomenys leidžia teigti, kad pedagogų anketinėje apklausoje (SD=1,15) beveik pusė dalyvavusių pedagogų yra mokytojai – metodininkai (47 proc.), beveik trečdalis (28 proc.) anketinėje apklausoje dalyvavusių pedagogų – vyresnieji mokytojai, šiek tiek daugiau nei dešimtadalis (14 proc.) respondentų – mokytojai. Taip pat pedagogų anketinėje apklausoje dalyvavo bibliotekininkas, bibliotekos vedėjas, socialinis pedagogas.

Pedagogų įgyta kvalifikacinė kategorija leidžia daryti prielaidą apie didesnę pedagogo įgytą profesinę patirtį. Siekiant tiksliau išsiaiškinti pedagogų įgytą profesinę patirtį, anketoje buvo pateiktas klausimas, apie pedagoginio darbo patirtį (metais) (žr. 9 pav.).

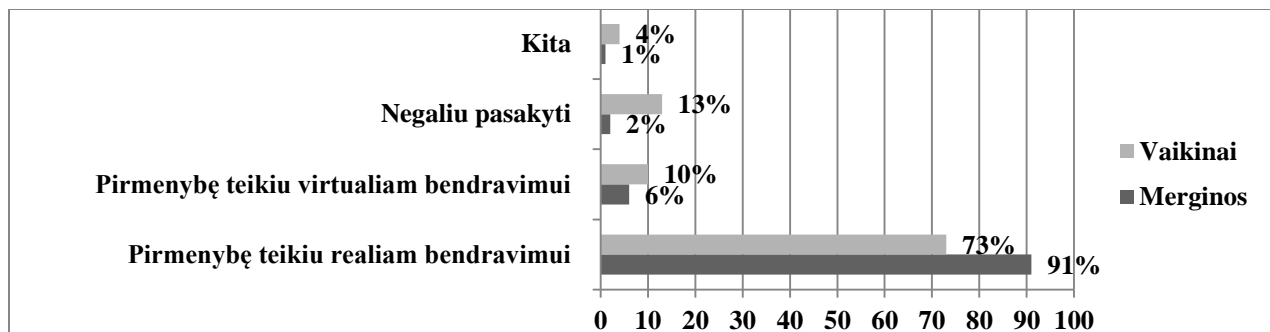
9 pav. Pedagogų pasiskirstymas pagal pedagoginio darbo stažą (N=36)

Tyrimo rezultatai atskleidžia, kad daugiau nei pusė (61 proc.) tyrime dalyvavusių pedagogų turi daugiau nei 15 metų pedagoginio darbo patirtį, šiek tiek daugiau nei dešimtadalis (11 proc.) respondentų – įgyję 5-10 pedagoginio darbo patirtį (SD=1,41).

Atliekant tyrimą stengtasi vadovautis etikos principais ir nepažeisti tyrėjo etikos. Respondentai buvo informuojami apie visus tyrimo aspektus, kurie galėtų įtakoti jų apsisprendimą dalyvauti tyrime, pabrėžiamas tyrimo anonimiškumas, konfidencialumas. Tyrimo duomenys apdoroti kompiuterine programa SPSS 21.0, pateikiami procentine išraiška bei pažymint vidurkį (toliau - M) bei standartinę nuokrypį (toliau - SD). Duomenų rezultatai pateikti paveiksluose, naudojant Microsoft Office Excel 2010 programą.

5.2. Gimnazistų naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais ypatumai: gimnazistų ir pedagogų nuomonių analizė

Viena iš esminių internetinių socialinių tinklų veiklų – besąlygiškas šių tinklų vartotojų bendravimas, nuolat vykstanti komunikacija, sąveika tarp tam tikro internetinio socialinio tinklo vartotojų. Šiuolaikiniams jaunuoliams vis aktyviau skirstant prioritetus tarp realaus ir virtualaus bendravimo reikšmės bei analizuojant gimnazistų naudojimąsi internetiniais socialiniais tinklais, anketinės apklausos gimnazistų buvo prašoma atsakyti į klausimą, kam gimnazistai skiria prioritetą – realiam bendravimui ar bendravimui virtualioje erdvėje (žr.10 pav.)

10 pav. Dažniausias gimnazistų bendravimo pobūdis (N=149)

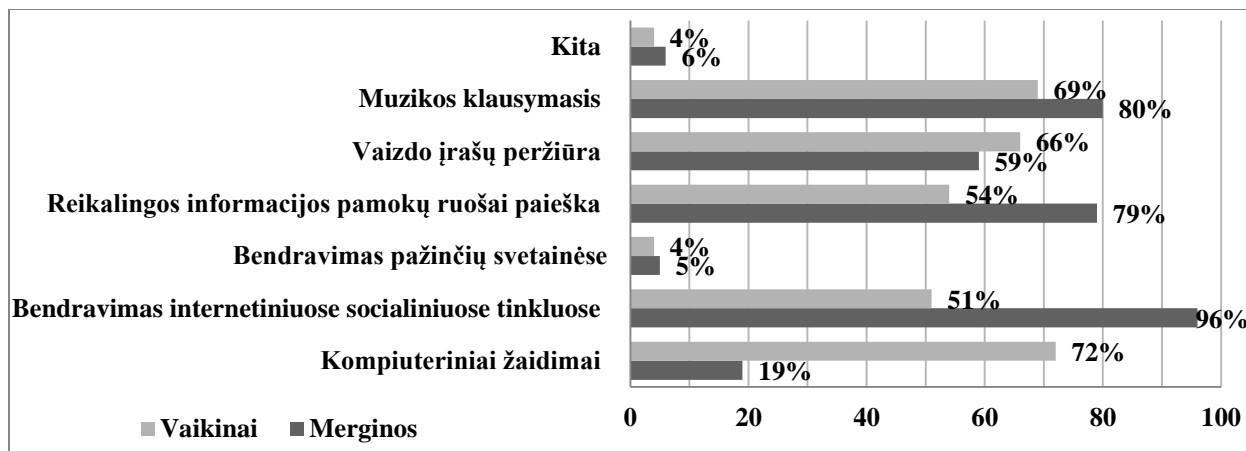
Remiantis 10 paveiksle pateiktais tyrimo rezultatais, galima teigti, kad dauguma gimnazistų prioritetą teikia būtent realiam, gyvam bendravimui: tai nurodo 91 proc. merginų ir 73 proc. vaikinių. Dešimtadalis vaikinių (10 proc.) prioritetą teikia virtualiam bendravimui, kuomet šiai nuomonei pritaria tik mažiau nei dešimtadalis (6 proc.) merginų. Daugiau nei dešimtadalis (13 proc.) vaikinių negali įvertinti, kokiam bendravimui teikia prioritetą – realiam ar virtualiam.

Dalis respondentų – 4 proc vaikinių ir 1 proc. merginų – pateikia savo nuomonę apie prioritetą tam tikram bendravimo būdai: „*man patinka bendrauti virtualioje erdvėje, bet tik balsu*“; „*abiems po lygiai*“. Taip pat vienas respondentas nurodo, kad prioritetą teikia ne bendravimui, tačiau „*darbams*“.

Apibendrinant respondentų bendravimo pobūdį, galima teigti, kad respondentai daugiau bendrauja realiai, gyvai, tačiau kai kurie jų pirmenybę teikia virtualiam bendravimui. Realus, gyvas bendravimas ir virtualus bendravimas skiriasi tam tikrais bendravimo ypatumais, principais. Gyvai bendraujant, daugiau dėmesio skiriama pašnekovo išvaizdai, kūno kalbai, emocijų raiškai, atsižvelgiama į išorines savybes nei bendraujant virtualioje erdvėje.

Didėjant informacinių bei komunikacinių technologijų reikšmingumui kasdieniniame gyvenime, greta realaus bendravimo, didėja ir virtualaus bendravimo reikšmė ir svarba, neįmanoma be įvairios virtualios veiklos. Dažniausiai jaunuoliai yra pagrindinė amžiaus grupė, kuri itin jautriai reaguoja ir tuo pačiu greitai perima, įsisavina mados ir laikmečio diktuojamas taisykles – informacinių technologijų naudojimą kasdienėje veikloje. Gimnazistų anketinės apklausos metu siekta išsiaiškinti, kokią virtualią veiklą gimnazistai pasirenka dažniausiai (žr. 11 pav.).

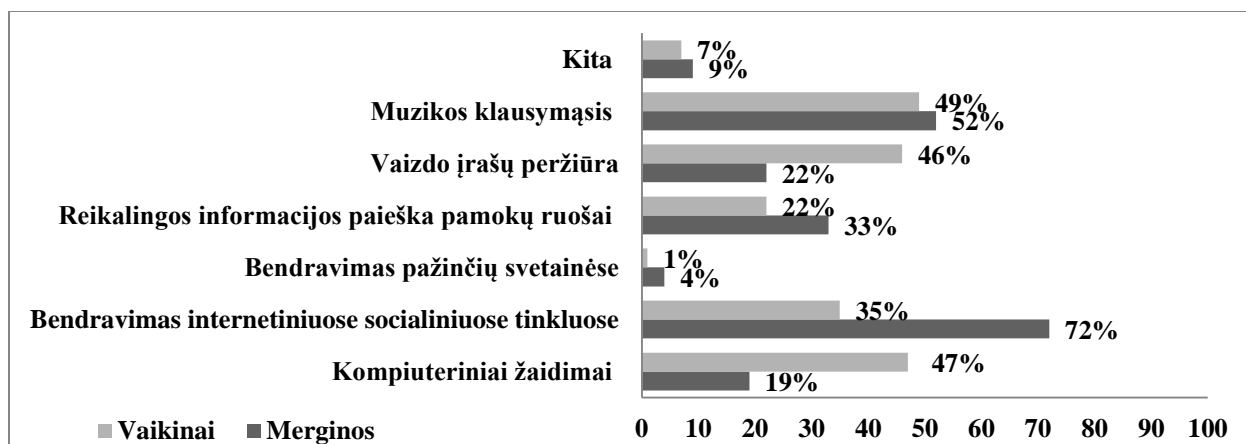
11 pav. Gimnazistų dažniausiai pasirenkamos virtualios veiklos (N=149)

Remiantis gautais tyrimo rezultatais, galima teigti, kad kad gimnazistės dažniausiai bendrauja internetiniuose socialiniuose tinkluose (96 proc.; $M=1,23$; $SD=0,42$); klausosi muzikos (80 proc.; $M=1,21$; $SD=0,41$); ieško reikalingos informacijos pamokoms (79 proc.; $M=1,30$; $SD=0,46$); žiūri vaizdo įrašus (59 proc.; $M=1,36$; $SD=0,48$). Gimnazistai dažniausiai renkasi šias virtualias veiklas: žaidžia kompiuterinius žaidimus (72 proc.; $M=1,57$; $SD=0,49$); klausosi muzikos (69 proc.; $M=1,21$; $SD=0,41$); peržiūri įvairius vaizdo įrašus (66 proc.; $M=1,36$; $SD=0,48$) bei ieško reikalingos informacijos, norėdami pasiruošti pamokoms (54 proc.; $M=1,30$; $SD=0,46$).

Pastebima tendencija, kad gimnazistės dažniau bendrauja internetiniuose socialiniuose tinkluose nei vaikinai, tačiau mažiau žaidžia kompiuterinius žaidimus. Merginos taip pat aktyviau ir dažniau renkasi muzikos klausymąsi negu vaikinai, nors ir vaikinai viena dažniausių virtualių veiklų pasirenka muzikos klausymąsi. Išryškėja aktyvesnis vaikinų susidomėjimas įvairių vaizdo įrašų peržiūromis, nors merginos taip pat pakankamai aktyviai domisi vaizdo įrašų peržiūromis. Tiek merginos tiek vaikinai pasyviai renkasi bendravimą įvairiose pažinčių svetainėse.

Respondentai, atsakydami į šį klausimą, pasirinkę atsakymo variantą „Kita“, pateikia šiuos atsakymo variantus: „bendrauju draugais“; „ruošiu namų darbus“; „žiūriu filmus, serialus“; „naršau internete“; „atlieku tik paskirtus namų darbus“; „ieškau reikalingų prekių“; „žiūriu skelbimus“; „kuriu kompiuterinius žaidimus“.

Gimnazistams apibūdinus dažniausiai pasirenkamos virtualios veiklos pobūdį, svarbu išsiaiškinti virtualią veiklą, kuriai respondentai skiria daugiausiai laisvo laiko (žr. 12 pav.).

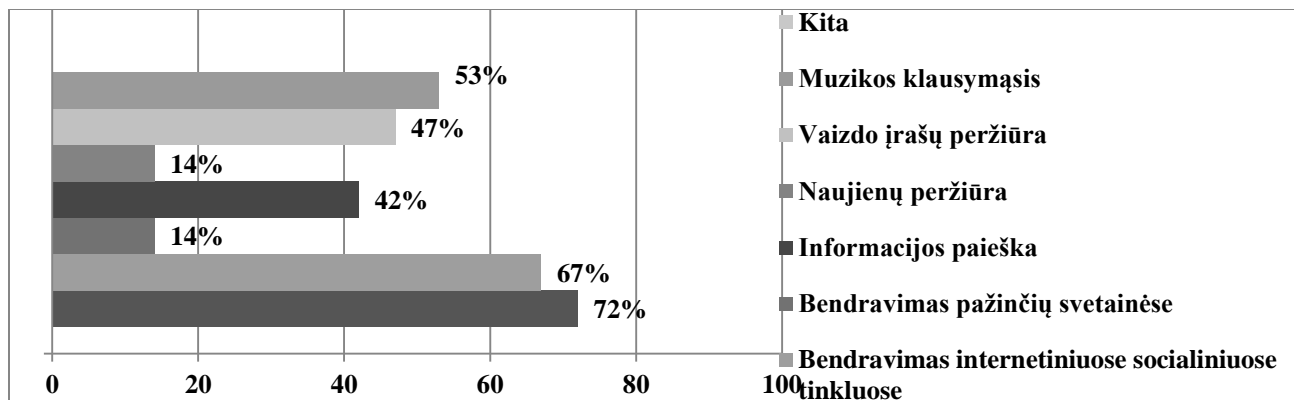
12 pav. Virtualios veiklos, kurioms gimnazistai skiria daugiausiai laisvo laiko (N=149)

Tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad daugiausiai respondentų dažniausiai pasirenka bendravimą internetiniuose socialiniuose tinkluose ($M=1,42$; $SD=0,49$): tai nurodo daugiau nei du trečdaliai merginų ir daugiau nei trečdalis vaikinų. Beveik pusė tyrime dalyvavusių vaikinų viena dažniausiai pasirenkamų virtualių veiklų įvardija kompiuterinius žaidimus (47 proc.). Šiai vaikinų nuomonei mažiau nei penktadalis merginų.

Tiek merginų (52 proc.), tiek vaikinų (49 proc.) tarpe aktualus muzikos klausymasis ($M=1,48$; $SD=0,50$). Tyrimo duomenys atskleidė, kad vaikinai (46 proc.) vaizdo įrašų peržiūroms ($M=1,66$; $SD=0,47$) skiria kur kas daugiau savo laisvo laiko nei merginos (22 proc.). Kita vertus, merginos (33 proc.) dažniau internetinėje erdvėje ieško reikalingos informacijos pamokų ruošai ($M=1,68$; $SD=0,46$) nei vaikinai (22 proc.). Itin nedidelė gimnazistų dalis pažymėjo bendravimą pažinčių svetainėse ($M=1,97$; $SD=0,16$), kuomet merginos (4 proc.) yra šiuo aspektu šiek tiek aktyvesnės nei vaikinai (1 proc.).

Respondentai taip pat nurodo kitus atsakymų variantus ($M=1,93$; $SD=0,25$): „miegu“; „filmams, serialams“; „serialams“; „anime“; „filmų ir serialų žiūrėjimui“; „sportui“; „namų darbams“; „skaitymui, knygoms“.

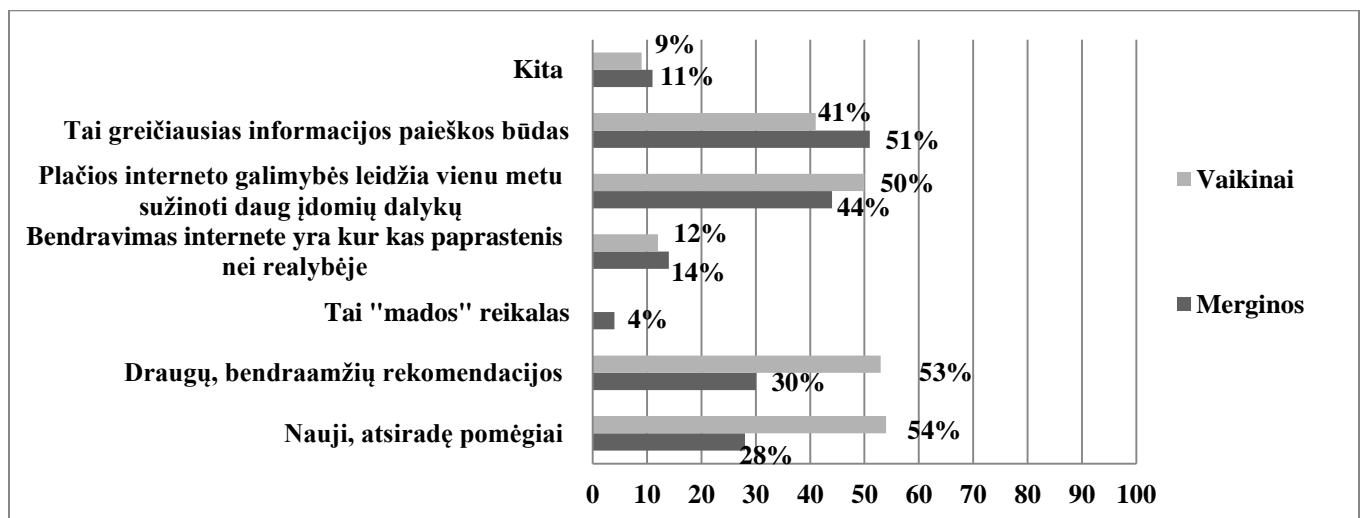
Išsiaiškinus gimnazistų nuomonę apie virtualias veiklas, kurioms gimnazistai skiria daugiausiai laisvo laiko, pedagogų anketinės apklausos metu taip pat domėtasi pedagogų nuomone apie dažniausiai pasirenkamas gimnazistų virtualias veiklas (žr.13 pav.)

13 pav. Pedagogų nuomonė apie jaunuolių dažniausiai pasirenkamas virtualias veiklas (N=36)

13 paveiksle pateikti tyrimo duomenys leidžia teigti, kad pedagogų nuomone, jaunuoliai dažniausiai renkasi šias virtualias veiklas: kompiuterinius žaidimus ($M=1,29$; $SD=0,46$) bendravimą internetiniuose socialiniuose tinkluose ($M=1,06$; $SD=0,24$), muzikos klausymąsi ($M=1,38$; $SD=0,49$); vaizdo įrašų peržiūras ($M=1,83$; $SD=0,37$); informacijos paiešką ($M=1,54$; $SD=0,50$) internetinėje erdvėje. Šiek tiek daugiau nei dešimtadalis (14 proc.) pedagogų nurodo, jog jaunuoliai bendrauja pažinčių svetainėse ($M=1,83$; $SD=0,37$) ir peržiūri naujienas ($M=1,83$; $SD=0,37$). Taigi tiek gimnazistai, tiek pedagogai skiria panašias dažniausiai jaunuolių (gimnazistų) naudojamas virtualias veiklas – kompiuterinius žaidimus, bendravimą internetiniuose socialiniuose tinkluose, muzikos klausymąsi, vaizdo įrašų peržiūrą.

Gimnazistams buvo pateiktas klausimas, kuriuo siekta išsiaiškinti, kokie motyvai lemia tam tikros virtualios veiklos pobūdžio pasirinkimą (žr.14 pav.).

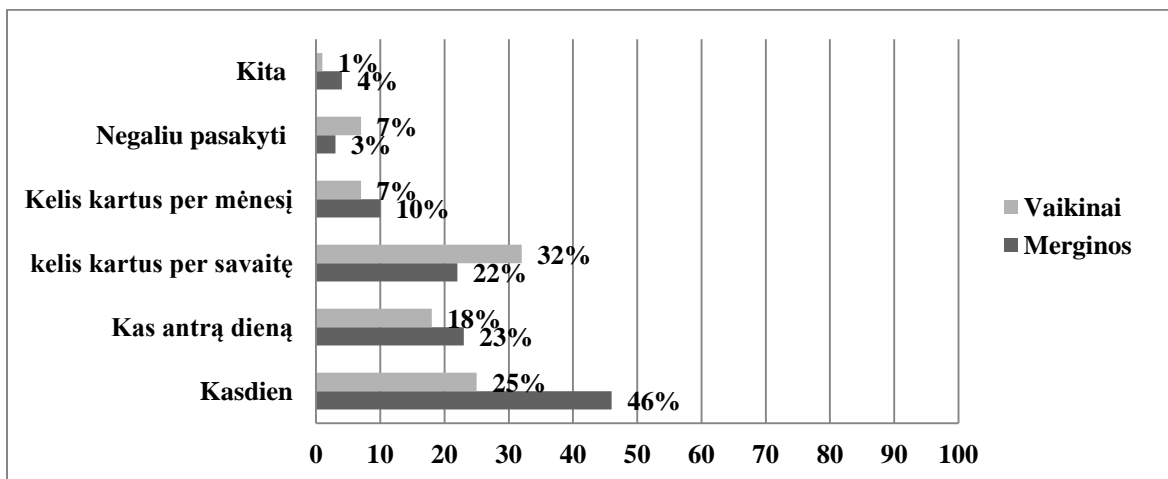

14 pav. Virtualios veiklos pasirinkimo motyvai (N=149)

Tyrimo rezultatai leidžia konstatuoti, jog merginos virtualią veiklą renkasi dėl: interneto kaip greičiausios informacijos paieškos priemonės galimybių (51 proc.; $M=1,54$; $SD=0,49$); dėl plačių interneto teikiamų galimybių vienu metu gauti daug reikšmingos informacijos (44 proc.; $M=1,54$; $SD=0,49$); dėl draugų ir bendraamžių rekomendacijų (30 proc.; $M=1,58$; $SD=0,43$); dėl naujai atsiradusių pomėgių ir interesų (28 proc.; $M=1,58$; $SD=0,49$). Vaikinų virtualios veiklos pasirinkimą lemia: naujai atsiradę pomėgiai, interesai (54 proc.; $M=1,58$, $SD=0,49$); draugų, bendraamžių rekomendacijos (53 proc.; $M=1,58$; $SD=0,43$); plačios interneto teikiamos galimybės (50 proc.; $M=1,54$; $SD=0,49$). Šiek tiek daugiau nei dešimtadalis merginų (14 proc.) ir šiek tiek daugiau nei dešimtadalis vaikinų (12 proc.) nurodo, kad bendravimas virtualioje erdvėje yra kur kas paprastesnis nei realybėje ($M=1,86$; $SD=0,34$). Tik 4 proc. merginų nurodo, jog aktyvų jų susidomėjimą įvairia virtualia veikla lemia „mados reikalai“ ($M=1,97$; $SD=0,14$).

Respondentai taip pat pateikia ir kitus virtualios veiklos pasirinkimo motyvus ($M=1,90$; $SD=0,29$) – „įdomų laisvalaikio praleidimą“, „susisiekiama firmos, siunčiančios pasiūlymus išbandyti naujus gaminius“; „neturiu laiko būti prie kompiuterio“; „lengviau bendrauti su žmonėmis, kurie toliau gyvena“; „nevisada yra galimybių“; „tai sieju su ateitimi“; „toks gyvenimo būdas“; „reikia susisiekti su draugais“; „smagus laiko praleidimas“; „patogu ir lengva komunikuoti“.

Atsižvelgiant į tai, kad internetinėje erdvėje galima greitai rasti reikalingą informaciją, gimnazistų buvo klausiama, kaip dažnai jie naudojami internetu mokymosi tikslais (žr. 15 pav.)

15 pav. Gimnazistų naudojimosi internetu dažnumas mokymosi tikslais (N=149)

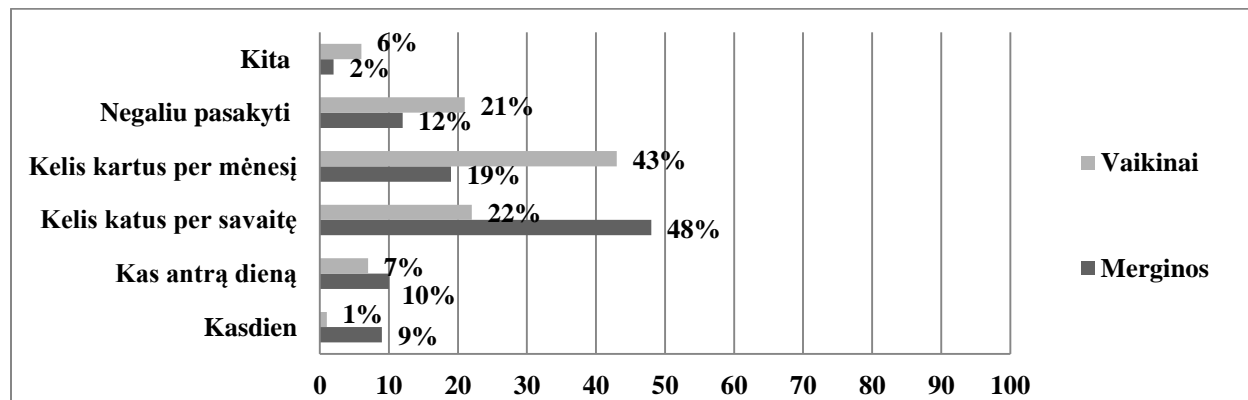
Tyrimo duomenys leidžia konstatuoti, kad beveik pusė (46 proc.) merginų mokymosi tikslais internetu naudojasi kasdien, daugiau kaip penktadalis (23 proc.) merginų - kas antrą dieną bei šiek tiek daugiau nei penktadalis (22 proc.) - kelis kartus per savaitę ($M=2,30$; $SD=1,34$).

Vaikinų, besinaudojančių internetu mokymosi tikslais, kasdien yra šiek tiek mažiau nei merginų – tai sudaro ketvirtadalį (25 proc.) vaikinių. Daugiau nei trečdalis vaikinių (32 proc.) internetu naudojasi kelis kartus per savaitę. Merginų, besinaudojančių internetu mokymosi tikslais, kelis kartus per mėnesį yra daugiau (10 proc.) negu vaikinių (7 proc.).

Respondentai taip pat pateikia kitus atsakymo į šį klausimą variantus: „*kai reikia kažkam pasiruošti*“; „*tada, kai prireikia...*“; „*kai reikia prezentaciją padaryti*“.

Atsižvelgiant į respondentų atsakymus, galima teigti, kad gimnazistai internetu naudojasi mokymosi tikslais pakankamai dažnai – kasdien arba kas antrą dieną. Tai rodo aktyvų gimnazistų naudojimąsi internetu ne tik kaip laisvalaikio praleidimą, tačiau kaip poreikį greitai rasti reikalingą informaciją pamokų ruošai, namų darbų atlikimui.

Gimnazistai internetą pamokų ruošai, informacijos paieškai naudoja ne tik patys pasirinkdami tokį mokymosi būdą, tačiau taip pat paskatinami pedagogų, kuomet internetas tam tikrų užduočių atlikimui yra būtinas. Taigi kitu anketos buvo norima išsiaiškinti, kaip dažnai mokytojai skiria užduotis, kurių atlikimui yra reikalingas internetas (žr.16 pav.).

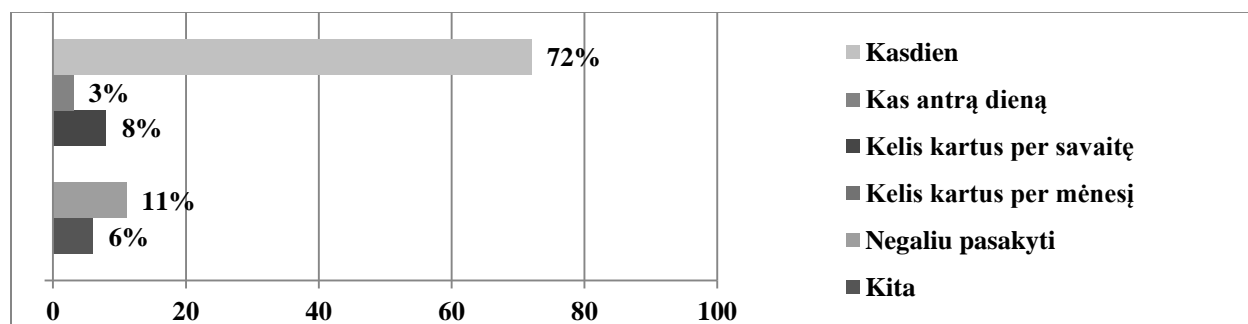

16 pav. Interneto naudojimosi dažnumas, atliekant pedagogų paskirtas užduotis (N=149)

Tyrimo duomenys leidžia konstatuoti, kad dažniausiai mokytojai skiria užduotis, kurių atlikimui yra reikalingas internetas kelis kartus per savaitę ($M=3,55$; $SD=1,10$). Tai nurodo šiek tiek mažiau nei pusė (48 proc.) merginų ir šiek tiek daugiau nei penktadalis (22 proc.) vaikinių.

Daugiau nei du penktadaliai vaikinių (43 proc.) nurodo, kad jog mokytojai interneto reikalaujančias užduotis skiria kelis kartus per mėnesį bei daugiau nei penktadalis (22 proc.) vaikinių - kelis kartus per savaitę. Daugiau nei penktadalis (21 proc.) vaikinių ir daugiau nei dešimtadalis (12 proc.) merginų nurodo, kad negali pasakyti, kaip dažnai mokytojai skiria užduotis, kurių atlikimui reikalingas internetas. Taip pat respondentai pateikia šiuos atsakymo variantus: „retokai“; „žiūrint, kokia pamoka“; „beveik niekada“; „maksimum kartą per 2 mėnesius“.

Jaunuolių naudojimosi internetu mokymosi tikslais aspektas buvo svarbus ir pedagogų anketinėje apklausoje. Pedagogų nuomonę, kaip dažnai gimnazistai naudojami internetu mokymosi tikslais iliustruoja 17 paveikslas.

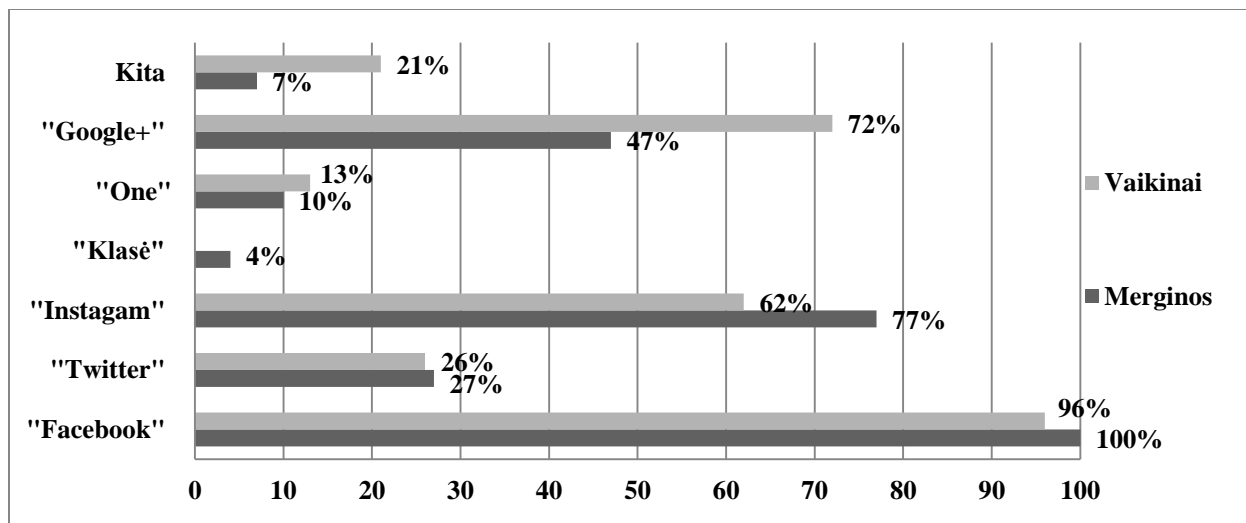

17 pav. Pedagogų nuomonės pasiskirstymas, kaip dažnai jaunuoliai internetu naudojami mokymosi tikslais (N=36)

Tyrimo rezultatai atskleidžia, kad beveik trys ketvirtadaliai (72 proc.) pedagogų teigia, jog jaunuoliai internetu mokymosi tikslais naudojami kasdien, šiek tiek daugiau nei dešimtadalis (11 proc.) pedagogų į šį klausimą atsakyti negali. Mažiau nei dešimtadalis (8 proc.) pedagogų nurodo, jog jaunuoliai mokymosi tikslais internetu naudojami kelis kartus per savaitę ($M=1,90$; $SD=1,56$).

Gimnazistų ir pedagogų nuomonės apie tai, kaip dažnai internetas yra naudojamas mokymosi tikslais skiriasi, kadangi dauguma pedagogų akcentuoja, jog jaunuoliai internetu mokymosi tikslais naudojami kasdien, o gimnazistai teigia, jog mokymosi tikslais internetą naudoja kelis kartus per savaitę bei kelis kartus per mėnesį.

Viena aktyviausiai ir dažniausiai jaunuolių pasirenkamų virtualių veiklų – internetiniai socialiniai tinklai. Anketinės apklausos buvo domėtasi, kokiais internetiniais socialiniais tinklais naudojami gimnazistai (žr.18 pav.).

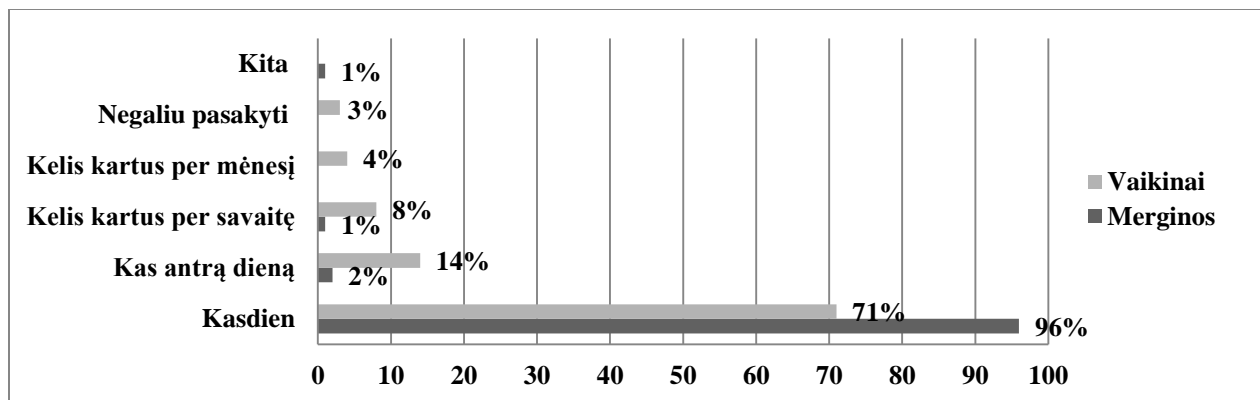
18 pav. Dažniausiai gimnazistų naudojami internetiniai socialiniai tinklai (N=149)

18 paveiksle pateikti duomenys atskleidžia, kad gimnazistai dažniausiai naudojami šiais internetiniais socialiniais tinklais – „Facebook“ (M=1,00; SD=0,81); „Instagram“ (M=1,28; SD=0,45); „Google+“ (M=1,38; SD=0,48) bei „Twitter“ (M=1,73; SD=0,44).

Respondentų pasiskirstymas pagal lytį šiuo aspektu nėra itin žymus: tiek merginos (100 proc.), tiek vaikinai (96 proc.) aktyviai naudoja „Facebook“ internetinį socialinį tinklą. Ne mažesnis yra ir „Instagram“ internetinio socialinio tinklo naudojimas: šį tinklą naudoja daugiau nei trys ketvirtadaliai (77 proc.) merginų ir šiek tiek daugiau nei du trečdaliai (62 proc.) vaikinių. Aktyvus ir „Google+“ internetinio socialinio tinklo naudojimas: šį tinklą naudoja daugiau vaikinių (72 proc.) negu merginų (47 proc.). „Twitter“ internetinį socialinį tinklą naudoja daugiau nei penktadalis (27 proc.) merginų ir vaikinių (26 proc.). Pastebimas itin nedidelis lietuviškų internetinių socialinių tinklų – „Klasė“ (M=1,98; SD=0,11) ir „One“ (M=1,87; SD=0,32) naudojimas abiejose respondentų grupėse – tiek tarp merginų, tiek tarp vaikinių.

Taip pat respondentai nurodo ir kitus jų naudojamus internetinius socialinius tinklus (M=1,89; SD=0,30): „Dragon Fable“; „Youtube“; „Yahoo“; „Ask.fm“; „Friendsclub“; „Adnoklassniki.ru“; „Snapchat“; „Myanimelist“; „MySpace“; „Youtube“; „Eskimi“; „Draugas.lt“; „Snapchat“; „Steam“.

Gimnazistų anketinės apklausos metu siekta išsiaiškinti ne tik dažniausiai naudojamus internetinius socialinius tinklus, tačiau taip pat, kaip dažnai respondentai naudojami internetiniais socialiniais tinklais (žr.19 pav.).

19 pav. Gimnazistų naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais dažnumas (N=149)

19 paveiksle pateikti duomenys atskleidžia, kad tiek merginos (96 proc.), tiek vaikinai (71 proc.) internetiniais socialiniais tinklais naudojami kasdien ($M=1,26$; $SD=0,82$), t.y.gimnazistai itin aktyviai naudojami internetiniais socialiniais tinklais.

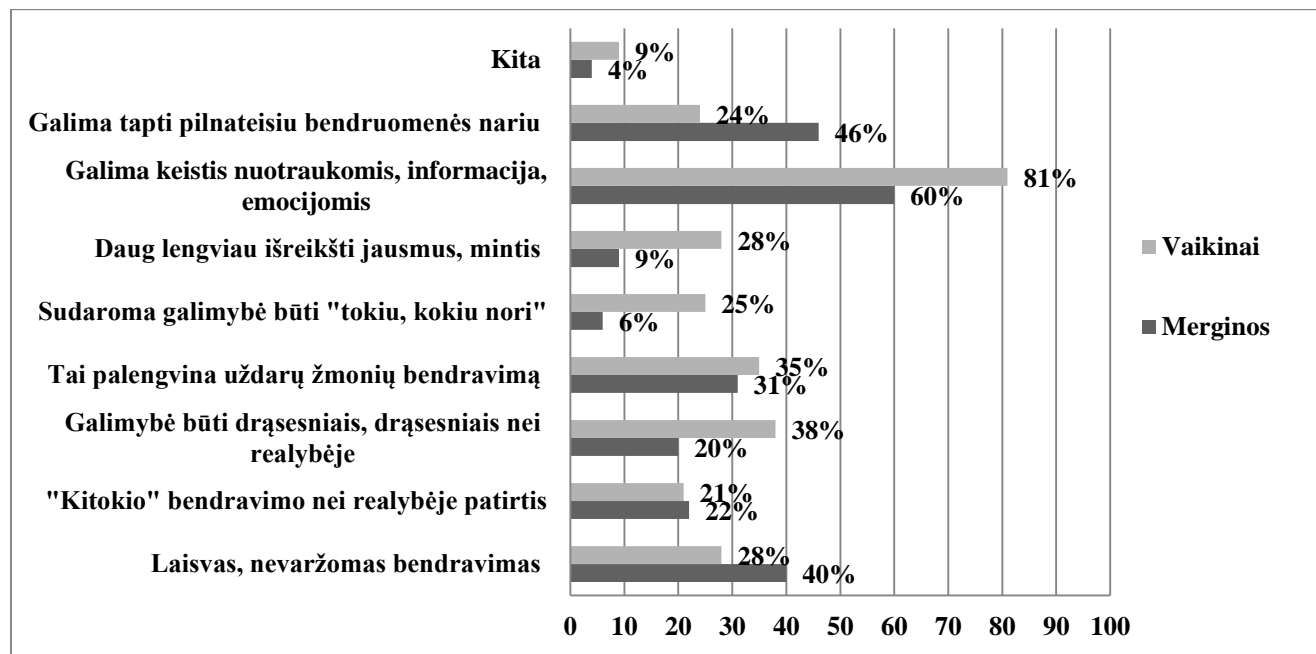
Apibendrinant gimnazistų naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais ypatumus, galima teigti, kad dauguma gimnazistų prioritetą skiria realiam bendravimui, tačiau taip pat ne mažiau aktyviai dalyvauja internetinėje erdvėje: bendraudami internetiniuose socialiniuose tinkluose, klausydamiesi muzikos, ieškodami trūkstamos informacijos. Gimnazistai daugiausiai laisvo laiko skiria būtent dalyvavimui internetiniuose socialiniuose tinkluose, muzikos bei vaizdo įrašų klausymuisi bei peržiūroms. Pastebima, kad pedagogai išskiria tas pačias virtualias veiklas, kurios yra dažniausiai pasirenkamos bei naudojamos gimnazistų. Aktyvų ir dažną gimnazistų dalyvavimą internetinėje erdvėje paskatina tam tikros internetinės erdvės galimybės – greita informacijos paieška, plačios interneto galimybės bei draugų, bendraamžių rekomendacijos. Galima daryti prielaidą, kad aktyvų ir dažną gimnazistų dalyvavimą internetinėje erdvėje paskatina ir pedagogų paskirtos namų užduotys: gimnazistai internetą mokymosi tikslais naudoja kasdien arba kelis kartus per savaitę, nors pedagogai interneto reikalaujančias užduotis, gimnazistų teigimu, pateikia kelis kartus per savaitę arba kelis kartus per mėnesį. Pedagogų nuomonė šiuo klausimu skiriasi, nes teigiama, kad pedagogai kasdien skiria užduotis, kurių atlikimui yra reikalingas internetas. Gimnazistai aktyviai naudoja „Facebook“; „Instagram“; „Google +“ internetinius socialinius tinklus.

Kitame darbo poskyryje pateiksime gimnazistų ir pedagogų nuomonės apie socialinių tinklų internetinėje erdvėje galimybes ir grėsmes tendencijas.

5.3. Gimnazistų ir pedagogų nuomonės apie socialinių tinklų internetinėje erdvėje galimybes ir grėsmes tendencijos

Siekiant išsamiau išsiaiškinti respondentų požiūrius, ko jie tikisi iš naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais, anketinėje apklausoje buvo klausiama, dėl kokių priežasčių gimnazistai aktyviai naudojami įvairiais internetiniais socialiniais tinklais (žr. 20 pav.).

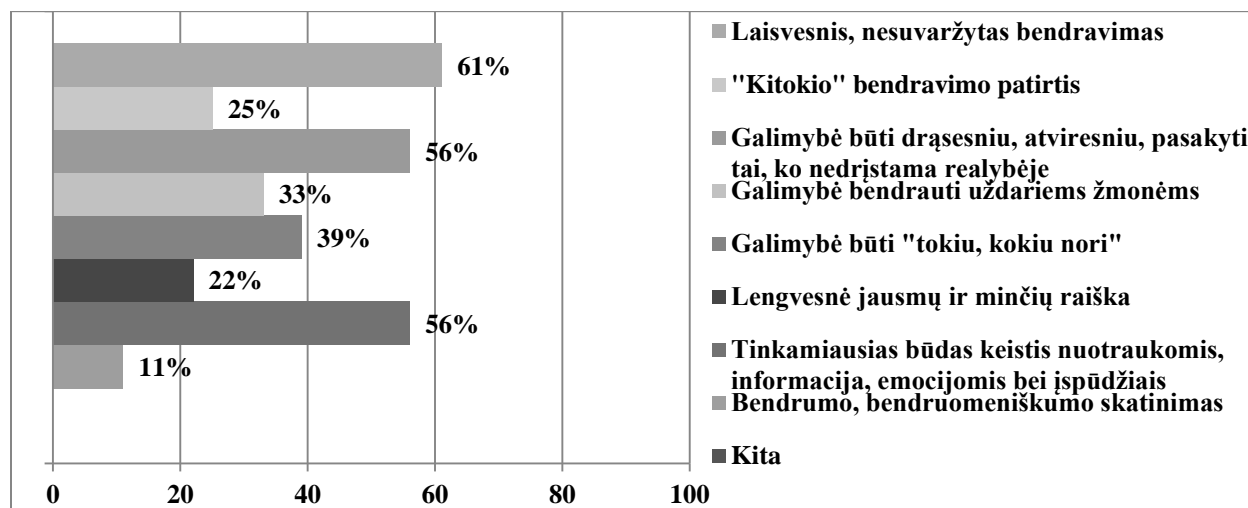
20 pav. Naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais priežastys (N=149)

Analizuojant gimnazistų naudojamąsi internetiniais socialiniais tinklais pastebėta, kad merginos internetiniais socialiniais tinklais naudojami dėl: galimybės keistis informacija, emocijomis bei įspūdžiais (60 proc.; $M=1,28$; $SD=0,45$). Tai merginoms yra reikšmingiau negu vaikiniams (81 proc.). Merginos taip pat reikšminga naudojami internetiniais socialiniais tinklais priežastimi nurodo galimybę tapti pilnateisiu bendruomenės nariu (46 proc.; $M=1,64$; $SD=0,47$) bei akcentuoja šiuose tinkluose sudaromą galimybę nevaržomai ir laisvai bendrauti (40 proc.; $M=1,65$; $SD=0,47$). Šiek tiek daugiau nei trečdalis (31 proc.) merginų akcentuoja, jog internetiniai socialiniai tinklai yra tinkama priemonė bendrauti uždariems žmonėms ($M=1,66$; $SD=0,47$). Šiai nuomonei pritaria panaši vaikinių dalis (35 proc.). Reikšminga naudojami internetiniais socialiniais tinklais priežastimi tiek vaikinai (21 proc.), tiek merginos (22 proc.) – nurodo internetiniuose socialiniuose tinkluose įgyjamą „kitokio“ bendravimo patirtį ($M=1,79$;

SD=0,40). Ketvirtadalis vaikinių (25 proc.) akcentuoja internetiniuose socialiniuose tinkluose svarbią galimybę – būti „tokiu, koku nori“ (M=1,85; SD=0,35). Merginoms tai nėra ypatingai svarbi ir reikšminga naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais priežastis (6 proc.).

Respondentai taip pat pateikia ir kitokias aktyvaus naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais priežastis (M=1,90; SD=0,29) „gaunu pasiūlymų iš įvairių firmų“; „galiu susirašyti su draugais ir darbo reikalais“; „galiu susirašinėti su pažįstamais nemokamai“ „taip prastumių laiką“; „galiu susisiekti su kitais“; „galiu bendrauti“; „tai greita susisiekimo priemonė“; „galiu susisiekti su užsieniu“; „neturiu ką veikti“; „socialiniuose tinkluose nebendrauju“; „nereikia susitikti, o galiu bendrauti“; „greitas ir lengvas susisiekimas“; „paprastesnis bendravimas“.

Tyrimo metu taip pat buvo domėtaši pedagogų nuomone apie priežastis, lemiančias aktyvų jaunuolių dalyvavimą internetiniuose socialiniuose tinkluose (žr.21 pav.).

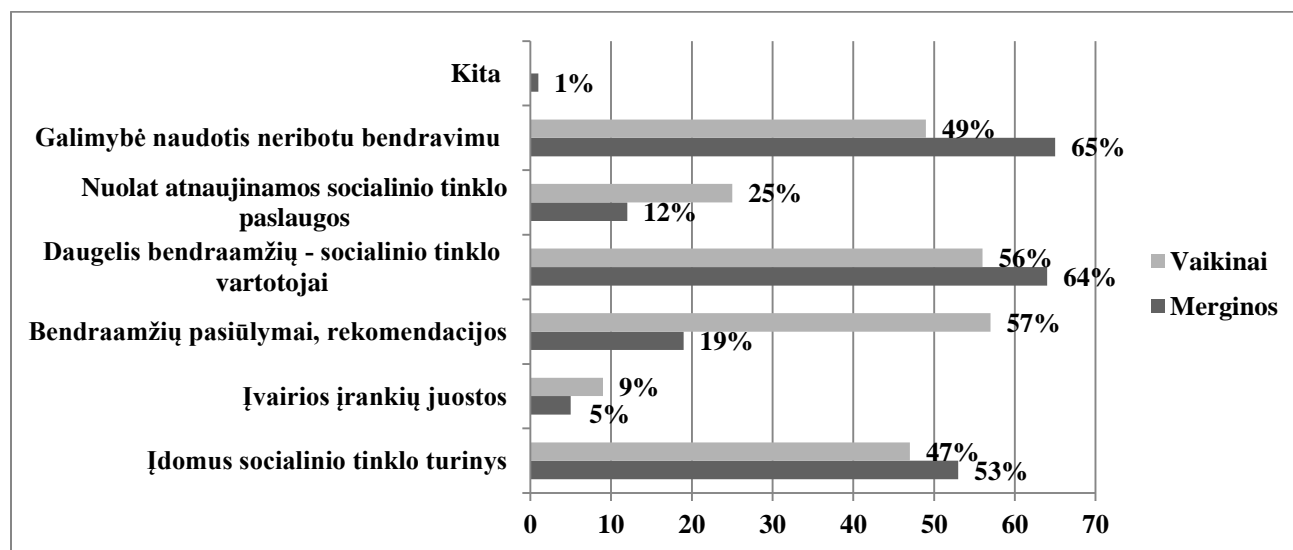
21 pav. Priežastys, lemiančios jaunuolių aktyvų dalyvavimą internetiniuose socialiniuose tinkluose (pedagogų nuomonė) (N=36)

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad pedagogai, kaip ir gimnazistai, skiria itin panašias jaunuolių aktyvaus dalyvavimo internetiniuose socialiniuose tinkluose priežastis. Daugiau nei pusė pedagogų (56 proc.) teigia, jog naudojimąsis internetiniais socialiniais tinklais yra patrauklus ir patogus būdas jaunuoliams keistis nuotraukomis, emocijomis, išpūdžiais (M=1,35; SD=0,48). Internetinių socialinių tinklų suteikiama galimybė būti drąsesniu, atviresniu nei realiai bendraujant (M=1,45; SD=0,50) taip pat yra svarbi abiejoms respondentų grupėms – gimnazistams ir pedagogams.

Daugiau nei trys penktadaliai (61 proc.) pedagogų akcentuoja laisvo, nevaržomo bendravimo galimybę internetiniuose socialiniuose tinkluose ($M=1,35$; $SD=0,48$). Ši internetinių socialinių tinklų galimybė yra reikšminga ir gimnazistams. Beveik du penktadaliai (39 proc.) pedagogų akcentuoja „virtualios tapatybės“ susikūrimo galimybę ($M=1,54$; $SD=0,50$), kuri ne mažiau reikšminga ir trečdaliui (31 proc.) gimnazistų.

Šiek tiek daugiau nei trečdaliui (33 proc.) pedagogų internetiniai socialiniai tinklai yra suprantami ir kaip uždary, turinčių įvairių bendravimo problemų, žmonių bendravimo erdvė ($M=1,61$; $SD=0,49$). Daugiau nei du trečdaliams (66 proc.) gimnazistų ši internetinių socialinių tinklų savybė bei galimybė taip pat yra svarbi ir reikšminga.

Internetinių socialinių tinklų pasirinkimą lemia tam tikri veiksniai, nuo kurių priklauso ir tinklo vartotojo aktyvumas šiuose tinkluose. Dažnas ir aktyvus naudojimąsis internetiniais socialiniais tinklais yra sąlygojamas tam tikrų vartotojui patrauklių ir įdomių internetinio socialinio tinklo teikiamų paslaugų, įrankių juostų, taigi kitu anketos klausimu buvo siekiama išsiaiškinti, kokie motyvai gimnazistus skatina pasirinkti tam tikrą internetinį socialinį tinklą ir juo aktyviai naudotis (22 pav.)

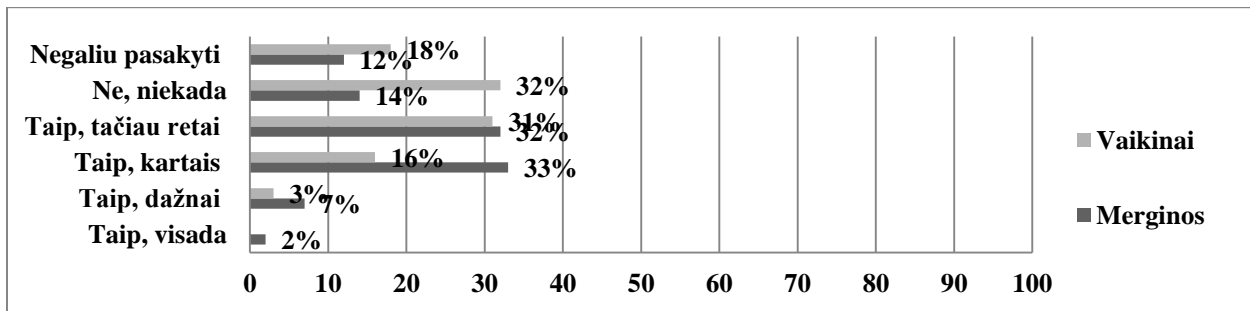
22 pav. Internetinių socialinių tinklų pasirinkimo motyvai (N=149)

22 paveiksle pateikti gimnazistų pateikti internetinių socialinių tinklų pasirinkimo motyvai atskleidžia, kad merginos, rinkdamosi internetinius socialinius tinklus, atsižvelgia į: kitų bendraamžių nuomonę apie konkretų internetinį socialinį tinklą (64 proc.; $M=1,38$; $SD=0,48$); įvertina internetinio socialinio tinklo tinkamumą bendrauti neribotai (65proc.; $M=1,40$;

SD=0,49); įdomų socialinio tinklo turinį (53 proc.; M=1,47; SD=0,50). 19 proc. merginų nurodo, jog internetinio socialinio tinklo pasirinkimą lemia ir bendraamžių rekomendacijos (M=1,64; SD=0,48).

Anketinės apklausos rezultatai atskleidė, kad internetinius socialinius tinklus vaikinai renka, remdamiesi: bendraamžių rekomendacijomis, pasiūlymais (57 proc.; M=1,64; SD=0,48); kitų bendraamžių nuomone (56 proc.; M=1,38; SD=0,48) bei atsižvelgdami į galimybę naudotis neribotu bendravimu socialiniame tinkle (49 proc.; M=1,40; SD=0,49). Taip pat gimnazistai – vaikinai (47 proc.) akcentuoja įdomaus socialinio tinklo turinio reikšmę (M=1,47; SD=0,50) internetinio socialinio tinklo pasirinkimui, kuomet šis aspektas yra svarbus ir gimnazistėms – merginoms (53 proc.).

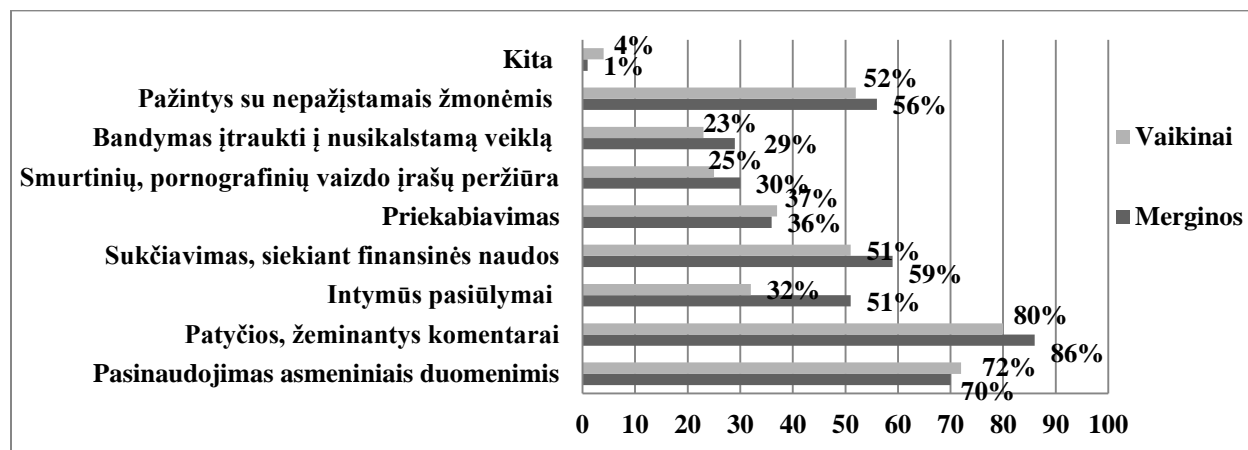
Internetiniai socialiniai tinklai vis dažniau suteikia įvairių galimybių šių tinklų vartotojams, tačiau taip pat aktyvus ir dažnas naudojimąsi internetiniais socialiniais tinklais padidina šiuose tinkluose esančių grėsmių patyrimo tikimybę. Taigi anketoje gimnazistams buvo pateikiamas klausimas, kaip dažnai gimnazistai susiduria su įvairiomis grėsmėmis, dalyvaujant internetiniuose socialiniuose tinkluose (žr. 23 pav.).

23 pav. Gimnazistų internetiniuose socialiniuose tinkluose patiriamų grėsmių raiška (N=149)

Tyrimo duomenys leidžia konstatuoti, kad daugiau nei trečdalis merginų (33 proc.) pripažįsta kartais patiriančios grėsmes internetiniuose socialiniuose tinkluose (M=4,20; SD=1,16). Šiai nuomonei pritaria ir šiek tiek daugiau nei trečdalis (31 proc.) vaikinių. Nors taip pat daugiau nei trečdalis vaikinių (32 proc.) pažymi nepatiriantys jokie pobūdžio grėsmių internetiniuose socialiniuose tinkluose. Saugią internetinių socialinių tinklų aplinką akcentuoja daugiau nei dešimtadalis (14proc.) merginų. Tik 2 proc. gimnazisčių nurodo, jog internetiniuose socialiniuose tinkluose visada susiduria su grėsmėmis ir jas patiria. Taigi gimnazistai vis dėlto

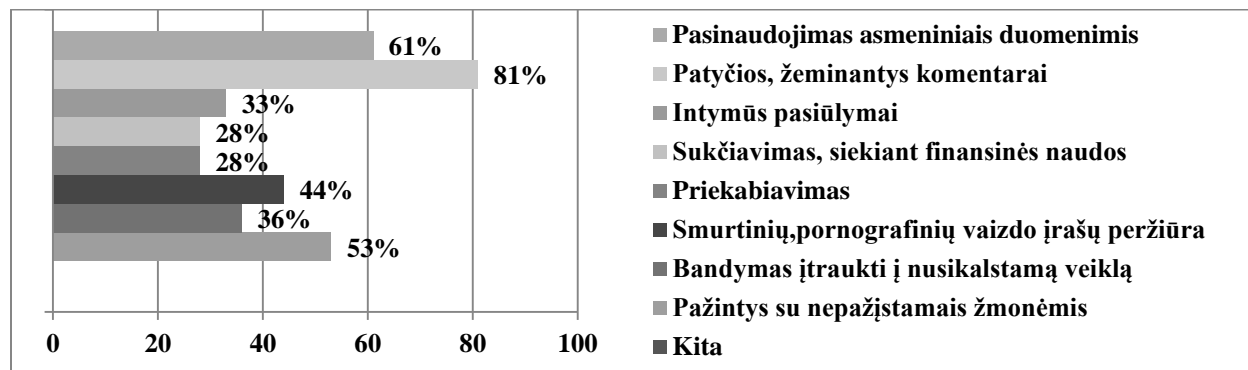
susiduria su tam tikromis internetinių socialinių tinklų grėsmėmis, kurių konkretų pobūdį gimnazistai pateikia, atsakydami į kitą anketos klausimą (žr.24 pav.).

24 pav. Internetiniuose socialiniuose tinkluose kylančios grėsmės (N=149)

24 paveiksle pateikti tyrimo rezultatai atskleidžia, kad anketinėje apklausoje dalyvavusios gimnazistės akcentuoja, jog internetiniuose socialiniuose tinkluose dažniausiai susiduria su šiomis grėsmėmis: patyčiomis, žeminančiais komentarais (86 proc.; $M=1,13$; $SD=0,34$); pasinaudojimu asmeniniais duomenimis (70 proc.; $M=1,29$; $SD=0,45$); sukčiavimu, siekiant finansinės naudos (59 proc.; $M=1,50$; $SD=0,92$); pažintimis su nepažįstamais žmonėmis (56 proc.; $M=1,43$; $SD=0,49$). Vaikinai taip pat akcentuoja tokio pobūdžio grėsmes internetiniuose socialiniuose tinkluose, tačiau daugiau vaikinių akcentuoja pasinaudojimo asmeniniais duomenimis grėsmę (72 proc.; $M=1,29$; $SD=0,45$) bei priekabiavimo grėsmę (37 proc.; $M=1,64$; $SD=0,47$).

Internetiniuose socialiniuose tinkluose patiriamų grėsmių pobūdis išryškėja ir pedagogų anketinės apklausos metu (žr. 25 pav.).

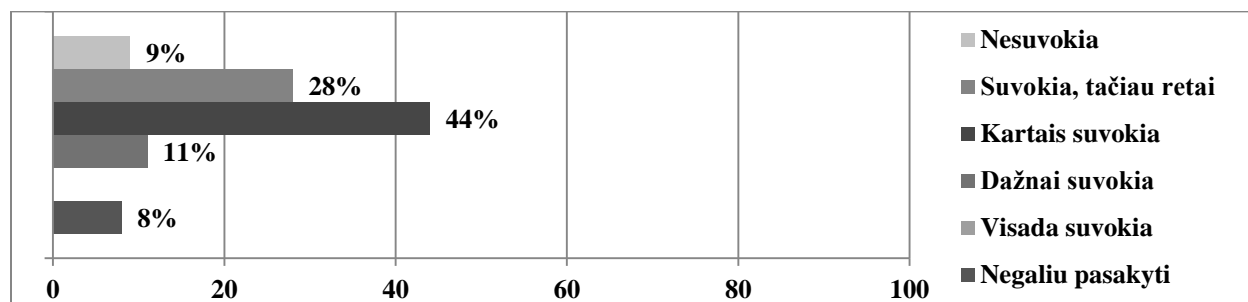

25 pav. Pedagogų nuomonė apie jaunuoliams internetiniuose socialiniuose tinkluose kylančias grėsmes (N=36)

Tyrimo rezultatai atskleidžia, kad daugiau nei trys ketvirtadaliai pedagogų (81 proc.) patyčias, žeminančius komentarus ($M=1,19$; $SD=0,40$) įvardija kaip dažniausiai internetiniuose socialiniuose tinkluose jaunuoliams kylančią grėsmę. Šiek tiek daugiau nei trys penktadaliai pedagogų (61 proc.) akcentuoja pasinaudojimo asmeniniais duomenimis grėsmę ($M=1,32$; $SD=0,47$). Šiek tiek daugiau nei pusė (53 proc.) pedagogų skiria pažinčių su nepažįstamais žmonėmis grėsmę ($M=1,38$; $SD=0,49$), o daugiau nei du penktadaliai (44 proc.) pedagogų nurodo, jog internetiniuose socialiniuose tinkluose jaunuoliai užsiima smurtinio, pornografinio pobūdžio vaizdo įrašų peržiūra ($M=1,58$; $SD=0,50$).

Pedagogų išskirtos internetiniuose socialiniuose tinkluose jaunuoliams kylančios grėsmės sąveikauja su gimnazistų išskirtomis grėsmėmis. Gimnazistai, kaip ir pedagogai, skiria patyčių, žeminančių komentarų, pasinaudojimo asmeniniais duomenimis, pažinčių su nepažįstamais žmonėmis grėsmes.

Internetiniuose socialiniuose tinkluose patiriamų grėsmių žalos suvokimas yra labai reikšmingas veiksnys, leidžiantis kaip įmanoma daugiau dėmesio skirti jaunuolių savisaugos, atsakomybės, sąmoningumo puoselėjimui. Pedagogų anketinės apklausos metu buvo prašoma įvertinti, ar jaunuoliai suvokia jiems internetiniuose socialiniuose tinkluose kylančias grėsmes (žr. 26 pav.).

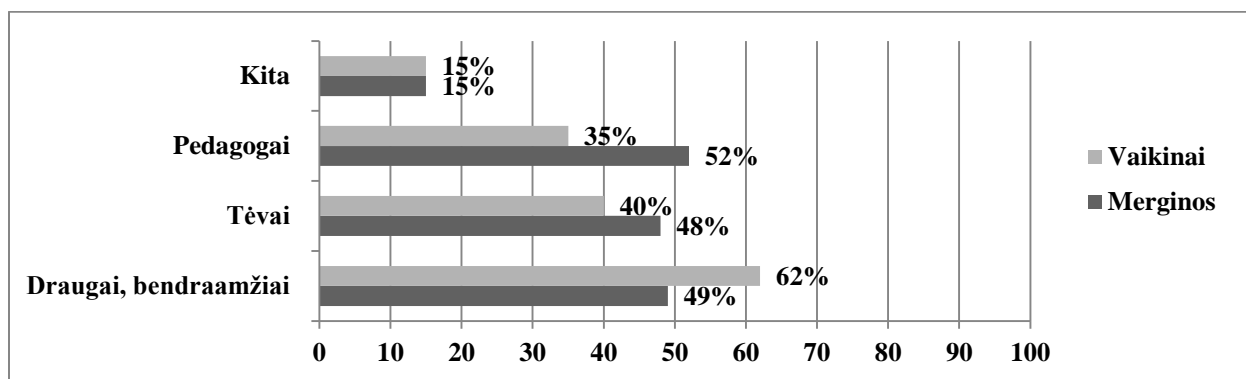

26 pav. Pedagogų nuomonės pasiskirstymas apie gimnazistų suvokimą dėl jiems kylančių grėsmių internetiniuose socialiniuose tinkluose ($N=36$)

Šiek tiek mažiau nei pusė (44 proc.) pedagogų teigia, jog jaunuoliai „tik kartais“ suvokia jiems kylančias grėsmes internetiniuose socialiniuose tinkluose ($SD=1,27$). Mažiau nei trečdalis (28 proc.) pedagogų akcentuoja, jog dauguma jaunuolių suvokia grėsmes internetiniuose socialiniuose tinkluose, tačiau tai suvokia itin retai. Šiek tiek daugiau nei dešimtadalis (11 proc.) pedagogų teigia, jog jaunuoliai dažnai suvokia internetiniuose socialiniuose tinkluose kylančias grėsmes.

Gauti tyrimo rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad nepakankamas grėsmių, kylančių internetiniuose socialiniuose tinkluose, suvokimas padidina tikimybę jas patirti bei gimnazistų atžvilgiu planuoti, įgyvendinti prevencinę veiklą, orientuotą į gimnazistų informavimą apie šias grėsmes, jų pasekmes, žalą.

Internetiniuose socialiniuose tinkluose jaunuoliams tenka susidurti su įvairaus pobūdžio grėsmėmis. Tačiau didžiausios problemos grėsmių patyrimo procese pasireiškia tuomet, kad jaunuoliai neturi pakankamai naudingos informacijos apie galimai patiriamas grėsmes šiuo tinkluose. Taigi gimnazistams pateiktos anketos klausimu buvo domėtasi, kas gimnazistus informuoja apie internetiniuose socialiniuose tinkluose slypinčius pavojus (žr. 27 pav.)

27 pav. Asmenys, suteikiantys daugiausiai informacijos gimnazistams apie internetiniuose socialiniuose tinkluose patiriamas grėsmes (N=149)

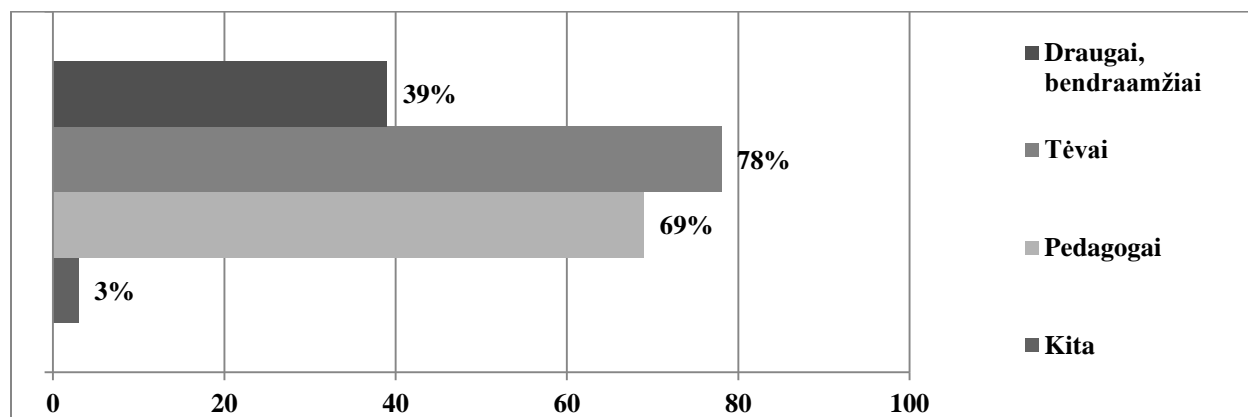
Tyrimo rezultatai atskleidė, kad daugiau nei pusei (52 proc.) tyrime dalyvavusių merginų daugiausiai informacijos apie internetiniuose socialiniuose tinkluose kylančias grėsmes, suteikia pedagogai ($M=1,52$; $SD=0,349$), šiek tiek mažiau nei pusei (48 proc.) gimnazisčių tokio pobūdžio informaciją suteikia tėvai ($M=1,53$; $SD=0,50$) bei bendraamžiai (49 proc.; $M=1,43$; $SD=0,49$).

Daugiau nei pusei (62 proc.) tyrime dalyvavusių vaikinių informaciją apie internetiniuose socialiniuose tinkluose slypinčius pavojus pateikia bendraamžiai, draugai ($M=1,43$; $SD=0,49$); dviems penktadaliams vaikinių tokio pobūdžio informaciją pateikia tėvai (40 proc.; $M=1,53$; $SD=0,50$) ir šiek tiek daugiau nei trečdaliui vaikinių (35 proc.; $M=1,54$; $SD=0,49$) šią informaciją pateikia pedagogai.

Respondentai taip pat nurodo ir kitus šaltinius, kurie pateikia informaciją apie internetiniuose socialiniuose tinkluose slypinčias grėsmes ir pavojus ($M=1,80$; $SD=0,40$) – tai „visuomenė“; „televizija“; „internetas“; „visi informuoja vieni kitus“; „radijo ir televizijos

laidos“; „*naujienu portalai*“; „*prevenciniai lankstinukai*“; *įvairios reklamos*“; „*vaizdo įrašai*“. Kai kurie respondentai teigia patys suvokiantys ir objektyviai įvertinantys šiuos tinkluose slypinčius pavojus – „*niekas, nes nebeesi vaikas ir pats suvoki tokius dalykus*“; „*pats tai supranti*“; „*pats puikiai suprantu*“; „*pats suvokiu pavojus*“. Išskiriama ir tokios informacijos keitimosi reikšmė: „*visi informuoja vieni kitus*“.

Pedagogai anketinės apklausos taip pat aktyviai išskyrė asmenis, kurie turėtų suteikti daugiausiai informacijos apie gimnazistams kylančias grėsmes internetiniuose socialiniuose tinkluose (žr. 28 pav.)

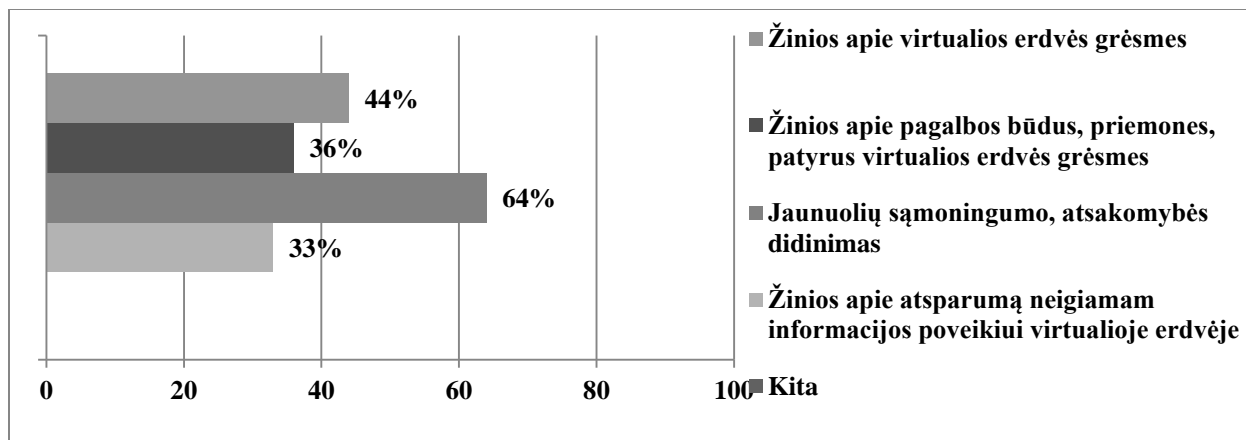
28 pav. Pedagogų nuomonės pasiskirstymas apie asmenis, turinčius suteikti jaunuoliams daugiausiai informacijos apie internetiniuose socialiniuose tinkluose kylančias grėsmes (N=36)

Tyrimo duomenys atskleidė, kad daugiau nei trys ketvirtadaliai (78 proc.) pedagogų mano, jog jaunuolių tėvai turėtų būti atsakingi už informacijos apie internetiniuose socialiniuose tinkluose kylančių grėsmių suteikimą ($M=1,09$; $SD=0,30$). Daugiau nei trys penktadaliai (69 proc.) pedagogų teigia, kad už informacijos apie internetiniuose socialiniuose tinkluose kylančių grėsmių suteikimą atsakingi turėtų būti pedagogai ($M=1,19$; $SD=0,40$). Mažiau nei du penktadaliai (39 proc.) pedagogų teigia, jog draugai, bendraamžiai ($M=1,54$; $SD=0,50$) gali suteikti naudingos informacijos apie internetiniuose socialiniuose tinkluose kylančias grėsmes.

Abi respondentų grupės akcentuoja, jog visų pirma tėvai, o paskui pedagogai, turi suteikti informacijos apie grėsmes, kylančias internetiniuose socialiniuose tinkluose.

Pedagogų anketinės apklausos metu respondentų buvo prašoma įvertinti, kokio pobūdžio žinių stokoja jaunuoliai, siekiant išvengti grėsmių virtualioje erdvėje (žr. 29 pav.).

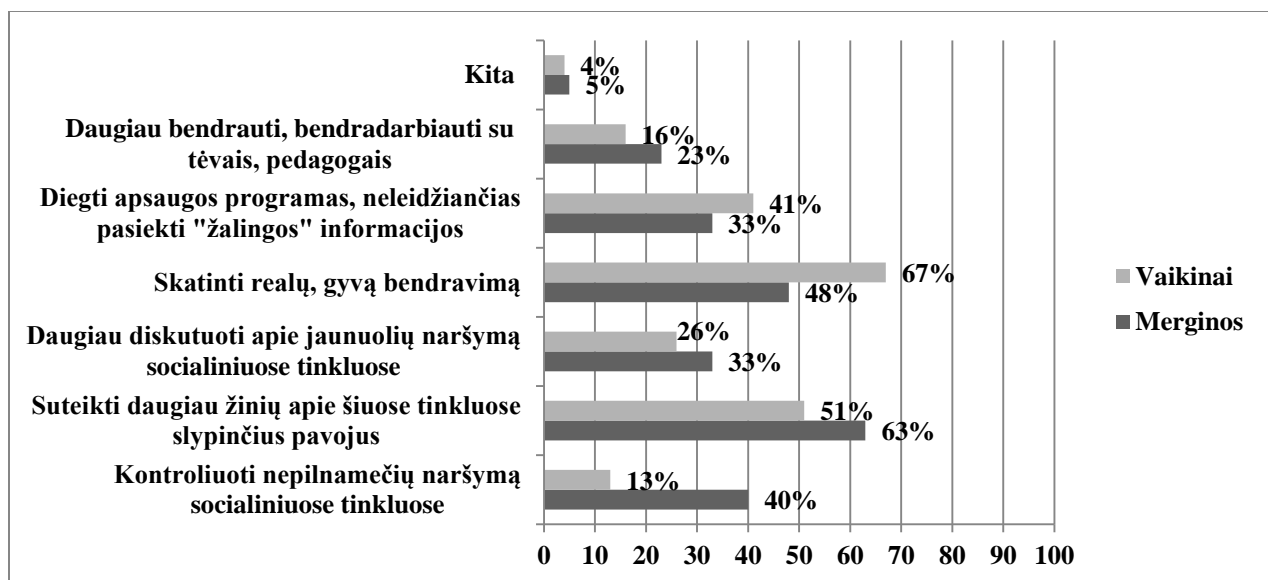

29 pav. Pedagogų nuomonė apie jaunuoliams trūkstamų žinių pobūdį, siekiant saugaus naudojimosi internetu (N=36)

Pedagogų anketinė apklausa atskleidė, kad daugiau nei trys penktadaliai (64 proc.) pedagogų mano, labai svarbu didinti jaunuolių atsakomybę, sąmoningumą. Daugiau nei du penktadaliai (44 proc.) pedagogų teigia, kad daugelis jaunuolių stokoja žinių apie virtualios erdvės grėsmes. Šiek tiek daugiau nei trečdalis pedagogų akcentuoja, jog jaunuoliai stokoja žinių apie pagalbos būdus, jau patyrus virtualios erdvės grėsmes (36 proc.) bei žinių apie atsparumą neigiamam informacijos poveikiui (33 proc.).

Apibendrinant pedagogų nuomonę šiuo klausimu, galima teigti, jaunuolių sąmoningumo, atsakomybės didinimas yra viena pagrindinių prevencinės veiklos, orientuotos į saugaus interneto aplinkos kūrimą, galimybių. Taip pat reikšmingomis prevencinės veiklos kryptimis gali būti ir žinių apie virtualioje erdvėje esančias grėsmes suteikimas bei su jomis susijusių įgūdžių skatinimas.

Gimnazistų anketinės apklausos metu taip pat buvo domėtasi gimnazistų nuomone, kokiais būdais galima išvengti internetiniuose socialiniuose tinkluose slypinčių pavojų (žr. 30 pav.).

30 pav. Galimi internetiniuose socialiniuose tinkluose slypinčių pavojų išvengimo būdai (N=149)

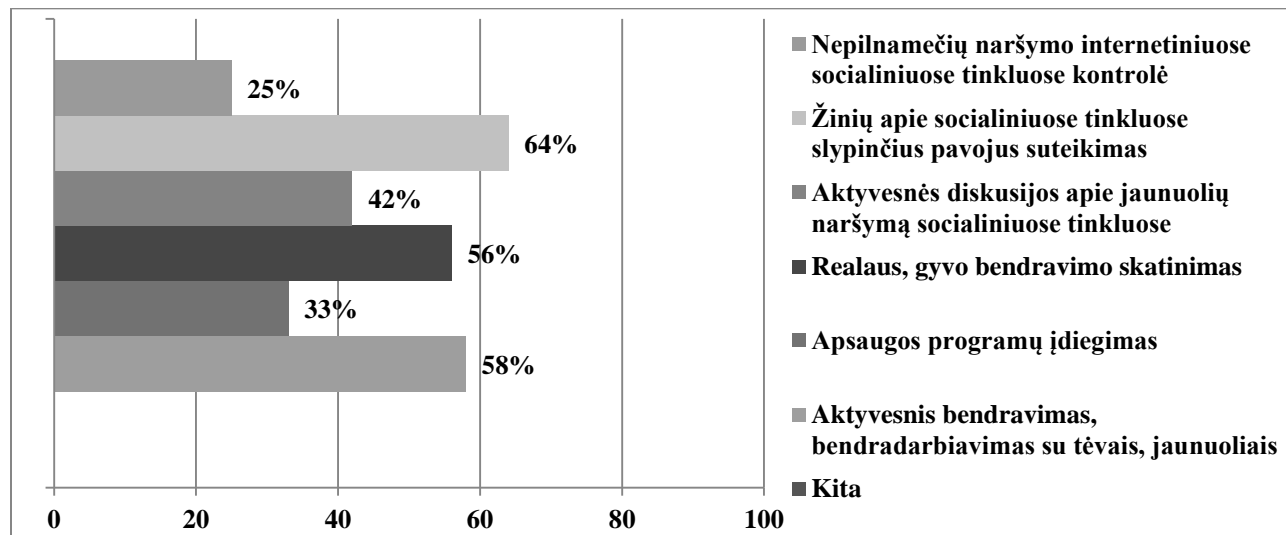
Gimnazistų atsakymai leidžia konstatuoti, kad merginų nuomone, internetiniuose socialiniuose tinkluose slypinčių pavojų ir grėsmių būtų galima išvengti: gaunant daugiau konkrečios informacijos apie šiuose tinkluose slypinčius pavojus (63 proc.; $M=1,41$; $SD=0,49$). Šiek tiek mažiau (48 proc.) nei pusė gimnazisčių nurodo, jog išvengti grėsmių, leistų realaus, gyvo bendravimo skatinimas ($M=1,40$; $SD=0,49$); du penktadaliai (40 proc.) gimnazisčių svarbiu internetiniuose socialiniuose tinkluose slypinčių pavojų išvengimo būdu laiko nepilnamečių naršymo internetiniuose socialiniuose tinkluose kontroliavimą ($M=1,72$; $SD=0,45$). Daugiau nei trečdalis (33proc.) gimnazisčių nurodo aktyvesnių diskusijų apie jaunuolių naršymą internetiniuose socialiniuose tinkluose naudą ($M=1,70$; $SD=0,45$) bei taip pat daugiau nei trečdalis (33 proc.) merginų akcentuoja apsaugos programų, neleidžiančių jaunuoliams pasiekti „žalingos“ informacijos įdiegimo svarbą ($M=1,61$; $SD=0,48$).

Gimnazistai vaikinai pateikia bei akcentuoja šiek tiek kitokius būdus, kuriais būtų galima išvengti socialiniuose tinkluose esančių pavojų. Daugiau nei du trečdaliai (67 proc.) vaikinių nurodo, kad daugiausiai dėmesio reikėtų skirti realaus, gyvo bendravimo skatinimui ($M=1,40$; $SD=0,49$); daugiau nei pusė (51 proc.) gimnazistų akcentuoja žinių apie šiuose tinkluose esančius pavojus reikšmę ($M=1,41$; $SD=0,49$) bei šiek tiek daugiau nei du penktadaliai (41 proc.) vaikinių nurodo, jog svarbu įdiegti programas, neleidžiančias jaunuoliams internetinėje erdvėje pasiekti „žalingos“ informacijos ($M=1,61$; $SD=0,48$).

Pastebima tendencija, kad merginos aktyviau pasisako už nepilnamečių naršymo internete kontroliavimą negu vaikinai, tačiau vaikinai daugiau akcentuoja realaus, gyvo bendravimo skatinimą negu merginos.

Respondentai taip pat pateikia ir kitus apsaugos nuo internetiniuose socialiniuose tinkluose slypinčių pavojų būdus ($M=1,93$; $SD=0,24$) – „neskelbti asmeninės informacijos“; „bendrauti tik su pažįstamais“; „būti atsargiems“; „neskleisti informacijos“; „mąstyti su galva, ką darai“. Vienas respondentas teigia, kad nuo visų internetiniuose socialiniuose tinkluose slypinčių pavojų gali apsaugoti „išėjimas į lauką ir pažaidimas kaip seniau“. Šią respondento nuomonę būtų galima priskirti prie realaus, gyvo bendravimo skatinimo.

Pedagogų nuomonė apie tam tikrų žinių trūkumą gimnazistams sutampa su gimnazistų nuomone, kad internetiniuose socialiniuose tinkluose esančių grėsmių patyrimą gali sumažinti aktyviai pateikiama tikslinga informacija. Pedagogai taip pat išskiria būdus, kuriais būtų galima išvengti internetiniuose socialiniuose tinkluose kylančių pavojų, kurie, kaip jau buvo minėta, sutampa su gimnazistų nuomone šiuo aspektu (žr. 31 pav.)

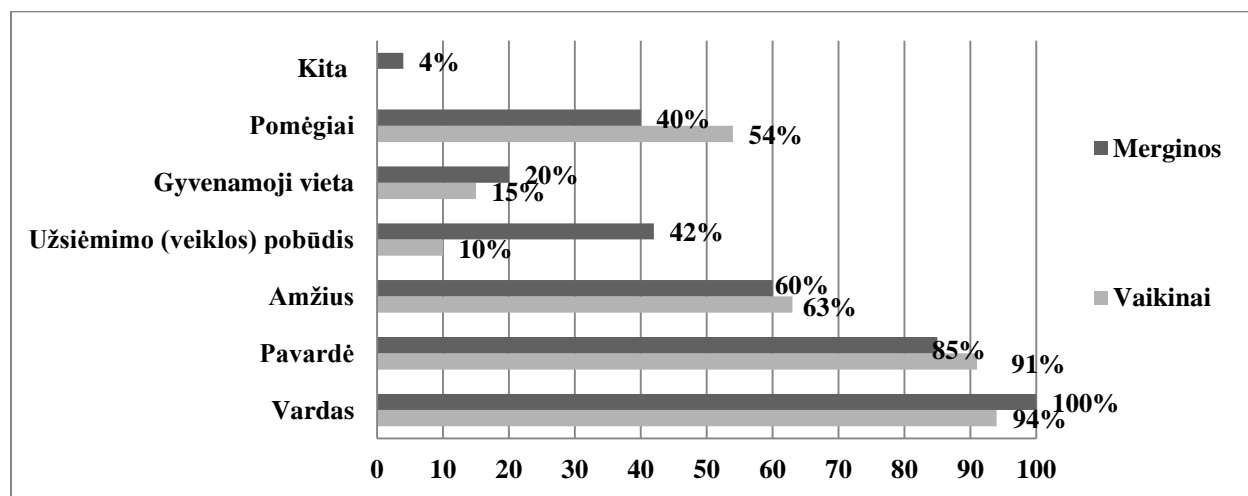

31 pav. Pedagogų nuomonė apie būdus, leidžiančius išvengti jaunuoliams pavojų internetiniuose socialiniuose tinkluose ($N=36$)

Tyrimo rezultatai parodė, kad daugiau nei trys penktadaliai (64 proc.) pedagogų teigia, jog žinių apie socialiniuose tinkluose kylančius pavojus suteikimas leistų išvengti jaunuoliams pavojų šiuose tinkluose ($M=1,25$; $SD=0,44$). Daugiau nei pusė pedagogų (56 proc.) nurodo, kad išvengti pavojų socialiniuose tinkluose leistų aktyvesnis realaus bendravimo skatinimas ($M=1,35$; $SD=0,48$), bendradarbiavimas su tėvais, jaunuoliais (58 proc; $M=1,32$; $SD=0,47$). Šie

išskirti pedagogų apsaugos nuo socialiniuose tinkluose slypinčių pavojų būdai sutampa su gimnazistų išskirtais būdais, kaip apsisaugoti nuo pavojų socialiniuose tinkluose.

Internetiniuose socialiniuose tinkluose slypinčios grėsmės ir pavojai dažniausiai pasireiškia visiškai įprastuose internetinių socialinių tinklų vartotojų veiksmuose – kaip asmeninių duomenų pateikimas, išsiregistruojant į socialinį tinklą ir privatumo sąlygų apibrėžimas. Taigi kitu anketos klausimu buvo klausiama, kokią informaciją respondentas pateikia savo profilyje internetiniame socialiniame tinkle (žr. 32 pav.).

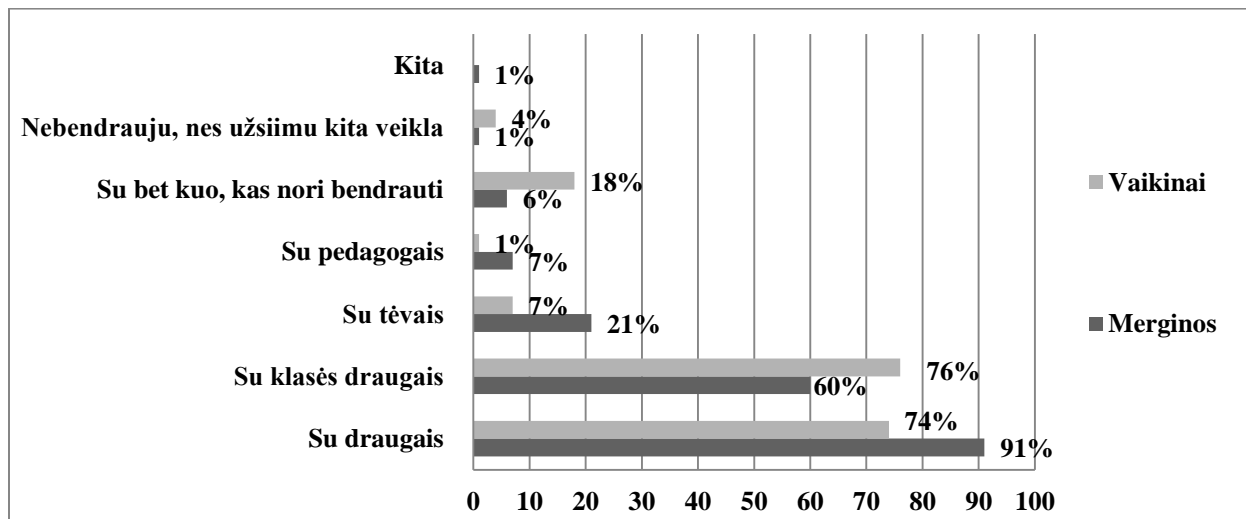

32 pav. Asmeninių duomenų pateikimas socialinio tinklo profilyuose (N=149)

32 paveiksle pateikti duomenys atskleidžia, kad gimnazistai savo internetinio socialinio tinklo profilyje pateikia vardą ($M=1,0$; $SD=0$), pavardę ($M=1,09$; $SD=0,29$), amžių ($M=1,37$; $SD=0,48$) bei pomėgius ($M=1,52$; $SD=0,50$). Išryškėja tendencija, kad šiek tiek mažiau nei pusė merginų (42 proc.) savo socialinio tinklo profilyje dažniau pateikia užsiėmimo (veiklos) pobūdį ($M=1,72$; $SD=0,44$) nei vaikinai (10 proc.). Tačiau daugiau nei pusė (54 proc.) vaikinų yra aktyvesni, pateikdami savo asmeniniame profilyje pomėgius negu merginos (40 proc.). Penktadalis (20 proc.) merginų ir daugiau nei dešimtadalis (15 proc.) vaikinų internetinio socialinio tinklo profilyje nurodo gyvenamąją vietą. Respondentai taip pat nurodo, jog savo profilyje dažnai pateikia „darbo vietą“, „mokymosi įstaigą“, „mokyklą“ ($M=1,97$; $SD=0,16$).

Tokie tyrimo rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad gimnazistai pakankamai atsakingai naudoja socialiniuose tinkluose privačią informaciją apie save. Internetinio socialinio tinklo profilyje pateikiami ne tik konkretūs asmens duomenys, tačiau apibrėžiamos sąlygos, su kuo asmuo nori bendrauti internetiniame socialiniame tinkle. Bendravimas su visiškai nepažįstamais

žmonėmis internetiniuose socialiniuose tinkluose padidina tam tikrų grėsmių patyrimo tikimybę jaunuoliams. Taigi anketinės apklausos metu gimnazistų buvo klausama, su kuo jie dažniausiai bendrauja internetiniuose socialiniuose tinkluose (žr. 33 pav.).

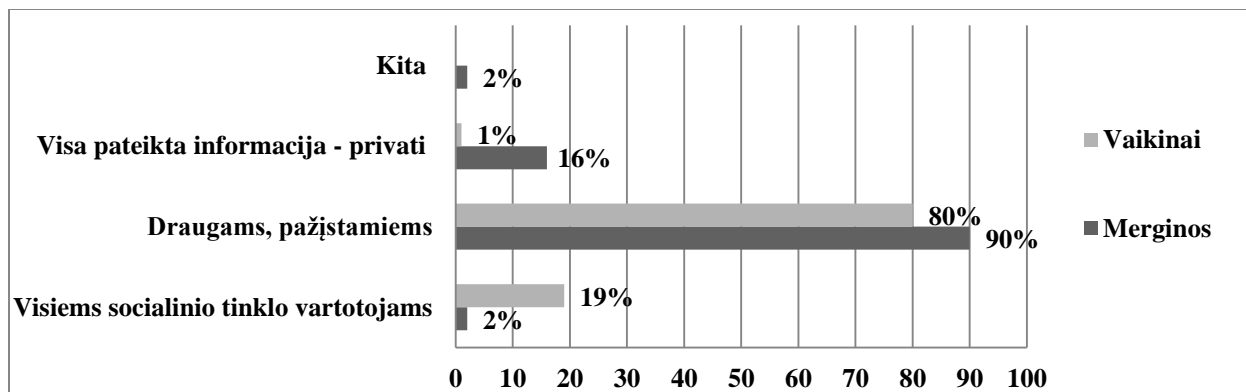

33 pav. Asmenys, su kuriais dažniausiai bendrauja gimnazistai internetiniuose socialiniuose tinkluose (N=149)

Gimnazistų anketinė apklausa atskleidė, kad internetiniuose socialiniuose tinkluose merginos dažniausiai bendrauja su draugais, pažįstamais (91 proc.; $M=1,02$; $SD=0,16$); su klasės draugais (60 proc.; $M=1,30$; $SD=0,46$); su tėvais (21 proc.; $M=1,85$; $SD=0,35$). Vaikinai taip pat internetiniuose socialiniuose tinkluose aktyviai bendrauja su klasės draugais (76 proc.) ir su draugais, pažįstamais (74 proc.).

Pastebima tendencija, kad vaikinai (18 proc.) internetiniuose socialiniuose tinkluose aktyviau bendrauja „su bet kuo, kas nori bendrauti“ ($M=1,87$; $SD=0,33$) negu merginos (6 proc.). Tiek merginos, tiek vaikinai internetiniuose socialiniuose tinkluose pasyviai bendrauja su tėvais ir pedagogais, nors merginos (7 proc.) socialiniuose tinkluose yra aktyvesnės, bendraudamos su pedagogais negu vaikinai (1 proc.). Viena respondentė nurodo, kad internetiniame socialiniame tinkle bendrauja „su klientėmis“.

Ne tik bendravimas su nepažįstamais žmonėmis virtualioje erdvėje, tačiau ir asmeninių duomenų atskleidimas vienareikšmiškai padidina virtualioje erdvėje aktualių grėsmių patyrimo tikimybę. Gimnazistų nuomonę, kam yra prieinama jų profiliuose pateikiama informacija iliustruoja 34 paveikslas.

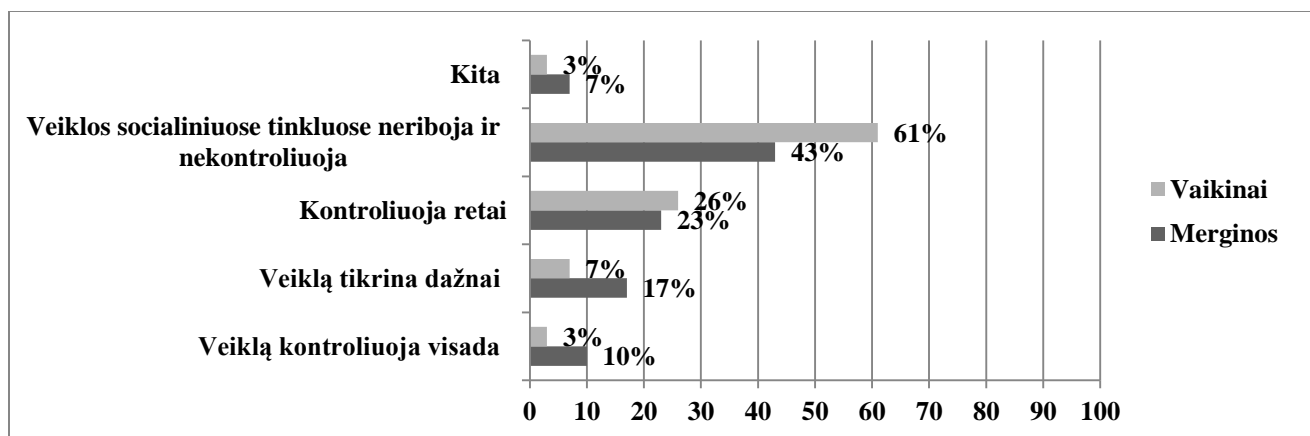

34 pav. Gimnazistų socialinio tinklo profilyje pateikiamos informacijos prieinamumas (N=149)

34 paveiksle pateikti duomenys atskleidžia, kad gimnazistai savo socialinio tinklo profilyje pateikiamą informaciją dažniausiai leidžia pasiekti draugams ir pažįstamiems ($M=1,91$; $SD=0,46$). Šiek tiek mažiau nei penktadalis (19 proc.) vaikinų savo profiliuose pateikiamą informaciją leidžia „matyti“ visiems socialinio tinklo vartotojams. Šiek tiek mažiau nei penktadalis (16 proc.) merginų šiuo atžvilgiu yra atsargesnės, kadangi savo profiliuose pateikiamą informaciją įvardija kaip privačią ir jos neleidžia „matyti“ kitiems socialinio tinklo vartotojams.

Viena respondentė akcentuoja, jog klasifikuoja savo profilyje pateikiamą informaciją: „viena informacija yra prieinama visiems, o asmeniškė – tik draugams“. Kita respondentė nurodo, jog būtent socialiniame tinkle „Instagram“ jos profilyje pateikiama informacija yra pasiekama visiems tinklo vartotojams, tačiau kituose socialiniuose tinkluose šio vartotojo informacija yra prieinama tik siauram draugų ratui.

Apibendrinant gimnazistų bei pedagogų nuomonę apie internetiniuose socialiniuose tinkluose esančių grėsmių patyrimo tikimybę jaunuoliams, galima teigti, kad jaunuoliai labai dažnai susiduria su įvairaus pobūdžio grėsmėmis internetiniuose socialiniuose tinkluose, pakankamai subjektyviai įvertina savo asmeninių duomenų pateikimą virtualioje erdvėje. Skatinant jaunuolių sąmoningumą ir atsakomybę, ne mažiau reikšmingas ir jaunuolių internetinės elgsenos stebėjimas bei kontroliavimas. Taigi gimnazistų anketinės apklausos metu buvo domėtasi, ar jaunuolių tėvai kontroliuoja jų veiklą internetiniuose socialiniuose tinkluose (žr. 35 pav.)

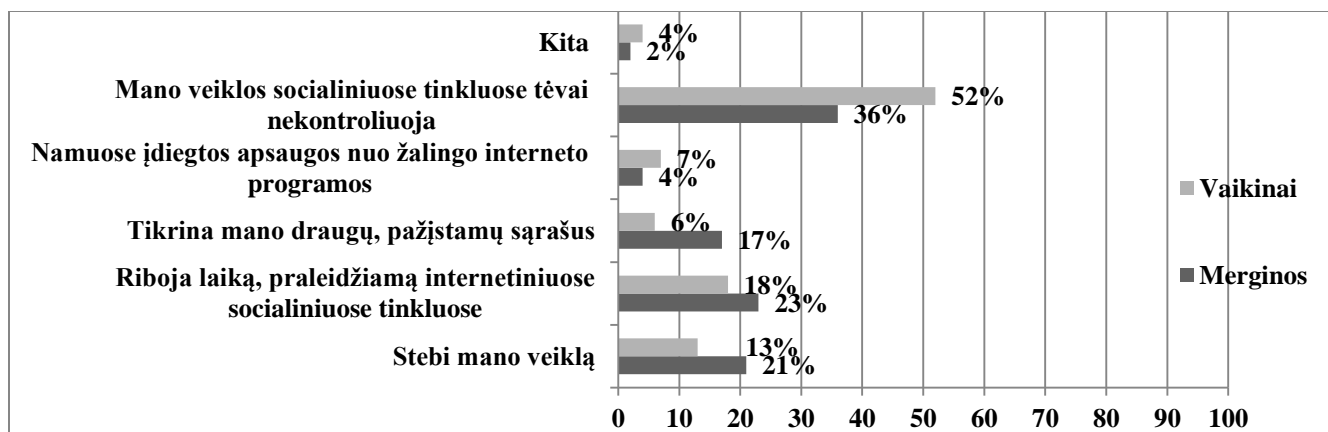
35 pav. Gimnazistų pasiskirstymas pagal jų virtualios veiklos kontroliavimą (N=149)

Gauti rezultatai leidžia konstatuoti, kad daugiausiai tyrime dalyvavusių gimnazistų nurodo, jog jų veiklos internetiniuose socialiniuose tinkluose tėvai nekontroliuoja ir neriboja ($M=3,40$; $SD=0,96$). Ketvirtadalis vaikinių nurodo, jog jų veikla socialiniuose tinkluose yra kontroliuojama, tačiau retai. Tam pritaria daugiau nei penktadalis merginų. Mažiau nei penktadalis (17 proc.) merginų ir mažiau nei dešimtadalis (7 proc.) vaikinių nurodo, kad jų veikla internetiniuose socialiniuose tinkluose yra kontroliuojama tėvų.

Įvairiapusišką tėvų kontrolę patiria dešimtadalis (10 proc.) merginų ir tik 3 proc. vaikinių. Kai kurie respondentai pateikia ir kitus atsakymo variantus: „*jiems nesvarbu*“; „*internetu naudojuosi labai retai, kontroliuoti manęs nereikia*“; „*neriboja, tačiau apie tykančius pavojus pasakoja, pasitiki manimi*“; „*tėvai pasitiki manimi*“. Gimnazistų atsakymai atskleidžia, kad dalis tėvų paviršutiniškai vertina vaikų veiklą internetiniuose socialiniuose tinkluose, neįžvelgdami juose jokių pavojų ir grėsmių.

Apibendrinant respondentų nuomonę šiuo klausimu, galima teigti, kad didesnę veiklos internetiniuose socialiniuose tinkluose tėvų kontrolę patiria merginos negu vaikinai. Vaikinių veikla internetiniuose socialiniuose tinkluose nėra taip aktyviai kontroliuojama. Tai leidžia daryti prielaidą, kad tėvai daugiau pavojų internetiniuose socialiniuose tinkluose įžvelgia merginoms negu vaikinams.

Kitu anketos klausimu buvo prašoma gimnazistų patikslinti tėvų kontrolės būdus internetiniuose socialiniuose tinkluose (žr. 36 pav).

36 pav. Gimnazistų veiklos internetiniuose socialiniuose tinkluose kontrolės būdai (N=149)

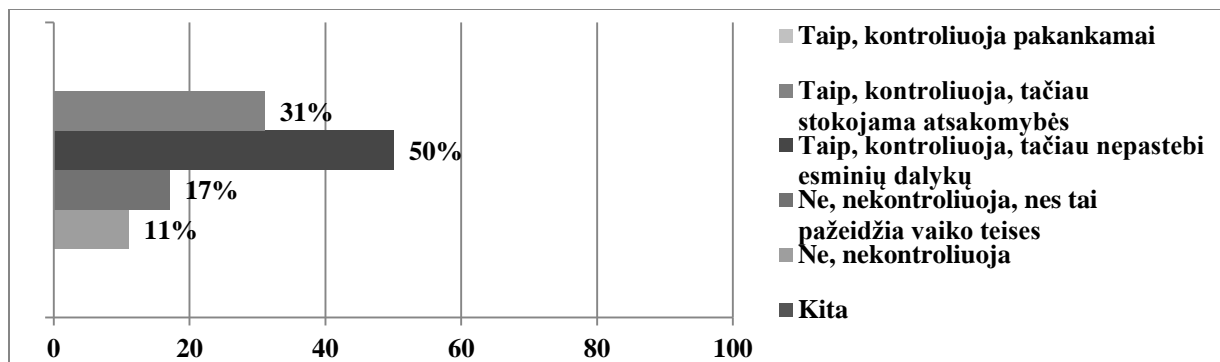
Pateikti respondentų atsakymai atskleidžia, kad daugiau nei pusės vaikinių (52 proc.) ir daugiau nei trečdalis (36 proc.) merginų veiklos internetiniuose socialiniuose tinkluose tėvai nekontroliuoja ($M=1,42$; $SD=0,49$).

Anketinėje apklausoje dalyvavusios gimnazistės skiria šiuos jų veiklos socialiniuose tinkluose kontrolės būdus: veiklos stebėjimą (21 proc.; $M=1,82$; $SD=0,38$); laiko, praleidžiamo internetiniuose socialiniuose tinkluose, ribojimą (23 proc.; $M=1,79$; $SD=0,40$); draugų, pažįstamų sąrašų tikrinimą (17 proc.; $M=1,92$; $SD=0,26$). Gimnazistai vaikinai pateikia šiuos jų veiklos socialiniuose tinkluose kontrolės būdus: laiko, praleidžiamo internetiniuose socialiniuose tinkluose, ribojimą (18 proc.; $M=1,79$; $SD=0,40$); veiklos stebėjimą (13 proc.; $M=1,82$; $SD=0,38$); apsaugos programų nuo žalingo interneto poveikio įdiegimą ir naudojimą namuose (7 proc.; $M=1,95$; $SD=0,21$); draugų sąrašų tikrinimą (6 proc.; $M=1,92$; $SD=0,26$).

Respondentai taip pat pateikia ir kitus atsakymo variantus ($M=1,91$; $SD=0,28$): „kontroliuoti manęs nereikia“; „jiems neįdomu“; „kontroliuoja kalbėdami su manimi“; „jie supranta, kad aš nelendu, kur nereikia“; „vakarais neleidžia naudotis internetu“.

Pedagogų anketinė apklausa taip pat atskleidė tam tikrą jaunuolių tėvų požiūrį į saugią interneto aplinką jaunuoliams. Pedagogų vertinimą apie jaunuolių tėvų kontrolės būdų intensyvumą iliustruoja 37 paveikslas.

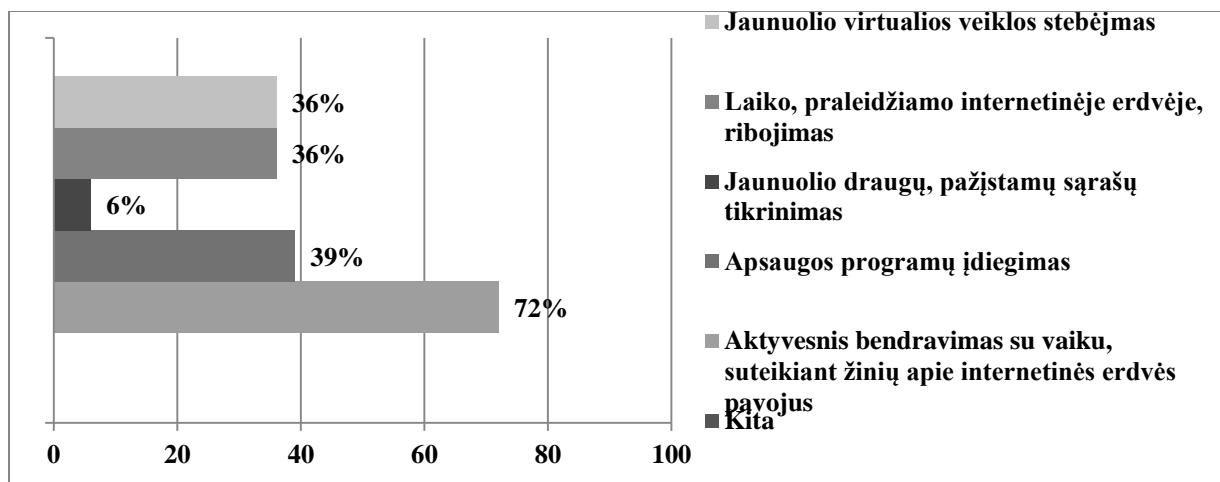

37 pav. Gimnazistų tėvų kontrolės intensyvumas (pedagogų nuomonė) (N=36)

Pedagogų anketinės apklausos rezultatai atskleidė, kad pusė (50 proc.) pedagogų kritiškai vertina jaunuolių veiklos internetiniuose socialiniuose tinkluose tėvų kontrolę ($M=3,12$; $SD=0,99$), teigdami, jog vis dėlto jaunuolių tėvai nepastebi daugelio esminių dalykų. Šiek tiek daugiau nei trečdalis (31 proc.) pedagogų vėlgi kritiškai įvertina tėvų taikomus jaunuolių elgsenos virtualioje erdvėje būdus bei akcentuojama, jog stokojama atsakomybės šiame kontekste.

Šiek tiek daugiau nei dešimtadalis pedagogų neigiamai įvertina tėvų taikomus jaunuolių elgsenos virtualioje erdvėje kontrolės būdus: akcentuojamas vaiko teisių pažeidimas (17 proc.) kaip tėvų abejingumo priežastis jaunuolio elgsenai virtualioje erdvėje bei visiškas tėvų abejingumas vaiko elgsenai virtualioje erdvėje (11 proc.).

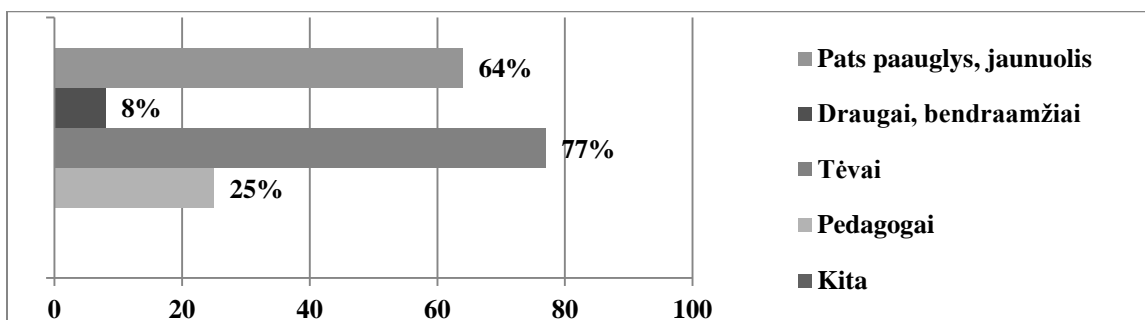
Tiek gimnazistų, tiek pedagogų nuomonė apie taikomus tėvų jaunuolių elgsenos virtualioje erdvėje kontrolės būdus atskleidė, kad jaunuolių tėvai vis dėlto nepakankamai kontroliuoja jaunuolių elgseną internetinėje erdvėje, yra pakankamai abejingi, o taikomi tėvų kontrolės būdai – neveiksmingi ir paviršutiniški. Pedagogų nuomonę apie veiksmingus tėvų taikomus jaunuolių kontrolės internetiniuose socialiniuose tinkluose būdus reprezentuoja 38 paveikslas.

38 pav. Pedagogų nuomonė apie veiksmingiausius tėvų taikytinus elgsenos kontrolės virtualioje erdvėje būdus (N=36)

Pedagogų anketinės apklausos rezultatai parodė, kad šiek tiek mažiau nei trijų ketvirtadalių (72 proc.) pedagogų nuomone, siekiant veiksmingos jaunuolių elgsenos virtualioje erdvėje kontrolės, labai svarbus aktyvesnis bendravimas su jaunuoliu, suteikiant jam svarbių žinių apie internetinės erdvės pavojus ($M=1,16$; $SD=0,37$). Daugiau nei trečdaliui pedagogų reikšmingas apsaugos programų diegimas (39 proc.; $M=1,54$; $SD=0,50$); laiko, praleidžiamo internetinėje erdvėje, ribojimas (36 proc.; $M=1,58$; $SD=0,50$); jaunuolio virtualios veiklos stebėjimas (36 proc.; $M=1,58$; $SD=0,50$).

Galima daryti prielaidą, kad išryškėja pakankamai paviršutiniškas tėvų požiūris į internetiniuose socialiniuose tinkluose kylančių grėsmių jaunuoliams patyrimą. Apie saugios interneto aplinkos užtikrinimo atsakingus veiksnius buvo domėtasi ir pedagogų anketinės apklausos metu. Išanalizavus pedagogų atsakymus, paaiškėjo asmenys, atsakingi už saugios interneto aplinkos užtikrinimą (žr. 39 pav.)

39 pav. Asmenys, atsakingi už saugios interneto aplinkos užtikrinimą (N=36)

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad šiek tiek daugiau nei trys ketvirtadaliai (77 proc.) pedagogų mano, jog tėvai yra vienas svarbiausių ir didžiausių atsakomybę už saugios interneto aplinkos užtikrinimą, turinčiu prisiimti asmeniu ($M=1,93$; $SD=1,26$). Šiek tiek daugiau nei trys penktadaliai (64 proc.) pedagogų ne mažiau reikšmingu asmeniu išskiria patį paauglį, jaunuolį, atsakingą būtent už saugios interneto aplinkos užtikrinimą. Ketvirtadalis pedagogų (25 proc.) akcentuoja jų pačių (pedagogų) reikšmę, užtikrinant saugią interneto aplinką.

Apibendrinant gimnazistų ir pedagogų nuomonę apie internetinių socialinių tinklų galimybes ir grėsmes, galima konstatuoti, kad internetiniai socialiniai tinklai suteikia jaunuoliams galimybes keistis informacija, emocijomis, įspūdžiais; tapti bendruomenės nariu; laisvam ir nevaržomam bendravimui. Pedagogai taip pat skiria šias internetinių socialinių tinklų galimybes. Pagrindiniais gimnazistų internetinių socialinių tinklų pasirinkimo motyvais galima įvardyti bendraamžių nuomonę, galimybę naudotis neribotu bendravimu.

Pastebima, kad internetiniai socialiniai tinklai vartotojams suteikia ne tik galimybių, tačiau padidina riziką patirti tam tikras grėsmes. Didelė dalis gimnazistų teigia, kad kartais susiduria su šiemis tinklams būdingomis grėsmėmis – patyčiomis, žeminančiais komentais, pasinaudojimu asmeniniais duomenimis, pažintimis su nepažįstamais žmonėmis. Pedagogai taip pat pritaria gimnazistų išskirtoms internetinių socialinių tinklų grėsmėms, kurias, pasak pedagogų, jaunuoliai suvokia tik kartais.

Gimnazistams daugiausiai informacijos apie socialinių tinklų grėsmes suteikia draugai, bendraamžiai, tėvai bei pedagogai, nors pedagogai akcentuoja būtent tėvų ir pedagogų suteikiamų žinių naudą jaunuolių sąmoningumo, atsakomybės didinimui internetinėje erdvėje.

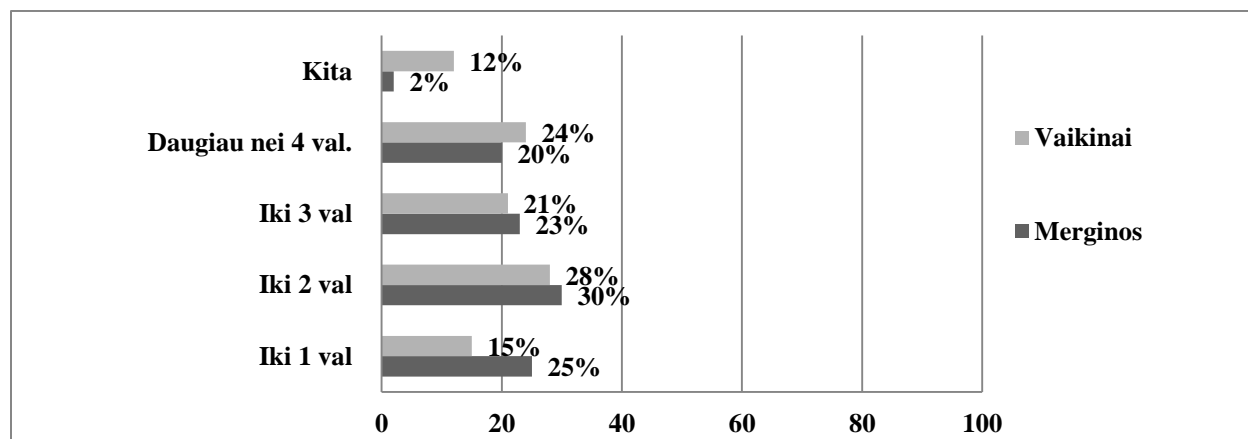
Kitame darbo poskyryje pateiksime gimnazistų ir pedagogų nuomonę apie gimnazistų galimos priklausomybės nuo internetinių socialinių tinkle požymius.

5.4. Gimnazistų galimos priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų požymiai

Aktyvus ir dažnas internetinių socialinių tinklų naudojimas ne tik padidina šiuose tinkluose slypinčių pavojų ir grėsmių patyrimo tikimybę, tačiau taip pat paskatina priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų raišką. Taigi, remiantis prielaida, kad dauguma jaunuolių aktyviai dalyvauja internetiniuose socialiniuose tinkluose, svarbu išsiaiškinti respondentų nuostatas apie pagrindines priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų

susiformavimo prielaidas bei priežastis, paskatinančias dar aktyviau įsitraukti į internetinių socialinių tinklų veiklą.

Prie kompiuterio praleidžiamas laikas dažnai tiesiogiai turi įtakos priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų atsiradimui ir susiformavimui. Todėl reikšminga buvo išsiaiškinti, kiek respondentai praleidžia laiko prie kompiuterio (žr.40 pav.).

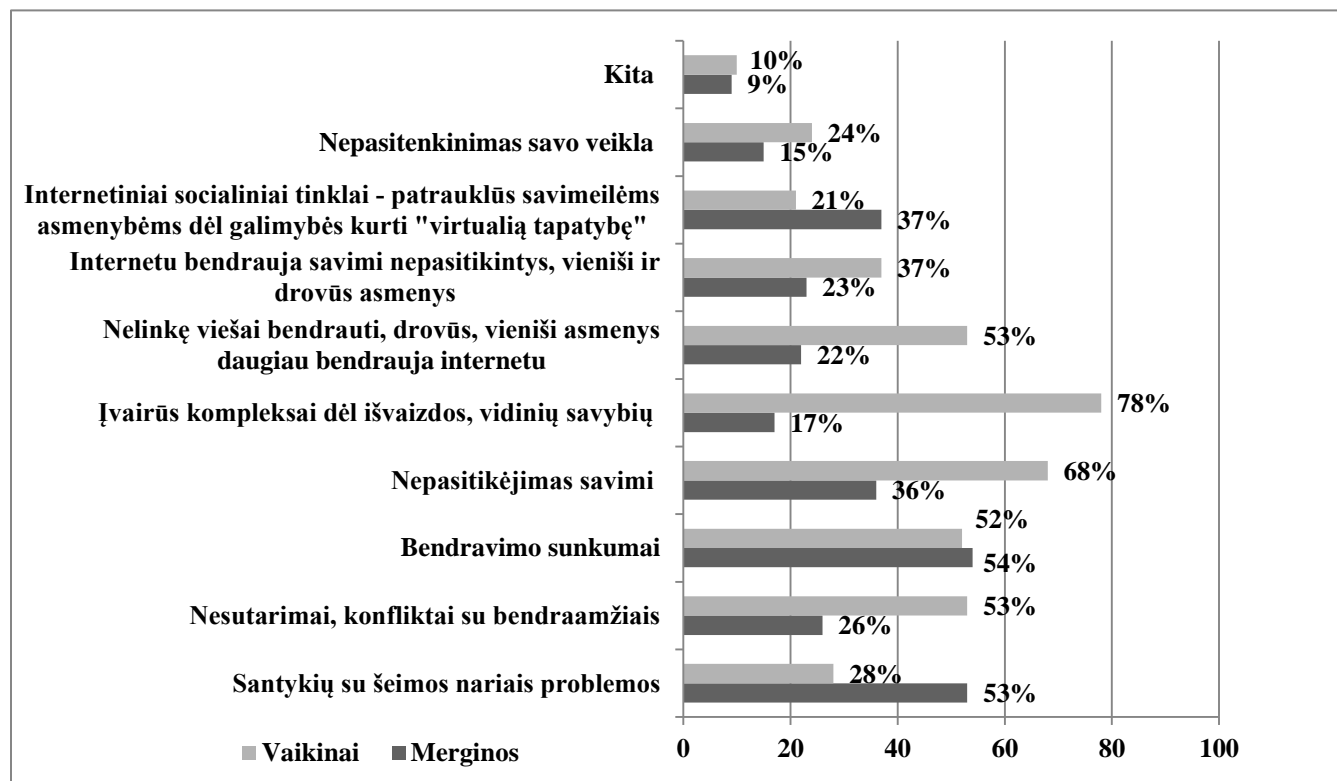

40 pav. Gimnazistų „prie kompiuterio“ praleidžiamo laiko trukmė (N=149)

Tyrimo duomenys leidžia teigti, kad beveik trečdalis (28 proc.) vaikinių ir trečdalis (30 proc.) merginų prie kompiuterio praleidžia dažniausiai 2 valandas per dieną ($M=2,75$; $SD=1,28$). Ketvirtadalis (25 proc.) gimnazisčių prie kompiuterio dažnai praleidžia 1 valandą per dieną, kai vaikinių, praleidžiančių prie kompiuterio 1 valandą per dieną sudaro tik daugiau nei dešimtadalį (15 proc.). Panašus respondentų pasiskirstymas pagal lytį yra gimnazistų, praleidžiančių prie kompiuterio per dieną 3 valandas. Pastebima, kad beveik ketvirtadalis tyrime dalyvavusių vaikinių (24 proc.) prie kompiuterio praleidžia daugiau nei 4 valandas per dieną negu gimnazistės merginos (20 proc.).

Gimnazistai į šį klausimą taip pat pateikė ir tokius atsakymo variantus: „2-3val per savaitę“; „kartais visą parą“; „6val ir daugiau“; „prie kompiuterio laiko praleidžiu mažai, dažniau prie telefono, nes kompiuteris – pasenęs reikalas...“; „10 minučių per mėnesį“; „iki 30 min“; „naudojuosi mobiliuoju internetu“; „įvairiai“; „kartais naudojuosi, o kartais – ne“; „tik savaitgaliais 2 valandas“; „tik savaitgaliais po 3 valandas“; „dažniau būnu prie telefono“.

Priklausomybę nuo internetinių socialinių tinklų paskatina itin aktyvus ir dažnas dalyvavimas šiuose tinkluose, kurį lemia tam tikros priežastys (žr. 41 pav.).

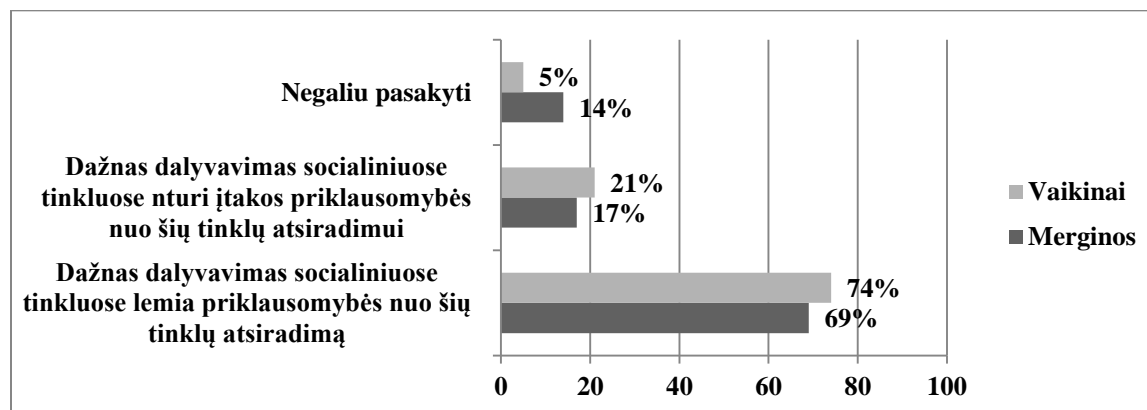
41 pav. Priežastys, skatinančios aktyviau įsitraukti į internetinius socialinius tinklus (N=149)

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad daugiau nei pusei (54 proc.) gimnazisčių aktyvesnis dalyvavimas internetiniuose socialiniuose tinkluose priklauso nuo realybėje patiriamų bendravimo sunkumų ($M=1,47$; $SD=0,50$) bei santykių su šeimos nariais problemų ($M=1,58$; $SD=0,49$). Daugiau nei trečdalis (37 proc.) gimnazisčių viena svarbiausių priežasčių, kuri skatina aktyviau įsitraukti į internetinių socialinių tinklų veiklą, įvardija šiuose tinkluose suteikiamą galimybę „susikurti“ virtualią tapatybę ($M=1,60$; $SD=0,49$). Daugiau nei trečdalis (36 proc.) gimnazisčių nurodo, kad į internetinių socialinių tinklų veiklą dažniau įsitraukia nepasitikintys savimi asmenys ($M=1,70$; $SD=0,45$). Šiek tiek daugiau nei ketvirtadalis (26 proc.) gimnazisčių skiria ir nesutarimus, konfliktus su bendraamžiais ($M=1,59$; $SD=0,49$) bei šiek tiek daugiau nei penktadalis (23 proc.) gimnazisčių - asmens drovumą, vienišumą, nepasitikėjimą ($M=1,50$, $SD=0,50$).

Daugiau nei trims ketvirtadaliams (78 proc.) vaikinių reikšminga įsitraukimo į internetinius socialinius tinklus priežastimi - įvairūs kompleksai dėl išvaizdos, dėl vidinių savybių (78 proc.). Daugiau nei du trečdaliai (68 proc.) vaikinių akcentuoja nepasitikėjimo savimi reikšmę; daugiau nei pusei vaikinių (53 proc.) tam įtakos turi nesutarimai su bendraamžiais bei drovumas, vienišumas (53 proc.). Taip pat daugiau nei pusė vaikinių (52 proc.) akcentuoja ir nesutarimų, konfliktų su bendraamžiais įtaką aktyvesniam dalyvavimui internetiniuose socialiniuose tinkluose.

Respondentai taip pat pateikia kitas priežastis, kurios lemia jų įsitraukimą į šiuos tinklus ($M=1,88$; $SD=0,32$) – tai „*smalsumas, neturėjimas ką veikti*“; „*noras bendrauti*“, „*neturėjimas kuo užsiimti*“; „*noras nebūti kitokiu*“; „*noras bendrauti su draugais*“; „*noras praleisti laiką kaip visi leidžia*“.

Mokslinėje literatūroje teigiama, jog būtent dažnas dalyvavimas internetiniuose socialiniuose tinkluose paskatina priklausomybės nuo šių tinklų atsiradimą. Šio teiginio vertinimą gimnazistų nuomonės aspektu iliustruoja 42 paveikslas.

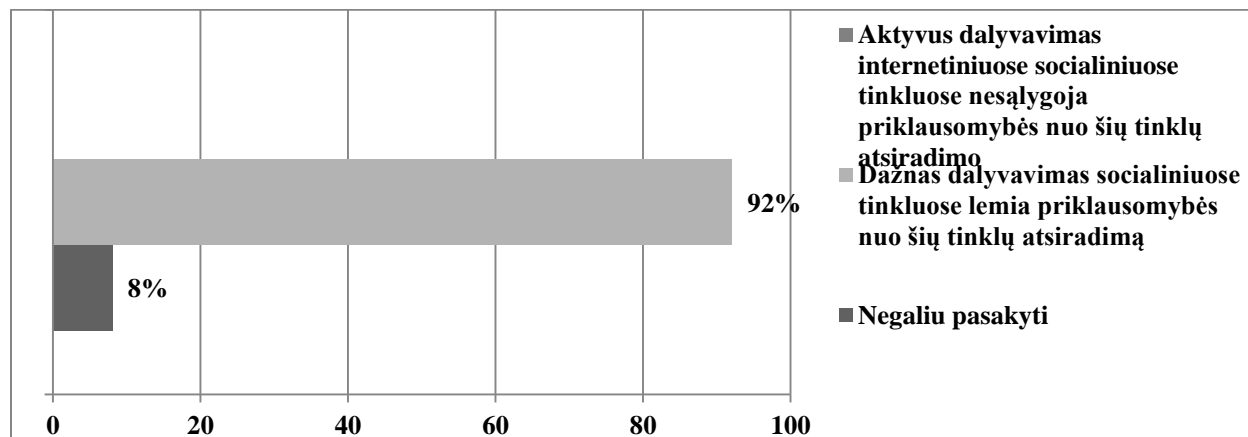

42 pav. Dažno dalyvavimo internetiniuose socialiniuose tinkluose įtaka priklausomybės nuo šių tinklų atsiradimui (N=149)

Tyrimo rezultatai atskleidžia, kad daugiau nei du trečdaliai (69 proc.) merginų ir beveik trys ketvirtadaliai (74 proc.) vaikinių teigia, jog dažnas ir aktyvus dalyvavimas internetiniuose socialiniuose tinkluose gali turėti įtakos priklausomybės nuo šių tinklų susiformavimui ($M=1,53$; $SD=0,79$). Šiek tiek daugiau nei penktadalis (21 proc.) vaikinių paneigia teiginį, jog dažnas dalyvavimas internetiniuose socialiniuose tinkluose turi įtakos priklausomybės nuo šių tinklų atsiradimui. Šiai nuomonei pritaria ir mažiau nei penktadalis (17 proc.) merginų. Daugiau nei

dešimtadalis (14 proc.) merginų negali įvertinti aktyvaus dalyvavimo socialiniuose tinkluose ir priklausomybės nuo šių tinklų sąsajų.

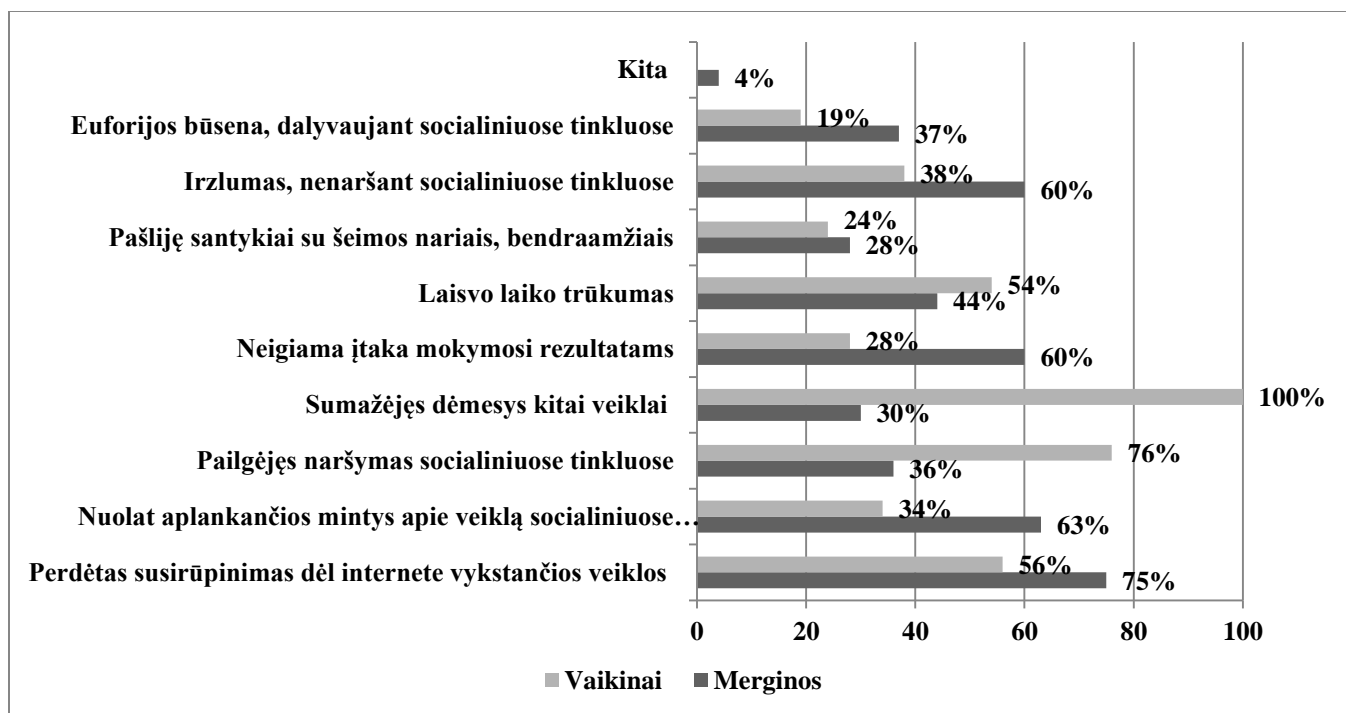
Pedagogų nuomonę apie dažno dalyvavimo internetiniuose socialiniuose tinkluose sąsajas su priklausomybės nuo šių tinklų atsiradimu iliustruoja 43 paveikslas.

43 pav. Pedagogų nuomonės raiška apie aktyvaus dalyvavimo internetiniuose socialiniuose tinkluose įtaką priklausomybės nuo šių tinklų atsiradimui (N=36)

Dauguma anketinėje apklausoje dalyvavusių pedagogų (92 proc.) akcentuoja, jog dažnas ir aktyvus jaunuolių dalyvavimas internetiniuose socialiniuose tinkluose gali paskatinti priklausomybės nuo šių tinklų atsiradimą ($M=1,19$; $SD=0,60$). Šiai pedagogų nuomonei pritaria dauguma anketinėje apklausoje dalyvavusių gimnazistų. Tik mažiau nei dešimtadalis (8 proc.) pedagogų teigia, jog aktyvus dalyvavimas internetiniuose socialiniuose tinkluose neskatina priklausomybės nuo šių tinklų atsiradimo ir raiškos.

Siekiant išsiaiškinti gimnazistų nuomonę apie priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų raišką, respondentų buvo prašoma pateikti, išskirti požymius, nusakančius priklausomybę nuo šių tinklų (žr. 44 pav.).

44 pav. Priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų požymių vertinimo raiška (N=149)

Tyrimo rezultatai atskleidžia, kad trys ketvirtadaliai (75 proc.) gimnazisčių priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų požymiu įvardija perdėtą susirūpinimą dėl internete vykstančiomis veiklomis ($M=1,31$; $SD=0,46$); daugiau nei du trečdaliai (63 proc.) merginų - nuolat kankinančias mintis apie veiklą internetiniuose socialiniuose tinkluose ($M=1,48$; $SD=0,50$); du trečdaliai merginų (60 proc.; $M=1,51$; $SD=0,50$) mokymosi rezultatų suprastėjimą ir irzlumą, nedalyvaujant internetiniuose socialiniuose tinkluose.

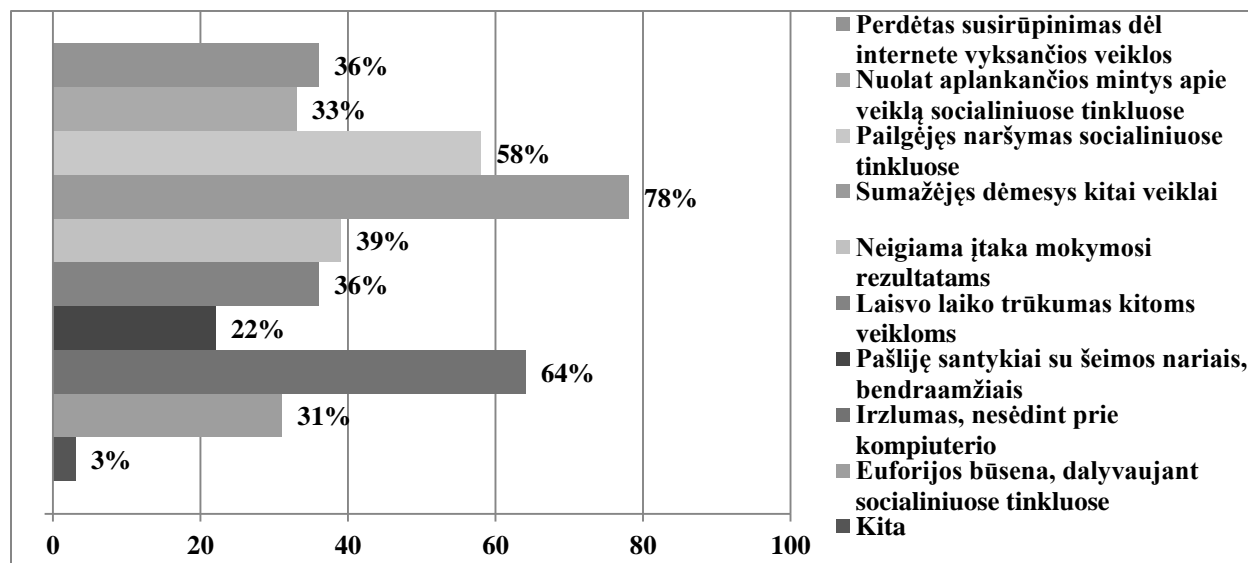
Vaikinų teigimu, priklausomybę nuo internetinių socialinių tinklų geriausiai apibūdina šie požymiai: sumažėjęs dėmesys kitai veiklai (100 proc.); pailgėjusio naršymo internetiniuose socialiniuose tinkluose trukmė (76 proc.); perdėtas susirūpinimas dėl internete vykstančios veiklos (56 proc.).

Išryškėja šios vaikinių ir merginų priklausomybės požymių vertinimo tendencijos: vaikinai akcentuoja sumažėjusį dėmesį kitai veiklai, o merginos pagrindiniu priklausomybės požymiu įvardija perdėtą susirūpinimą dėl internete vykstančios veiklos. Nors ir vaikinai pritaria, jog reikšmingas priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų požymis – perdėtas susirūpinimas internete vykstančia veikla. Respondentai pateikia ir kitus atsakymus, kuriuose atsispindi respondentų vertinimas šiuo aspektu: „socialiniai tinklai – man yra darbas, tai

suprantama, kad kartais apie tai pagalvoju“; kad nei vienas požymis“; „net neįsivaizduoju“. Tai leidžia daryti prielaidą, kad šie respondentai atsakymuose pateiktus priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų požymius sieja su savo asmenine patirtimi.

Pedagogų anketinės apklausos metu respondentai taip pat konkretizavo priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų požymius (žr. 45 pav.)

45 pav. Pedagogų nuomonės pasiskirstymas apie priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų požymius (N=36)

Pedagogų anketinės apklausos rezultatai atskleidė, kad daugiau nei trys ketvirtadaliai (78 proc.) pedagogų vienu pagrindiniu priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų požymiu – įvardija sumažėjusį dėmesį kitai veiklai ($M=1,16$; $SD=0,37$). Daugiau nei trys penktadaliai (64 proc.) pedagogų teigia, kad priklausomybė nuo internetinių socialinių tinklų reiškiasi irzlumu, nesėdint prie kompiuterio ($M=1,25$; $SD=0,44$). Daugiau nei pusė (58 proc.) pedagogų akcentuoja pailgėjusį naršymą socialiniuose tinkluose ($M=1,38$; $SD=0,49$) kaip vieną pagrindinių priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų požymių. Mažiau nei du penktadaliai (38 proc.) pedagogų teigia, jog priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų požymių raiškoje atsiranda ir neigiama įtaka mokymosi rezultatams ($M=1,58$; $SD=0,50$).

Pedagogų išskirti priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų požymiai sutampa su gimnazistų išskirtais šios priklausomybės požymiais: tiek gimnazistai, tiek pedagogai akcentuoja sumažėjusį dėmesį kitoms veikloms, pailgėjusį naršymą, irzlumą, nesėdint prie kompiuterio.

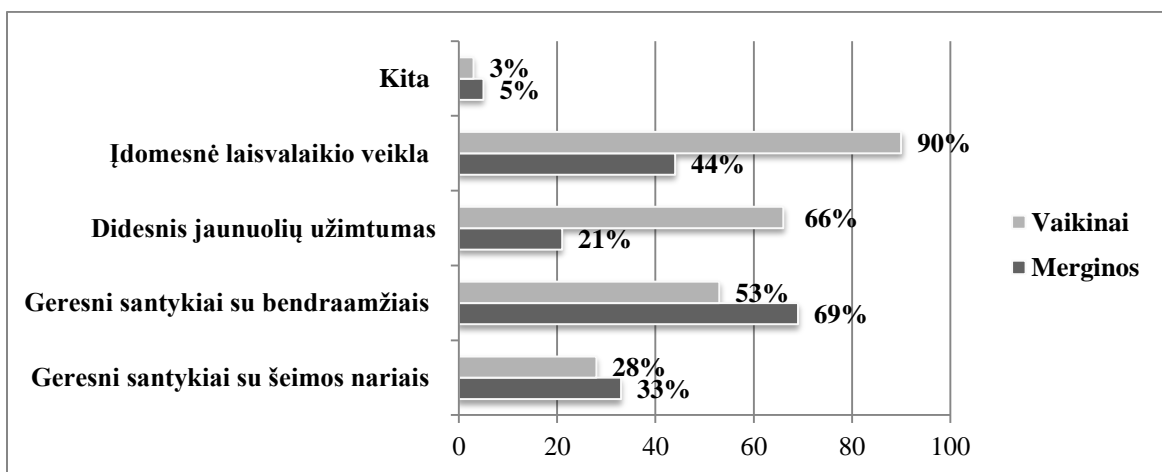
Tačiau gimnazistai aktyviau akcentuoja laisvo laiko trūkumą bei perdėtą susirūpinimą kaip pagrindinius priklausomybės požymius negu pedagogai.

Apibendrinant gimnazistų galimos priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų požymius, galima teigti, kad dauguma gimnazistų internetiniuose socialiniuose tinkluose per dieną praleidžia apie 2 valandas. Tiek pedagogų, tiek gimnazistų anketinėje apklausoje akcentuojama dažno ir aktyvaus naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais įtaka priklausomybės nuo šių tinklų atsiradimui. Abi respondentų grupės šiai prielaidai pritaria. Taip pat gimnazistai akcentuoja, jog naudojimąsi internetiniais socialiniais tinklais aktyvina, paskatina įvairūs realaus bendravimo sunkumai, santykių su šeimos nariais, draugais problemos.

Taigi abi respondentų grupės vienareikšmiškai pritaria aktyvaus ir dažno naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais įtaką priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų atsiradimui. Būtent tai pagrindžia prevencinės veiklos, orientuotos į saugios komunikacijos internetiniuose socialiniuose tinkluose, planavimą bei įgyvendinimą, kurį aptarsime kitame darbo poskyryje.

5.5. Gimnazistų ir pedagogų nuomonės apie prevencines galimybes užtikrinant saugią komunikaciją internetiniuose socialiniuose tinkluose analizė

Saugios komunikacijos užtikrinimo procese reikšmingi yra veiksniai, kurie sudaro palankesnes sąlygas jaunuoliams daugiau ir aktyviau bendrauti realiai, gyvai nei virtualiose erdvėse. Vienas šių veiksnių – realaus, gyvo bendravimo skatinimas. Gimnazistų nuomonę apie gyvo, realaus bendravimo skatinimą iliustruoja 46 paveikslas.

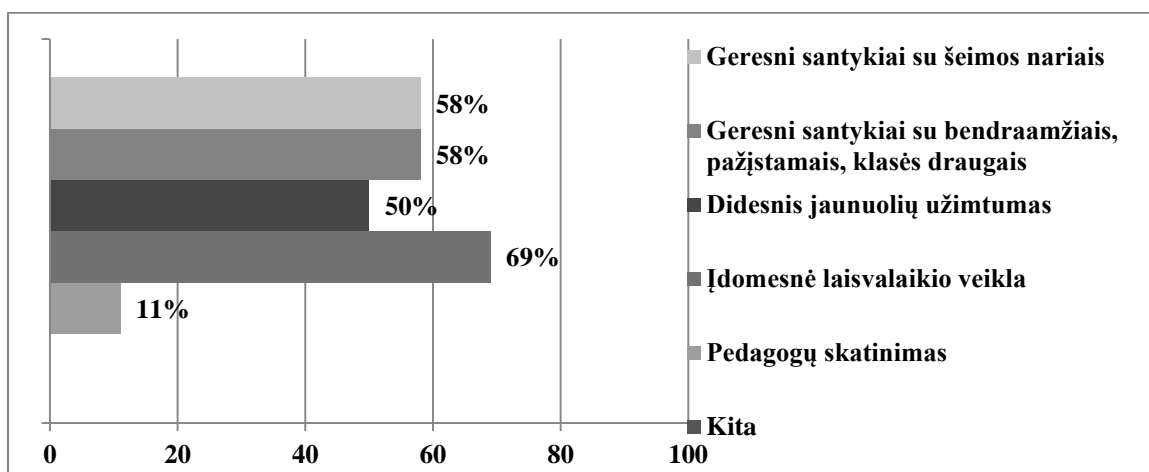

46 pav. Veiksniai, skatinantys aktyvesnę realų gimnazistų bendravimą (N=149)

Tyrimo rezultatai leidžia konstatuoti, kad daugiau nei du trečdaliai (69 proc.) merginų daugiau dėmesio skirtų realiam, gyvai bendravimui, jeigu pagerėtų santykiai su bendraamžiais ($M=1,35$; $SD=0,48$). Beveik pusė dalyvavusių (44 proc.) merginų svarbios įdomios įvairesnio laisvalaikio veiklos galimybės ($M=1,32$; $SD=0,46$); daugiau nei trečdaliui (33 proc.) merginų - pagerėję santykiai su šeimos nariais ($M=1,68$; $SD=0,46$); šiek tiek daugiau nei penktadaliui (21 proc.) merginų įtakos turi didesnis jaunuolių užimtumas ($M=1,57$; $SD=0,49$).

Vaikinų nuomone, realų, gyvą bendravimą tarp gimnazistų paskatintų: įdomesnė laisvalaikio veikla (90 proc.); didesnis jaunuolių užimtumas (66 proc.); geresni santykiai su bendraamžiais (53 proc.) ir šeimos nariais (28 proc.).

Pedagogų anketinės apklausos metu taip pat buvo domėtasi pedagogų nuomone apie veiksnius, leidžiančius skirti daugiau laiko betarpiškam bendravimui nei naršymui internetiniuose socialiniuose tinkluose (žr. 47 pav.).

47 pav. Pedagogų išskirti veiksniai, skatinantys jaunuolių realų bendravimą (N=36)

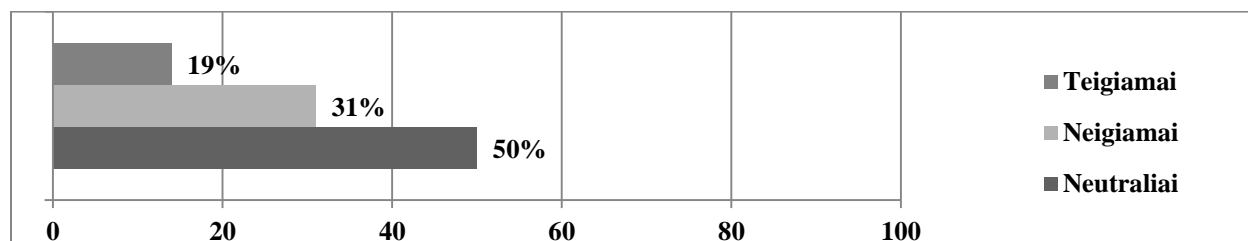
Tyrimo rezultatai atskleidė, kad daugiau nei du trečdaliai (69 proc.) pedagogų teigia, jog jaunuolius skatintų daugiau bendrauti gyvai įdomesnė laisvalaikio veikla ($M=1,22$; $SD=0,42$). Šiek tiek daugiau nei pusė (58 proc.) teigia, jog realų jaunuolių bendravimą skatina geresni santykiai su bendraamžiais, pažįstamais, klasės draugais bei šeimos nariais (58 proc.; $M=1,35$; $SD=0,48$). Pusė tyrime dalyvavusių pedagogų (50 proc.) teigia, jog itin svarbu skatinti didesnį jaunuolių užimtumą ($M=1,41$; $SD=0,50$).

Pedagogų nuomonė apie realaus jaunuolių bendravimo būdus daugeliu aspektų sutampa su gimnazistų išreikšta nuomone šiuo klausimu. Abi respondentų grupės vienu pagrindinių

veiksnių, skatinančių jaunuolių realų bendravimą, įvardija įdomesnę laisvalaikio veiklą. Gimnazistams ne mažiau reikšmingi ir pozityvesni santykiai su bendraamžiais, nors ir pedagogai akcentuoja tiek santykių su bendraamžiais, tiek santykių su šeimos nariais, svarbą ir pozityvumą.

Gimnazistai labiau akcentuoja didesnio jaunuolių užimtumo reikšmę, nors pedagogai abejoja, jog jaunuolių užimtumas yra nepakankamas.

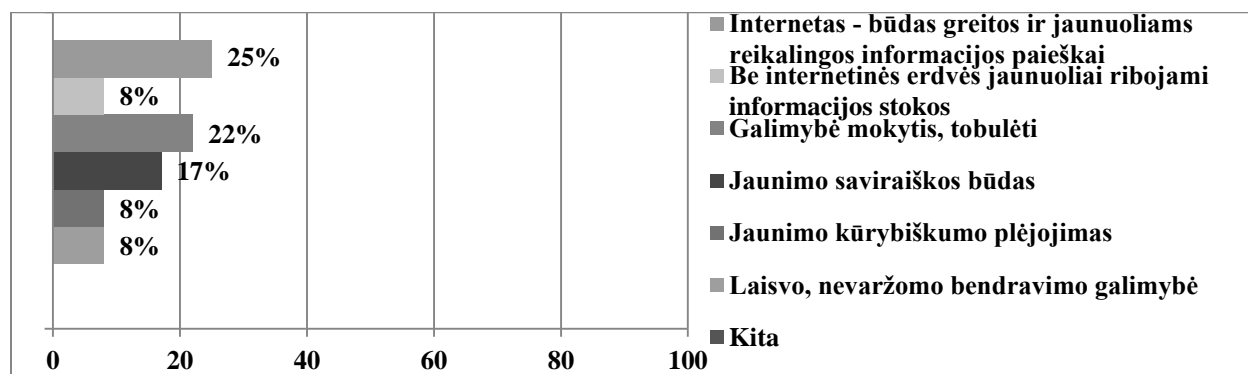
Saugios komunikacijos užtikrinimo prevenciją pagrindžia ir pedagogų nuomonė apie jaunuolių naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais situaciją, apie kurią buvo domėtasi pedagogų anketinėje apklausoje. (žr. 48 pav.).

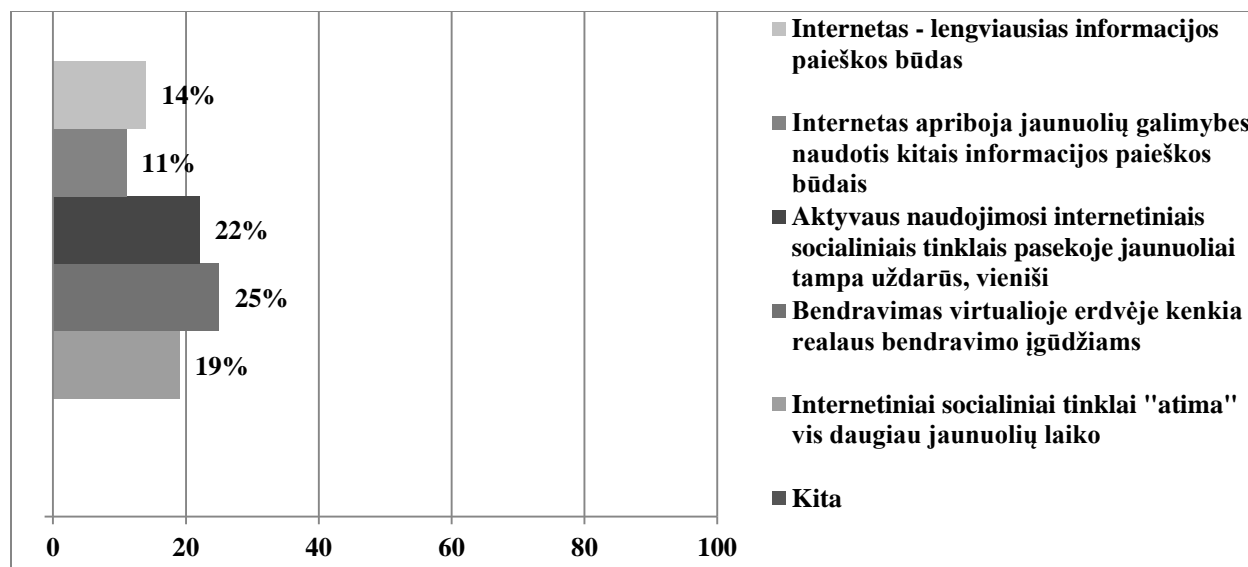
48 pav. Dabartinės jaunuolių naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais situacijos vertinimas (N=36)

Tyrimo rezultatai atskleidžia, kad pusė tyrime (50 proc.) dalyvavusių pedagogų dabartinę jaunuolių naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais būklę vertina neutraliai, trečdalis (31 proc.) pedagogų akcentuoja neigiamą šios situacijos aspektą bei beveik penktadalis (19 proc.) pedagogų teigiamai vertina jaunuolių naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais situaciją (M=2,32; SD=0,83).

Siekiant išsamiau išsiaiškinti pedagogų nuomonę apie jaunuolių naudojimąsi internetiniais socialiniais tinklais, buvo prašoma jų pagrįsti teigiamos/neigiamos jaunuolių naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais būklės vertinimo pasirinkimą (žr. 49-50 pav.).

49 pav. Veiksniai, leidžiantys jaunuolių naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais situaciją, vertinti teigiamai (N=36)

50 pav. Veiksniai, leidžiantys jaunuolių naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais situaciją vertinti neigiamai (N=36)

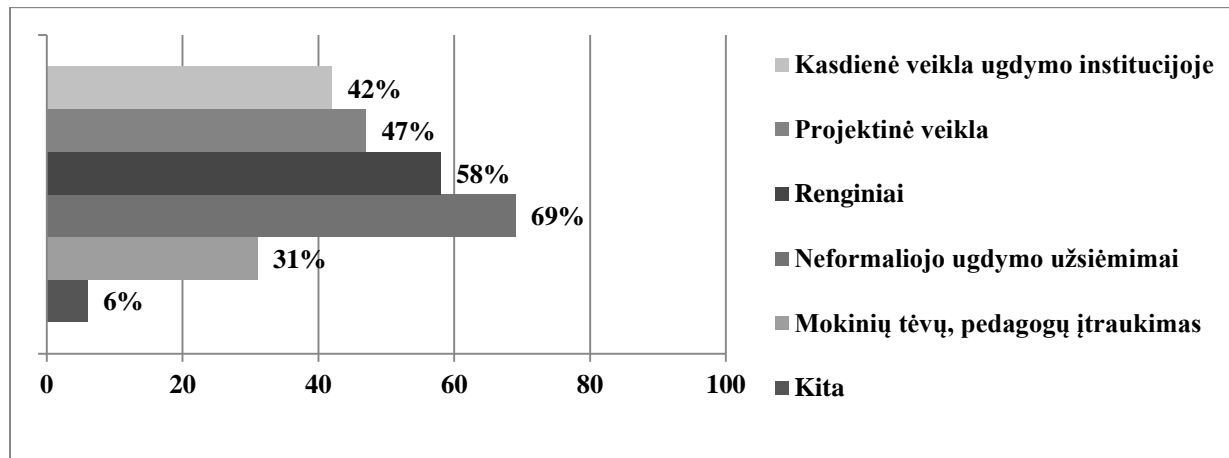
Pedagogų anketinės apklausos metu respondentai, išskirdami tam tikrus veiksnius, pagrindė jaunuolių naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais situaciją. Ketvirtadalis pedagogų (25 proc.), teigiamai vertinantys jaunuolių naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais situaciją, nurodo, kad internetas – jaunuoliams tinkamiausias būdas greitai surasti jiems reikalingą informaciją ($M=1,18$; $SD=0,40$). Šiek tiek daugiau nei penktadalis pedagogų (22 proc) pažymi, jog internetas jaunuoliams leidžia tobulėti ir mokytis ($M=1,72$; $SD=0,46$), mažiau nei penktadalis (17 proc.) pedagogų internetą traktuoja kaip jaunuolių saviraiškos būdą ($M=1,72$; $SD=0,46$).

Anketinės apklausos metu išryškėjo ir neigiamas jaunuolių naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais vertinimas. Ketvirtadalis pedagogų (25 proc.) teigia, jog bendravimas virtualioje erdvėje „kenkia“ realaus bendravimo įgūdžiams ($M=1,30$; $SD=0,48$), šiek tiek daugiau nei penktadalis (22 proc.) pedagogų skiria naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais sąsajas su jaunuolių uždarumu ir vienišumo jausmo atsiradimu ($M=1,69$; $SD=0,48$), mažiau nei penktadalis (19 proc.) pedagogų pažymi, kad internetiniai socialiniai tinklais „atima“ daug jaunuolių laiko ($M=1,53$; $SD=0,51$).

Darytina prielaida, kad vienareikšmiškai vertinti jaunuolių dalyvavimą internetiniuose socialiniuose tinkluose būtų perdėm nepagrįsta. Tai sudėtingas reiškinys, turintis daugiaprasmišką kontekstą.

Ugdymo institucija, bendradarbiaudama su ugdytinių tėvais, atitinkamais prevencinės veiklos būdais, priemonėmis bei formomis, siekia užtikrinti saugią interneto aplinką jaunuoliams.

Ugdymo institucijose įgyvendinamas prevencines veiklas, siekiant saugios jaunuolių komunikacijos internetiniuose socialiniuose tinkluose, bei aktyvinant jaunuolių realų bendravimą iliustruoja 51 paveikslas.

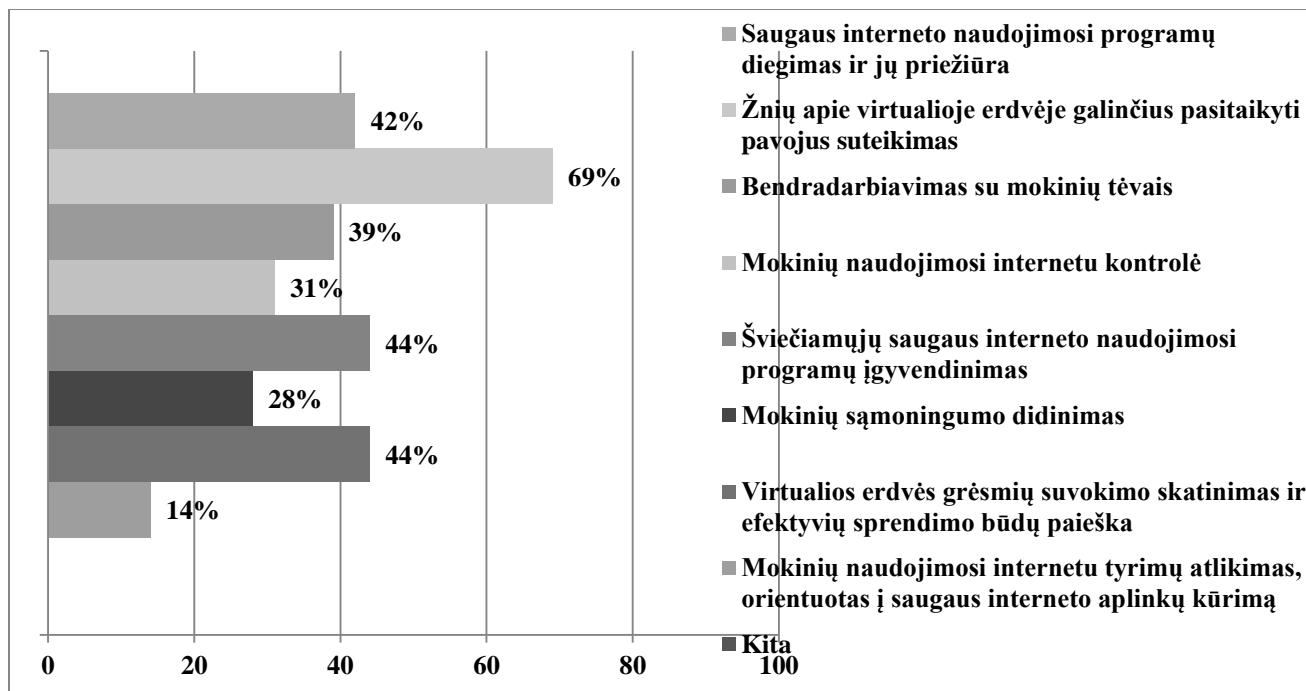

51 pav. Ugdymo institucijos veiklos kryptys, orientuotos į jaunuolių realaus bendravimo skatinimą (N=36)

Pedagogų anketinės apklausos rezultatai atskleidė, kad daugiau nei trys penktadaliai (69 proc.) pedagogų teigia, jog jaunuolių realų bendravimą būtų galima skatinti neformaliojo ugdymo užsiėmimais ($M=1,16$; $SD=0,37$). Daugiau nei pusė (58 proc.) pedagogų teigia, jog siekiant aktyvesnio jaunuolių realaus bendravimo, būtų tikslinga organizuoti renginius ($M=1,32$; $SD=0,47$). Mažiau nei pusė tyrime dalyvavusių pedagogų akcentuoja projektinės veiklos (47 proc.; $M=1,45$; $SD=0,50$) bei kasdienės veiklos ugdymo institucijoje (42 proc.; $M=1,48$; $SD=0,50$) reikšmę.

Anketinėje apklausoje pedagogai taip pat pateikė savo atsakymų variantus ($M=1,93$; $SD=0,24$): „*Visa tai mokykla aktyviai daro*“; „*Tuo turėtų rūpintis šeima*“. Pateikti pedagogų atsakymai leidžia teigti, jog pedagogai teigiamai vertina ugdymo institucijos veiklą, siekiant saugios jaunuolių komunikacijos virtualioje erdvėje ir realybėje bei taip pat daugiau akcentuoja jaunuolių šeimos įtaką jaunuolių saugios komunikacijos užtikrinimui.

Saugaus interneto aplinkos kūrimo būdai, įgyvendinami ugdymo institucijose pateikiami 52 paveiksle.

52 pav. Saugaus interneto aplinkos kūrimas ugdymo institucijose (N=36)

Pedagogų anketinės apklausos rezultatai atskleidė, kad daugiau nei trys penktadaliai (69 proc.) pedagogų teigia, kad jaunuoliams saugaus interneto aplinkos kuriamos, suteikiant reikšmingų žinių apie virtualioje erdvėje galinčius pasitaikyti pavojus ($M=1,19$; $SD=0,40$). Šiek tiek daugiau nei du penktadaliai pedagogų teigia, kad ugdymo institucijose įgyvendinamos šviečiamosios saugaus interneto naudojimosi programos (44 proc.; $M=1,51$; $SD=0,50$); skatinamas virtualioje erdvėje slypinčių pavojų suvokimas ir veiksmingų sprendimo būdų paieška (44 proc.; $M=1,64$; $SD=0,48$); diegiamos saugaus interneto programos (42 proc.; $M=1,58$; $SD=0,50$).

Taip pat ugdymo institucijose, kuriant saugaus interneto aplinkas jaunuoliams, daug bendradarbiaujama su tėvais, pedagogais; kontroliuojamas mokinių naudojimąsi internetu; skatinamas mokinių sąmoningumas.

Apibendrinant galima teigti, kad pedagogai taiko įvairius saugaus interneto aplinkos kūrimo būdus ugdymo institucijose, daug dėmesio skiria šviečiamųjų, prevencinių programų įgyvendinimui, suteikia esminių žinių apie virtualioje erdvėje esančius pavojus, būdus, kaip išvengti virtualios erdvės grėsmių.

Pedagogų anketinėje apklausoje respondentų buvo prašoma pateikti pasiūlymus, rekomendacijas saugaus interneto aplinkos kūrimui šiuolaikiniam jaunuoliams. Pedagogų pateiktos rekomendacijos saugaus interneto aplinkos kūrimui pateikiamos 1 lentelėje.

1 lentelė. **Pedagogų rekomendacijos saugios virtualios aplinkos kūrimui šiuolaikiniam jaunuoliui (N=36)**

Kategorija	Patvirtinantys teiginiai
Saugaus interneto programų naudojimas, įdiegimas	<i>„Propaguoti saugaus interneto naudojimo programas“; „naudotis saugaus interneto programomis“; „apsaugos kodai netinkamiems puslapiams“</i>
Žinių suteikimas	<i>„Diskusijų organizavimas apie žalingos informacijos įtaką jaunimui“; „įsiminti virtualios erdvės grėsmes“</i>
Jaunuolių atsakomybės, sąmoningumo skatinimas	<i>„Ne drausti, o skatinti mąstyti“; „būti atsakingiems“; „pirma galvoti, o tik paskui – veikti“</i>
Internetinių socialinių tinklų tam tikri apribojimai	<i>„Amžiaus cenzas socialiniuose tinkluose“; „griežta socialinių tinklų kontrolė“</i>
Vaizdinė medžiaga	<i>„Kurti mini filmukus, kuriuose būtų išdėstytos pagrindinės grėsmės ir kovos su jomis būdai (kalbinant žinomus žmones)“</i>
Aktyvesnis bendravimas, paremtas šeimos įtraukimu	<i>„Kuo daugiau bendrauti ir leisti laiką su šeima“; „saugaus interneto aplinkos kūrimas tiek šeimoje, tiek ir ugdymo institucijoje“</i>
Skatinimas domėtis kita veikla	<i>„Keisti kompiuterį į sportą ar į kitą veiklą“</i>

Remiantis 1 lentelėje pateiktomis pedagogų rekomendacijos saugaus interneto aplinkos kūrimui šiuolaikiniam jaunuoliui, išryškėjo kelios tokios aplinkos kūrimo kryptys (kategorijos): saugaus interneto programų įdiegimas ir naudojimas; žinių suteikimas; jaunuolių sąmoningumo, atsakomybės skatinimas, didinimas; internetinių socialinių tinklų apribojimai; vaizdinė medžiaga; aktyvesnis bendravimas, paremtas šeimos įtraukimu į saugaus interneto aplinkos kūrimą; skatinimas domėtis kita veikla.

Pedagogai, pateikdami rekomendacijas saugaus interneto aplinkos kūrimui jaunuoliams, akcentuoja ir „atsakingos tėvystės, jaunuolių rengimo šeimai“ svarbą bei išskiria, jog technologijų sparta, tobulėjimas nebeleidžia „sustabdyti“ šio proceso – jaunuolių įsitraukimo į internetinę erdvę. Pedagogų pateiktos rekomendacijos atskleidžia ne tik problemines saugaus interneto aplinkos kūrimo kryptis, tačiau išryškina ir prevencines galimybes, kuriomis būtų galima siekti kaip įmanoma saugesnio interneto aplinkos kūrimo jaunuoliams.

Apibendrinant gimnazistų ir pedagogų nuomonių apie prevencines galimybes užtikrinant saugią komunikaciją internetiniuose socialiniuose tinkluose analizę, galima teigti, kad vertinti jaunuolių dalyvavimą internetiniuose socialiniuose tinkluose būtų perdėm nepagrįsta, nes tai - sudėtingas reiškinys, turintis daugiaprasmi kontekstą. Tačiau, remiantis pedagogų ir gimnazistų anketinės apklausos rezultatais, galima išskirti prevencinės veiklos kryptis, orientuotas į saugios jaunuolių komunikacijos kūrimą ir palaikymą internetinėje erdvėje – tai įvairūs pedagogai taikomi saugaus interneto aplinkos kūrimo būdai, skiriamas didelis dėmesys šviečiamųjų, prevencinių programų įgyvendinimui, esminių žinių apie virtualioje erdvėje esančius pavojus, būdus, kaip išvengti virtualios erdvės grėsmių, suteikimas. Abi respondentų grupės vienu pagrindinių veiksnių, skatinančių jaunuolių realų bendravimą, įvardija įdomesnę laisvalaikio veiklą. Gimnazistai akcentuoja pozityvesnių santykių su bendraamžiais, o pedagogai – santykių ir su šeimos nariais, svarbą ir reikšmingumą saugios jaunuolių komunikacijos kūrimo ir palaikymo internetinėje erdvėje procese.

DISKUSIJA

Atliktas gimnazistų naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais ypatumų ir galimos priklausomybės empirinis tyrimas leidžia gautus tyrimo duomenis palyginti su kitų autorių anksčiau atliktais tyrimais, jų rezultatais. Taigi atlikto magistro darbo tyrimo rezultatus palyginsime su keliais lietuvių ir užsienio šalių tyrėjų atliktais tyrimais, jų rezultatais.

J.Ruškaus, D.Žvirdausko, V.Kačenauskaitės, R.Žvirdauskienės (2009) atlikto tyrimo „Paauglių elgsena elektroninėje erdvėje“ duomenimis, internetiniai socialiniai tinklai – viena dažniausių paauglių aktyviai naudojamų virtualių veiklų. Tai atsispindi ir šio magistro darbo tyrimo rezultatuose.

J.Ruškaus, D.Žvirdausko, V.Kačenauskaitės, R.Žvirdauskienės (2009) tyrime dažniausiai pasitaikančiomis grėsmėmis ir pavojais internetiniuose socialiniuose tinkluose įvardijamos grėsmės, susijusios su nepageidajamu skverbimusi į interneto vartotojo paauglio emocinę sritį, taip pat į paauglio kompiuterio saugumą ir į paauglio fizinę ir psichinę sveikatą. Autoriai, remdamiesi tyrimu, konstatuoja, kad paaugliai atpažįsta interneto grėsmes, o grėsmių atpažinimas, nors ir nevienintelė, tačiau labai svarbi grėsmių valdymo dalis.

V. Kalmus (2008) atlikto tyrimo duomenys taip pat sutampa su magistro darbo tyrimo duomenimis, kuomet pagrindiniais elektroninės erdvės pavojais įvardijami asmeninės informacijos atskleidimas, piktnaudžiavimas kitų vaikų asmeniniais duomenimis, pažintys su nepažįstamais žmonėmis. Nors šis autorius daug dėmesio skiria ir kitokio pobūdžio grėsmių elektroninėje erdvėje – pedofilų viliojimams, priekabiavimams, susitikimams su vyresniais asmenimis, su kuriais vaikai internete, analizei.

Magistro darbo tyrimo rezultatuose, kaip ir J.Ruškaus, D.Žvirdausko, V.Kačenauskaitės, R.Žvirdauskienės (2009) ir V.Kalmus (2008) tyrimuose atsiskleidžia panašios tyrimo tendencijos. Pagrindinėmis grėsmėmis, kylančiomis internetiniuose socialiniuose tinkluose abi respondentų grupės – gimnazistai ir pedagogai – įvardija patyčias, žeminančius komentarus, pasinaudojimą asmeniniais duomenimis, sukčiavimą, siekiant finansinės naudos, pažintis su nepažįstamais žmonėmis. Magistro darbo tyrime dalyvavusieji gimnazistai tik iš dalies suvokia internetiniuose socialiniuose tinkluose kylančias grėsmes, kai kurie jų – akcentuoja šių grėsmių „žalos“ nereikšmingumą fizinei ir psichinei sveikatai.

Nepaisant ugdymo institucijose įgyvendinamos prevencinės veiklos, orientuotos būtent į saugią jaunuolių komunikaciją virtualioje erdvėje, internetiniuose socialiniuose tinkluose jaunuoliams kylančios grėsmės yra aktualios, reikalaujančios tam tikrų veiksmingų problemos sprendimų paieškų ir įgyvendinimo.

Magistro darbo tyrimo rezultatuose taip pat atsiskleidžia ir jaunuolių tėvų pakankamai paviršutiniška jaunuolių virtualiose elgsenos kontrolė: kai kurie tėvai pakankamai pasyviai domisi jaunuolių virtualia elgsena, kita tėvų grupė – naudoja daug abejonių keliančias kontroles priemones ir būdus, nors pedagogai pagrindžia būtent tėvų vaidmens reikšmę, suteikiant naudingos ir išsamios informacijos apie internetiniuose socialiniuose tinkluose kylančias grėsmes.

J.Ruškus, D.Žvirdauskas, V.Kačenauskaitė, R.Žvirdauskienė (2009) konstatuoja, jog neįmanoma uždrausti interneto naudojimo, kuomet vienintelis įmanomas būdas sumažinti realias ir potencialias grėsmes yra paauglių savivokos apie šias grėsmes didinimas. Nors magistro darbo tyrimo rezultatuose atsispindi ir kiti, ne mažiau svarbūs ir reikšmingi, grėsmių neigiamos įtakos raiškos sprendimo būdai – informacijos apie šiuose tinkluose slypinčius pavojus ir grėsmes suteikimas, realaus, gyvo bendravimo skatinimas, nepilnamečių naršymo internetiniuose socialiniuose tinkluose kontroliavimas. Pedagogai taip pat pritaria šiems grėsmių internetiniuose socialiniuose tinkluose ”žalos“ mažinimo būdams ir nurodo, kad dar labai svarbu skatinti realų bendravimą, bendradarbiavimą su jaunuoliais, jų tėvais.

G.Žibėnienės, D.Brasienės (2013) atliktas tyrimas „Naudojimąsis internetu, internetiniais socialiniais tinklais ir galimai patiriamos grėsmės: mokinių nuomonė“ atskleidė, kad dalyvaudami internete, internetiniuose socialiniuose tinkluose, mokiniai labai dažnai susidiuria su daugybe grėsmių ir pavojų, kai pažeidžiamos jų teisės. Magistro darbo tyrimo rezultatai sutampa su G.Žibėnienės, D.Brasienės (2013) atlikto tyrimo rezultatais – internetiniai socialiniai tinklai jaunuoliams padeda patenkinti bendravimo poreikį, kuomet daug dėmesio skiriama bendrumo, bendruomeniškumo jausmo puoselėjimui; internetiniai socialiniai tinklai suteikia jaunuoliams galimybę keistis informacija, emocijomis ir įspūdžiais, nors taip pat šiuose tinkluose dažnai „įklimpstama į nereikšmingos informacijos, betikslio bendravimo liūną“ (šis aspektas išsamiai neatsiskleidžia magistro darbo tyrimo rezultatuose). Tiek G.Žibėnienės, D.Brasienės (2013), tiek magistro darbo tyrimo rezultatuose atsiskleidžia, jog jaunuoliai turi žinių apie

grėsmes, kylančias internetiniuose socialiniuose tinkluose, tačiau, pasak autorių, žinios ir įgūdžiai negali būti efektyvi apsauga nuo šiuose tinkluose kylančių grėsmių.

Magistro darbo tyrimo rezultatuose nedetalizuojamas internetiniuose socialiniuose tinkluose patiriamų grėsmių kaip vaiko teisių pažeidimo aspektas. Nors G.Žibėnienė, D.Brasiene (2013) išsamiau analizuoja būtent šį aspektą. Autorių teigimu, internetinių grėsmių tikimybė yra didesnė vaikams, turintiems nepakankamus socialinius gebėjimus. Magistro darbo tyrimo rezultatuose atsiskleidžia, jog šių grėsmių tikimybė yra didesnė uždariems, vienišiams, įvairių bendravimo problemų bei kompleksų turintiems jaunuoliams.

Magistro darbo tyrime, analizuojant priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų aspektą, išryškėjo, jog didesnę tikimybę tapti priklausomais nuo internetinių socialinių tinklų turi vieniši, uždaro būdo, kompleksuoti, turintys bendravimo problemų jaunuoliai. Tai atsispindi ir R.Jokūbaitės (2014) atliktame tyrime „Paauglių rizikingo elgesio internete veiksniai“.

R.Jokūbaitės (2014) tyrimo duomenimis, jaunuolių komunikabilumas ir pasitikėjimas savimi, stipri moralinių vertybių sistema gali apsaugoti nuo pažeidžiamumo internete, kuomet autorė išryškina veiksnų grupes, skatinančias rizikingo elgesio raišką internetinėje erdvėje: šeimos psichologinė atmosfera, šeimos sudėtis, materialinė padėtis. Susvetimėjimas, emocinės šilumos trūkumas, konfliktai ir bendravimo problemos šeimoje, autorės nuomone, glaudžia siejasi su paauglių įsitraukimu į internetinius socialinius tinklus. Tai iš dalies atsiskleidžia ir magistro darbo tyrimo rezultatuose, kuomet išskiriamos šiek tiek kitokios veiksnų grupės, skatinančios didesnę tikimybę patirti internetiniuose socialiniuose tinkluose esančias grėsmes: tai asmeninės jaunuolio savybės, santykiai su bendraamžiais, draugais ir santykiai su šeima.

Autorės, remdamosi atlikto tyrimo duomenimis, teigia, jog bendraamžių palaikymas, pasitenkinimas tarpusavio ryšiais, pozityvios bendraamžių savirealizacijos galimybės gali tapti veiksniais, kurie apsaugo nuo rizikingo elgesio internetinėje erdvėje. Magistro darbo tyrimo rezultatuose taip pat akcentuojama pozityvių santykių su pačiu savimi, su bendraamžiais ir su šeima reikšmė bei įtaka atsakingesnei elgsenai internetinėje erdvėje.

Magistro darbo tyrimo rezultatai taip pat sąveikauja su J.Kim, R.Larose, W.Peng (2009) ir K.S.Young, C.N.Abreu (2011) atliktų tyrimų duomenimis. J.Kim, R.Larose, W.Peng (2009) nurodo, kad priklausomybė nuo internetinių socialinių tinklų įtakoja kitas individo veiklas – mokymąsi, laisvalaikį, realius santykius su šeimos nariais, draugais. Magistro darbo tyrimo rezultatuose išryškėja ir tai, kad priklausomybė nuo internetinių socialinių tinklų dažniau gali

patirti vieniši, realaus bendravimo problemų turintys jaunuoliai, kurie internetinę erdvę naudoja kaip jaučiamas vienišumo jausmo slopinimo priemonę.

K.S.Young, C.N.Abreu (2011) atliktas tyrimas padėjo atskleisti teigiamus ryšius tarp probleminio įsitraukimo į bendravimą internetu ir psichosocialinių sunkumų. Tai išryškėjo ir magistro darbo tyrimo rezultatuose.

J. Vaišnorienė (2008), analizavusi priklausomybės nuo virtualios komunikacijos požymių identifikavimą, konstatuoja, kad priklausomybė nuo internetinių socialinių tinklų paaugliams visų pirma pradeda reikštis būtent psichologiniais kriterijais, nes būtent šių psichologinių priklausomybės nuo virtualios komunikacijos požymių analizė patvirtina pakankami didelę priklausomybės tikimybę jaunuoliams, aktyviai dalyvaujanties internetinėje erdvėje.

Magistro darbo tyrimo rezultatuose atsiskleidžia tik gimnazistų ir pedagogų nuomonė apie priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų požymius, galimos priklausomybės raiškos ypatumus, susijusius su asmens savybėmis, santykiais su bendraamžiais, aplinka, šeimos nariais. Atliktas magistro darbo tyrimas neleidžia vienareikšmiškai konstatuoti, kad gimnazistai, dalyvavę anketinėje apklausoje, yra priklausomi nuo internetinių socialinių tinklų, tačiau galima daryti prielaidą, jog aktyvus ir dažnas naudojimąsis internetiniais socialiniais tinklais, didelė patiriamų grėsmių šiuose tinkluose tikimybė, santykių su pačiu savimi, su bendraamžiais, šeimos nariais problemos gali sąlygoti priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų atsiradimą. Būtent tai pagrindžia jau įgyvendinamų bei siektinų įgyvendinti prevencinės veiklos kryptių, orientuotų į saugią jaunuolių komunikaciją internetinėje erdvėje, būtinybę.

IŠVADOS

1. Internetiniai socialiniai tinklai - socialinis ir ekonominis reiškinys, keičiantis individų tarpusavio komunikacijos formas ir bendravimo pobūdį. Socialinės tinklaveikos teorijos kontekste internetiniai socialiniai tinklai – informacijos srautai, pasiekiantys įvairius šių tinklų vartotojus bei siejantys žmones, bendruomenes, institucijas, valstybes, kur reikšmingi integracijos, fragmentacijos bei globalizacijos procesai.
2. Aptariant dažniausiai naudojamus internetinius socialinius tinklus, charakterizuoti “One.lt”, “Klasė.lt”; “Google+”; “Twitter”; “Facebook” internetiniai socialiniai tinklai, kurių populiarumą lemia įvairios įrankių juostos, plačios vartotojams suteikiamos galimybės naudotis įvairiomis paslaugomis.
3. Išanalizavus mokslinę literatūrą, išryškėjo internetinių socialinių tinklų galimybės – paauglių saviraiška, socialinio atstūmimo kompensavimas, tapatybės reprezentavimas ir kūrimas įsitvirtinimas bendruomenėje, papildomos informacijos paieška, galimybė skleisti, dalintis, platinti informaciją. Įvairių tyrėjų darbuose atsiskleidė ir šiuose tinkluose vartotojams kylančios grėsmės - abejingumas realiems santykiams su šeimos nariais ar bendraamžiais, patiriamos kibernetinės patyčias, seksualinis priekabiavimas, neatsakingas asmens duomenų atskleidimas/naudojimas.
4. Pastebėta, kad internetiniuose socialinių tinkluose vykstanti komunikacija yra įvairių procesų junginys, kur gavėjas gali virsti siuntėju. Internetinė komunikacija gali būti naudinga individui užmegzti silpniems saitams, kurie padėtų gauti informaciją, atverti galimybes mažomis sąnaudomis, prisideda prie socialinių ryšių plėtros visuomenėje.
5. Išsiaiškinta, kad vaiko teisių pažeidimai internetiniuose socialiniuose tinkluose lieka aktualūs, kuomet išryškinamos šios prevencinės veiklos galimybės - vaikų, tėvų, pedagogų bendradarbiavimo skatinimas, pedagogų kompiuterinio raštingumo tobulinimas, saugių naudojimosi aplinkų kūrimas ugdymo institucijose, žinių vaikams suteikimas, jų įgūdžių ir motyvacijos formavimas ir kt.
6. Nustatyta, jog priklausomybė nuo internetinių socialinių tinklų interpretuojama kaip psichologinė priklausomybė, kurios atsiradimą paskatina asmens socialinės problemos, šeimoje glūdinčios problemos, realaus bendravimo su bendraamžiais, tėvais, pedagogais problemos. Priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų požymių analizės kontekste

išryškėja šios priklausomybės įtaka įvairioms asmens veikloms – mokymuisi, laisvalaikiui, darbinei veiklai ir kt.

7. Atliktas gimnazistų naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais ypatumų ir galimos priklausomybės požymių empirinis tyrimas atskleidė, kad gimnazistų ir pedagogų nuomone, jaunuoliai daugiausiai laisvo laiko skiria būtent dalyvavimui internetiniuose socialiniuose tinkluose. Gimnazistai aktyviai naudoja „Facebook“; „Instagam“; „Google +“ internetinius socialinius tinklus. Aktyvų ir dažną gimnazistų dalyvavimą internetinėje erdvėje paskatina tam tikros internetinės erdvės galimybės – greita informacijos paieška, plačios interneto galimybės bei draugų, bendraamžių rekomendacijos. Identifikuotas ir internetiniuose socialiniuose tinkluose kylančių grėsmių patyrimas: internetiniuose socialiniuose tinkluose susiduriama su patyčiomis, žeminančiais komentais, pasinaudojimu asmeniniais duomenimis, pažintimis su nepažįstamais žmonėmis. Pedagogai taip pat pritaria gimnazistų išskirtoms internetinių socialinių tinklų grėsmėms. Gimnazistams daugiausiai informacijos apie socialinių tinklų grėsmes suteikia draugai, bendraamžiai, tėvai bei pedagogai, nors pedagogai akcentuoja būtent tėvų ir pedagogų suteikiamų žinių naudą jaunuolių sąmoningumo, atsakomybės didinimui internetinėje erdvėje. Tiek pedagogų, tiek gimnazistų apklausos rezultatai atskleidė dažno ir aktyvaus naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais įtaką priklausomybės nuo šių tinklų atsiradimui. Taip pat gimnazistai akcentuoja, jog naudojimąsi internetiniais socialiniais tinklais aktyvina, paskatina įvairūs realaus bendravimo sunkumai, santykių su šeimos nariais, draugais problemos. Siekdami saugios jaunuolių komunikacijos virtualioje erdvėje, pedagogai taiko įvairius saugaus interneto aplinkos kūrimo būdus ugdymo institucijose, daug dėmesio skiria šviečiamųjų, prevencinių programų įgyvendinimui, esminių žinių apie virtualioje erdvėje esančius pavojus, būdus, kaip išvengti virtualios erdvės grėsmių, suteikimui bei su jomis susijusių įgūdžių formavimui.
8. Atliktas magistro darbo tyrimas leidžia pagrįsti darbo hipotezę, kad dažnas ir neatsakingas naudojimąsis internetiniais socialiniais tinklais gali paskatinti priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų atsiradimą, internetiniuose socialiniuose tinkluose kylančių grėsmių patyrimą.

REKOMENDACIJOS

Gimnazistams (jaunuoliams): ↓

1. Aktyviau dalyvauti projektinėse veiklose, diskusijose, orientuotose į saugios komunikacijos palaikymą virtualioje erdvėje.
2. Daugiau dėmesio skirti diskusijoms apie grėsmes, kylančias internetiniuose socialiniuose tinkluose, padrašinant bendraamžius, aktyviau kalbėti apie problemas, su kuriomis susiduriama šiuose tinkluose.
3. Atkreipti dėmesį ne tik į internetinių socialinių tinklų galimybes, tačiau atsakingai ir sąmoningai įvertinti šių tinklų grėsmes, iškylančias internetinių socialinių tinklų vartotojams.

Tėvams: ↓

1. Aktyviau ir atsakingiau bei sistemingiau domėtis jaunuolių virtualia veikla, naudojant veiksmingas kontrolės priemones ir būdus.
2. Bendrauti ir bendradarbiauti su vaikais, skatinant jų domėjimąsi ne tik bendravimu virtualioje erdvėje, bet ir gyvu, realiu bendravimu.
3. Atkreipti dėmesį į galimai rizikingą jaunuolių elgseną virtualioje erdvėje.

Pedagogams: ↓

1. Daugiau dėmesio skirti šviečiamųjų, prevencinių programų, orientuotų į jaunuolių sąmoningumo, atsakomybės didinimą virtualioje erdvėje, įgyvendinimui
2. Jaunuoliams patraukliomis ir įdomiomis formomis suteikti žinių apie virtualioje erdvėje galinčius kilti pavojus, akcentuojant būdus, kaip išvengti virtualios erdvės grėsmių.
3. Naudojant kelioms suinteresuotoms asmenų grupėms veiksmingas darbo formas, bendrauti bei bendradarbiauti su ugdytinių tėvais, ieškant rizikingos jaunuolių elgsenos virtualioje erdvėje sprendimo būdų.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Antinienė D.(2004). *Lietuvos studentų socialiniai ryšiai: diagnostinis tyrimas naudojant socialinio tinklo matricą*. Vilnius: VU. Prieiga internetu: <<http://www.zurnalai.vu.lt/psichologija/article/view/4348/2899>>.
2. Aramavičiūtė A. (2005). *Požiūris į vertybes kaip demokratijos ugdymo sąlyga*. Prieiga internetu: <http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2010/100/aram27-36.pdf>.
3. Bacys T. (2012). *Paauglių priklausomybė nuo socialinių tinklų internetinėje erdvėje*. Kaunas: VDU. Prieiga internetu: <<http://www.zurnalai.vu.lt/files/journals/180/articles/1390/public/9.pdf>>.
4. Baigiamųjų (bakalauro, magistrantūros studijų) darbų rengimo metodiniai reikalavimai (2015). Šiauliai: ŠU.
5. Barker V.(2009). *Older adolescents' motivations for social network site use: the influence of gender, group identity, and collective self-esteem*. *Cyberpsychol Behav*. Apr; 12(2):209-13.
6. Baršauskienė V., Janulevičiūtė – Ivaškevičienė B. (2007). *Komunikacija: teorija ir praktika*. Kaunas: Technologija.
7. Bereikienė D., Vašcova Ž. (2011). *Interneto keliamos grėsmės ir vaiko teisė į asmeninį gyvenimą, bendravimą ir susirašinėjimo internetinėje erdvėje slaptumą*. Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka: mokslinių straipsnių rinkinys.P. 43-55.
8. Boase J., Horrigan J., Wellman B. (2006). *The strength of Internet ties*. Washington: Pew Internet and American life Project.
9. Boetther S. (2009). *The online teaching survival guide*. London.
10. Boyd D., Ellison N. (2007). *Why Youth Social Network Sites: The Role of Networked Publics in Teenage Social Life*. Berkman Center Research Publication. P. 119-142.
11. Brasienė D. (2010). *Vaiko teisių apsaugos pažeidimai ir jų prevencija internetiniuose socialiniuose tinkluose*. Magistro darbas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
12. Brasienė D., Žibėnienė G. (2013). *Naudojimąsis internetu, internetiniais socialiniais tinklais ir galimai patiriamos grėsmės: mokinių nuomonė*. Prieiga internetu: https://www.mruni.eu/upload/iblock/8f5/004_Zibeniene_Brasiene.pdf.
13. Breidokienė R. (2013). *Ankstyvosios savireguliacijos biologiniai ir psichosocialiniai veiksniai*. Daktaro disertacija. Vilnius: VU.

14. Burke M., Marlow C., Lento T. (2010). *Social network activity and social well-being*. Conference of human factors in computing systems. Atlanta.
15. Bulotaitė L. (2009). *Priklausomybių anatomija*. Vilnius: Tyto Alba.
16. Butt S., Phillips J.G. (2008). *Personality and self reported mobile phone use*. Computers in Human Behavior. Vol. 24 (2). P.346–360.
17. Butterfield L. (2007). *Model of safe internet*. Prieiga internetu: og.nz/Doc_Library/Netert.pdf>.
18. Castells M. (2006). *Informacijos amžius: ekonomika, visuomenė ir kultūra*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
19. Christofides E., Muise A., Desmarais S. (2012). *Hey Mom, What's on Your Facebook? Comparing Facebook Disclosure and Privacy in Adolescents and Adults*. Prieiga internetu: <http://spp.sagepub.com/content/3/1/48.abstract>.
20. Correa T., Hinsley A. W., Zuniga H. G. (2010). *Who interacts on the web? The intersection of users' personality and social media use*. Computers in Human Behavior. P. 24-35.
21. Crumlish C., Malone E. (2009). *Designing social interfaces*. Cambridge.
22. Dandrea A., Ferri F., Grifoni P. (2009). *An Overview of Methods for Virtual Social Networks Analysis*. Computational Social Network Analysis: Trends, Tools and Research Advances. London: Springe.
23. Davis R.A. (2001). *The cognitive psychology of internet gaming disorder*. Prieiga internetu: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0272735814000658>.
24. Dijk J. (2006). *Discourse and manipulation*. Prieiga internetu: <http://www.discourses.org/OldArticles/Discourse%20and%20manipulation.pdf>.
25. Dixon P., Gellman R. (2011). *Online privacy: a reference handbook*. Santa Barbara.
26. Donath J., Boyd D. (2008). *Public displays of connection*. Technology Journal. Prieiga internetu: <<http://smg.media.mit.edu/papers/Donath/PublicDisplays.pdf>>.
27. Dowell E.B., Burgess A.W., Cavanaugh D.J. (2009). *Clustering of Internet Risk Behaviors in a Middle School Student Population*. Journal of School Health. 79(11). P. 947-553.
28. Ellison N., Steinfield C.(2007). *The benefits of Facebook "friends": Exploring the relationship between college students use of online social networks and social capital*. Journal of Computer-Mediated Communication. Prieiga internetu:<<http://jcmc.indiana.edu/vol12/issue4/ellison.html>>.

29. Ellison N., Boyd D. (2011). *Social network sites: definition, history and scholarship*. Journal of computer mediated communication.
30. *EU kids online tyrimas* (2012). Prieiga internetu: http://www.draugiskasinternetas.lt/repository/dokumentai/ataskaitos/2014/zero_to_eight_19aug.pdf.
31. Fogarty K. (2006). *Teens and Internet Safety*. Prieiga internetu: http://kidshealth.org/teen/safety/safebasics/internet_safety.
32. Fraser M., Dutta S. (2010). *Mano virtualieji aš: kaip socialiniai tinklai keičia gyvenimą, darbą ir pasaulį*. Vilnius: Eugrimas.
33. *Garbingo elgesio internete kodeksas* (2013). Prieiga internetu: http://www.draugiskasinternetas.lt/repository/dokumentai/mokiniu_kodeksas.jpg.
34. Garton L. (2007). *Studying online social networks*. Journal of Computer-Mediated Communication.
35. Goldberg I. (2005). *The international personality item pool and the future of public-domain personality measures*. Prieiga internetu: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0092656605000553>.
36. Guan S., Subrahmanyam K. (2009). *Youth Internet use: risks and opportunities*. Prieiga internetu: http://www.cdmc.ucla.edu/KS_Media_biblio_files/Guan%20%26%20Subrahmanyam%202009_1.pdf.
37. Hagel J., Armstrong G. (2007). *Expanding markets through virtual communities*. Prieiga internetu: <<http://www.questia.com/googleScholar.qst?docId=5000569332>>.
38. Hearn A. (2008). *Meat, mask, burden: probing the contours of the branded self*. Journal of Consumer Culture. P. 197-217.
39. Hugher I. (2008). *Internet use and loneliness in older adults*. Prieiga internetu: <http://online.liebertpub.com/doi/pdf/10.1089/cpb.2007.0010>.
40. Ybarra M., Mitchell K. (2007). *Online aggressor/targets, aggressors, and targets: A comparison of associated youth characteristics*. Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines. 45(7). P. 1308–1316.
41. Young K. (2011). *Risk factors of students internet abuse*. Prieiga internetu: <http://www.netaddiction.com/articles/surfing_not_studying.pdf>.

42. Young K.S., Abreu C.N. (2011). *Parental behavioral and psychological control and problematic internet use among Chinese adolescents*. Prieiga internetu: <http://online.liebertpub.com/doi/pdf/10.1089/cyber.2012.0293>.
43. Joinson A. N. (2009). *Understanding the psychology of Internet behaviour: Virtual worlds*. Palgrave Macmillan.
44. Jokūbaitė R. (2014). *Paauglių rizikingo elgesio internete veiksniai*. Tiltai. Nr.1. P. 1-12.
45. Jones S.G.(2008). *Cybersociety*. Thousand Oaks: Sage.
46. *Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija* (1995). Prieiga internetu: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=19848&p_query=&p_tr2=.
47. Jurkevičienė J. (2015). *Elektroniniai socialiniai tinklai naujose socialinėse medijose: dalyviai ir jų veiklos*. Daktaro disertacija. Kaunas: KTU.
48. *Kaip pradėti naudotis Twitter* (2014). Prieiga internetu: <http://macarena.lt/2014/02/kaip-pradeti-naudotis-twitter/>.
49. Kalmus V. (2008). *National report for Estonia*. Comparing childrens online opportunities and risks across Europe. Cross national comparisons for UK Kids online a report for the EC safer Internet plus programme.
50. Kardelis K. (2010). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai: ŠU.
51. Karmaza E. (2010). *Bendrosios vaikų ir jų šeimos vertinimo ir pagalbos teikimo priemonės*. Vilnius.
52. *Kas slepiasi už „Facebook“ eksperimento?* (2008). Prieiga internetu: <http://it.lrytas.lt/-12054724441204404161-kas-slepiasi-u%C5%BE-facebook-eksperimento.htm>.
53. Katz J., Rice R. (2004). *E-health networks and social transformations: expectations of centralization, experiences of decentralization*. Londres.
54. Kim J., Larose R., Peng W. (2009). *Loneliness as the cause and effect of problematic internet use: the relationship between internet use and psychological well-being*. Cyberpsychology and Behaviour. Vol. 12 (4). P. 451–455.
55. Klanienė I., Jokūbaitė R. (2011). *Rizikos grupės paauglių (12–14 M.) piktnaudžiavimo internetu prevencija mokykloje*. Socialinis ugdymas. Nr. 19 (30). P. 19-30.
56. Lanza E., Svetsen A.(2007). *Tell me who your friends are and I might be able to tell you what language(s)you speak: social network analysis, multilingualism, and identity*. Prieiga

internetu: <<http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=8&hid=6&sid=55168949-e7a9-41f8-82b6-122de9d6b5e0%40sessionmgr4>>.

57. Larson D. (2011). *Visualizing the amount of data on social networks*. Prieiga internetu: <<http://blog.tweetsmarter.com/social-networking/understanding-the-amount-of-data-onsocial-networks-infographic>>.

58. Laucytė R. (2011). *Ar mes jau esame priklausomi nuo socialinių tinklų?* Utena: Utenos kolegija. Prieiga internetu: <http://www.slk.lt/studentu-konferencijos/2011/articles/.../16_Laucyte_UK.doc>.

59. Leung L. (2009). *User-generated content on the internet: an examination of gratifications, civic engagement and psychological empowerment*. Prieiga internetu: <http://nms.sagepub.com/content/11/8/1327.abstract>.

60. *Lietuvos WEB 2.0: socialiniai tinklai* (2010). Prieiga internetu: <http://seku.lt/lietuvos-socialiniai-tinklai/>.

61. *Lietuvos Respublikos Konstitucija* (1992). Prieiga internetu: <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>.

62. *Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas* (1996). Prieiga internetu: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=279424.

63. *Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas* (2000). Prieiga internetu: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=107687.

64. *Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo įstatymas* (2006). Prieiga internetu: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=280580&p_query=&p_tr2=.

65. *Lietuvos Respublikos Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas* (2011). Prieiga internetu: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=400103.

66. *Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus ataskaita* (2015). Prieiga internetu: http://vaikoteises.lt/media/file/ataskaitos/2015_ataskaita_galutine_2.pdf.

67. Lim J.S. (2004). *Learning system of internet addiction prevention*. Prieiga internetu: computer.org/comp/proceedings/icalt/2004/2181/00/21810836.pdf.

68. Lindsay D. (2011). *Scientific writing is thinking of words*. Prieiga internetu: <http://southchinafish.ac.cn/lib/zlxz/201211/P020121129576028891988.pdf>.

69. Livingstone S., Helsper E. (2008). *Parental mediation and children's internet use*. Prieiga internetu: <<https://core.ac.uk/download/files/67/95667.pdf>>.
70. Livingstone S., Haddon L., Görzig A., Ólafsson K. (2011). *Risks and safety on the internet: the perspective of European children*. Prieiga internetu: <http://eprints.lse.ac.uk/33731/>.
71. Loss J., Lindacher V., Curbach J. (2013). *Online social networking sites-a novel setting for health promotion*. Prieiga internetu: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/24457613>.
72. Macy B. (2015). *A digital sociocope*. Cambridge University Press.
73. Mačėnaitė M., Paulikienė D., Skersytė I. (2011). *Vaikų privatumo apsauga internete*. Vilnius: Lietuvos vartotojų institutas.
74. Mandravickaitė J. (2010). *Privačios informacijos sklaida socialiniame tinkle „Facebook“*. Magistro darbas. Kaunas: VDU.
75. Markevičienė A. (2008). *Komunikacija: samprata ir procesas*. Prieiga internetu: distance.ktu.lt/marijampole/kursai_demo/Dal_soc_komunikacija/resources/documents/pdf.
76. Memmi D. (2009). *The nature of virtual communities*. Prieiga internetu <<http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=6&hid=6&sid=55168949-e7a9-41f8-82b6-122de9d6b5e0%40sessionmgr4>>.
77. Mesch G.S. (2001). *An Analysis of University Students' Internet Use in Relation to Loneliness and Social Self-efficacy*. Prieiga internetu: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042813018545>.
78. Miller H. (2006). *The presentation in www home pages*. Prieiga internetu: <<http://ess.ntu.ac.uk/miller/cyberpsych/millmath.htm>>.
79. Miller H. (2010). *„Normal“ and „Abnormal“ Behaviors on Social Networking Websites*. Elon University. Prieiga internetu: <<http://hayleymelissa.com/wp-content/themes/workaholic2/portfolio/ResearchPaper.pdf>>.
80. Mooy E. (2001). *Computer-assisted health impact assessment for intersectoral health policy*. Prieiga internetu: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/11459624>.
81. Morahan – Martin J. (2007). *Internet addiction*. New Jersey.
82. *Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas* (2002). Prieiga internetu: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=289912.
83. Norman N., Erbring L.(2002). *Internet and society: a preliminary report*. Prieiga internetu:

http://www.nomads.usp.br/documentos/textos/cultura_digital/tics_arq_urb/internet_society%20report.pdf.

84. Pabedinskaitė O., Milašauskas P. (2012). *Elektroninės prekybos muzikos įrašais modelis*. Vilnius: Vilniaus Gedimino Technikos universitetas. Prieiga internetu: <www.btp.vgtu.lt/index.php/btp/article/download/btp.2012.17/pdf>.
85. Paluckaitė U., Žardeckaitė – Matulaitienė K. (2015). *Rizikingas elgesys internete: jo formos ir pasekmės tarpasmeniniams santykiams bei asmens privatumui*. Kaunas: VDU. Prieiga internetu: <[http://www.hi.lt/uploads/pdf/visuomenes%20sveikata/2015.3\(70\)/VS%202015%203\(70\)%20LIT%20A%20Rizikingas%20elgesys%20internetu.pdf](http://www.hi.lt/uploads/pdf/visuomenes%20sveikata/2015.3(70)/VS%202015%203(70)%20LIT%20A%20Rizikingas%20elgesys%20internetu.pdf)>.
86. *Parduotas puslapis "One.lt"*. (2011). Prieiga internetu: <http://www.veidas.lt/tag/one-lt>.
87. Pempek T.A., Yermolayeva Y.A., Calvert S.L. (2009). *College students' social networking experiences on Facebook*. Prieiga internetu: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0193397308001408>.
88. Pociūtė B., Krancaitė E. (2012). *Paauglių aktyvumas/pasyvumas internetiniame socialiniame tinkle Facebook ir sąsajos su jaučiamu vienišumu bei asmenybės bruožais*. Vilnius: VU. Prieiga internetu: < <http://www.zurnalai.vu.lt/files/journals/124/articles/812/public/60-79.pdf>>.
89. Ruškus J., Žvirdauskas D. (2009). *Paauglių elgsena elektroninėje erdvėje*. Tyrimo ataskaita. Vilnius: Informacinių technologijų centras.
90. Safko L. (2006). *The social media bible: tactics, tools and strategies for business success*. New Jersey.
91. Sasson H., Mesch G. (2014). *Parental Mediation, Peer Norms and Risky Online Behaviors among Adolescents*. Computers in Human Behavior. Prieiga internetu: https://www.researchgate.net/publication/281404323_Sasson_H_Mesch_GS_2014_Parental_Mediation_Peer_Norms_and_Risky.
92. *Saugesnio interneto programa 2009-2013m.* (2009). Prieiga internetu: http://www.itc.smm.lt/wp-content/uploads/2013/08/SIC-LT-II-2012-13_LT_ataskaita1.pdf.
93. Sirbikytė G. (2013). *Ar socialinio tinklo valdytojas atsako už šio tinklo naudotojo neteisėtus veiksmus padarytą žalą? Teisės apžvalga*. Kaunas: VDU.
94. Sirtautienė N. (2008). *Kai internetas tampa žalingu įpročiu*. Prieiga internetu: <http://www.sekunde.lt/content.php?p=read&tid=41324>.

95. Skardžiūtė A. (2010). *Tarptautinių aplinkosaugos nevyriausybinių organizacijų komunikacija internetiniuose socialiniuose tinkluose*. Magistro darbas. Kaunas:VDU.
96. Smith A., Kollock P. (2007). *Social networking communities and e-dating services: concepts and implications*. USA.
97. *Social Networks: Facebook Takes Over Top Spot, Twitter Climbs*. (2009). Prieiga internetu: <https://blog.compete.com/2009/02/09/facebook-myspace-twitter-social-network/>.
98. Solove D.J. (2007). *The future of reputation: gossip, rumor and privacy on the internet*. Prieiga internetu: http://scholarship.law.gwu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2081&context=faculty_publication.
99. Straubergaitė I., Petrauskas S. (2007). *Socialinės kultūros veiksniai, darantys įtaką paauglių laisvalaikiui internetinėse svetainėse: pilotinis tyrimas*. Jaunųjų mokslininkų darbai, 3 (14), P. 86-90.
100. Šumenas A. (2009). *Politinė komunikacija socialinių tinklų svetainėse*. Informacijos mokslai. Nr. 51. P. 24-36.
101. Šurkutė V.(2008). *Internetas: nauda ir pavojai*. Prieiga internetu: <http://www.medicine.lt/index.php?pagrid=leidiniai&strid=6356&subid=gm>.
102. Uznieienė R. (2009). *Medijinis ugdymas: švietimas, lavinimas ir mokymas apie žiniasklaidą*. Klaipėda: KU.
103. *Vaikų privatumo apsaugos geroji patirtis ir tikslinių grupių poreikių analizė Italijoje ir Lietuvoje: ataskaita* (2011). Prieiga internetu: [file:///C:/Users/Toshiba/Downloads/tyrimu_isvados_LT%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/Toshiba/Downloads/tyrimu_isvados_LT%20(4).pdf).
104. Vaišnorienė J. (2008). *Priklausomybės nuo virtualios komunikacijos požymių identifikavimas*. Magistro darbas. Kaunas:VDU.
105. Van Dijk J. (2006). *The network society: social aspects of new media*. London: Sage Publications.
106. *Visuotinė žmogaus teisių deklaracija*. (2000). Prieiga internetu: http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/lit.pdf.
107. Voznikaitis (2013). *Egzistencija, prasmė ir tobulumas*. Vilnius: MRU.
108. *TNS LT: moterys dažniau naudojami Facebook, o vyrai - Youtube*. (2015). Prieiga internetu: <http://www.tns.lt/lt/news/tns-lt-moterys-dazniau-naudojami-facebook-%2C-vyrai-youtube-/>.

109. Zaleskienė I. (2003). *Nevyriausybinių organizacijų vaidmuo, teikiant socialines paslaugas*. Socialinis darbas. Nr. 1(3). P.89-95.
110. Zwart M., Henderson M., Lindsay D., Philips M. (2010). *Teenagers, legal risks and social networking sites*. Monash university.
111. Žakas A. (2013). *Socialinių tinklų įtaka Lietuvoje sparčiai auga*. Prieiga internetu: <https://www.socialusmarketingas.lt/socialiniu-tinklu-itaka-lietuvoje-sparciai-auga/>.
112. Žibėnienė G., Brasienė D. (2013). *Naudojimasis internetu, internetiniais socialiniais tinklais ir galimai patiriamos grėsmės: mokinių nuomonė*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
113. Žiliūkaitė R. (2004). *Socialinis kapitalas ir internetas*. Sociologija: Mintis ir veiksmas. Nr. 1, P. 104-114.
114. Žvirblytė A. (2011). *Paauglių komunikacijos socialinių tinklų svetainėse ypatumai: tarptautinis aspektas*. Vilnius: VU.
115. Wartella A.E (2014). *The impact of Facebook and social networking sites on adolescents responses to peer influence*. Routledge Companion to Popular Culture.
116. Wellmann B., Salaff J. (2011). *Computer networks as social networks: collaborative work, telework and virtuality community*. Prieiga internetu: <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=5&hid=6&sid=55168949-e7a9-41f8-82b6-122de9d6b5e%40sessionmgr4>.
117. Wells M. (2006). *Internet-Related Problems Coming to the Attention of School Social Workers*. *Children & School*. Vol. 28, No.4. P. 237–242.
118. Wells M., Mitchell K. (2008). *How do high-risk youth use the internet? Characteristics and Implications for Prevention*. Prieiga internetu: http://unh.edu/ccrc/pdf/CV178_online%20first.pdf.
119. Westerman D. (2008). *How do people really seek information about others?* Information seeking across Internet and traditional communication channels. *Journal of Computer-Mediated Communication*. P. 751-767.

PRIEDAI

Gerb. Gimnaziste,

Šiandienos skaitmeniniame pasaulyje dauguma mūsų nuo mažens vis intensyviau naudojamės informacinėmis technologijomis, aktyviau jungiamės į internetinius socialinius tinklus dėl šių tinklų ir apskritai interneto teikiamų plačių galimybių.

Atliekamu tyrimu siekiama išsiaiškinti Jūsų naudojimosi internetu, įsitraukimo į internetinius socialinius tinklus ypatumus.

Todėl prašome atsakyti į anketos klausimus, pažymint **X** Jums tinkamą atsakymą. Anketa yra anoniminė, Jums nereikia nurodyti savo vardo ir pavardės. Gauti tyrimo rezultatai apibendrinta forma bus panaudoti magistro darbe” **Gimnazistų naudojimosi internetu, internetiniais socialiniais tinklais raiškos ypatumai ir galimos priklausomybės požymiai**”.

Tyrimą atlieka Šiaulių universiteto, Ugdymo mokslų ir socialinės gerovės fakulteto, edukologijos studijų programos magistrantė Roberta Petraitiienė.

Lytis:

- Mergina;
 Vaikinas.

Parašyk, kurioje klasėje mokaisi: _____.

Amžius: _____.

Nuo kada pradėjai naudotis kompiuteriu? _____.

→ DOMINUOJANTI VIRTUALI VEIKLA

1. Kokią veiklą, būdama(s) prie kompiuterio, renkiesi dažniausiai? ! Gali pasirinkti kelis atsakymo variantus

- Kompiuterinius žaidimus;
 Bendravimą internetiniuose socialiniuose tinkluose;
 Bendravimą pažinčių svetainėse;
 Ieškai reikalingos informacijos pasiruošimui pamokoms;
 Žiūri vaizdo įrašus;
 Klausaisi muzikos;
 Kita (įrašyk savo atsakymą)_____.

2. Kiek laiko per dieną praleidi prie kompiuterio?

- Iki 1 val;
- Iki 2 val;
- Iki 3 val;
- Daugiau nei 4 val.
- Kita (įrašyk savo atsakymą)_____.

3. Kokiai iš šių veiklų skiri daugiausiai savo laisvo laiko? ! Gali pasirinkti kelis atsakymo variantus

- Kompiuteriniams žaidimams;
- Bendravimui internetiniuose socialiniuose tinkluose;
- Bendravimui pažinčių svetainėse;
- Informacijos paieškai;
- Vaizdo įrašų peržiūroms;
- Muzikos klausymuisi;
- Kita (įrašyk savo atsakymą)_____.

4. Kas lemia toki Tavo veiklos pasirinkimą? ! Gali pasirinkti kelis atsakymo variantus

- Nauji atsiradę pomėgiai;
- Draugų, bendraamžių rekomendacijos, pasiūlymai;
- Tai „mados“ reikalas;
- Bendravimas internete kur kas paprastesnis nei realybėje;
- Plačios interneto teikiamos galimybės vienu metu leidžia sužinoti daug įdomių dalykų;
- Tokiu būdu greičiausiai randu man reikalingos informacijos;
- Kita (įrašyk savo atsakymą)_____.

5. Kaip dažnai internetu naudojiesi mokymosi tikslais – reikalingos informacijos pamokų ruošai paieškai ir pan?

- Kasdien;
- Kas antrą dieną;
- Kelis kartus per savaitę;
- Kelis kartus per mėnesį;
- Negaliu pasakyti;
- Kita (įrašyk savo atsakymą)_____.

6. Kaip dažnai mokytojai skiria užduotis, kuriu atlikimui yra būtinas internetas?

- Kasdien;
- Kas antrą dieną;
- Kelis kartus per savaitę;
- Kelis kartus per mėnesį;
- Negaliu pasakyti;
- Kita (įrašyk savo atsakymą) _____.

→ DALYVAVIMAS INTERNETINIUISE SOCIALINIUISE TINKLUOSE

7. Kokiame internetiniame socialiniame tinkle „turi profilį“, esi užsiregistravęs? ! Gali pasirinkti kelis atsakymo variantus

- „Facebook“ ;
- „Twitter“;
- „Instagam“;
- „Klasė“;
- „One“;
- „Google+“
- Kita (įrašyk savo atsakymą) _____.

8. Kaip dažnai naudojiesi internetiniais socialiniais tinklais?

- Kasdien;
- Kas antrą dieną;
- Kelis kartus per savaitę;
- Kelis kartus per mėnesį;
- Negaliu pasakyti;
- Kita (įrašyk savo atsakymą) _____.

9. Kas lėmė Tavo būtent šio (ar šių) internetinio socialinio tinklo pasirinkimą? ! Gali pasirinkti kelis atsakymo variantus

- Įdomus socialinio tinklo turinys;
- Įvairios įrankių juostos;
- Bendraamžių pasiūlymai, rekomendacijos;
- Daugelis bendraamžių yra šio socialinio tinklo vartotojai;
- Nuolat atnaujinamos socialinio tinklo paslaugos;
- Galimybė naudotis neribotu bendravimu;
- Kita (įrašyk savo atsakymą) _____.

10. Dėl kokių priežasčių naudojiesi internetiniais socialiniais tinklais? ! Gali pasirinkti kelis atsakymo variantus

- Čia žmonės jaučiasi ne tokie suvaržyti, laisviau bendrauja;
- Internetiniuose socialiniuose tinkluose galima įgyti „kitokio“ bendravimo patirties nei realybėje;
- Žmonės čia gali sau leisti būti atviresniais, pasakyti tai, ko nedrįsta realiame gyvenime;
- Tai palengvina uždarų žmonių bendravimą, padeda jiems bendrauti;
- Internetiniuose socialiniuose tinkluose gali būti „toks, koks nori“;
- Čia daug lengviau išreikšti jausmus ir mintis nei realybėje;
- Galiu keistis nuotraukomis, informacija, emocijomis, įspūdžiais;
- Galiu būti bendruomenės nariu, priklausyti tam tikrai bendruomenei;
- Kita (įrašyk savo atsakymą) _____.

11. Kokią informaciją pateiki savo socialinio tinklo profilyje? !Gali pasirinkti kelis atsakymo variantus.

- Vardą;
- Pavardę;
- Amžių;
- Užsiėmimo (veiklos) pobūdį;
- Gyvenamąją vietą;
- Pomėgius;
- Kita (įrašyk savo atsakymą) _____.

12. Su kuo dažniausiai bendrauji internetiniuose socialiniuose tinkluose? !Gali pasirinkti kelis atsakymo variantus.

- Su draugais, pažįstamais;
- Su klasės draugais;
- Su tėvais;
- Su pedagogais;
- Su bet kuo, kas nori su Tavimi bendrauti;
- Socialiniuose tinkluose nebendrauju, o užsiimu kitokia veikla – stebiu kitus ir pan.;
- Kita (įrašyk savo atsakymą) _____.

13. Kam yra pasiekiamą Tavo profilyje patalpinta informacija?

- Visiems, kas yra šio socialinio tinklo vartotojai;
- Draugams, pažįstamiems;
- Visa informacija yra privati;
- Kita (įrašyk savo atsakymą) _____.

→PAVOJAI INTERNETINIUIOSE SOCIALINIUIOSE TINKLUOSE

14. Ar internetiniuose socialiniuose tinkluose tenka susidurti su tam tikrais pavojais, grėsmėmis?

- Taip, visada;
- Taip, dažnai;
- Taip, kartais,
- Taip, tačiau retai;
- Ne, niekada;
- Negaliu pasakyti.

15. Kaip manai, su kokiomis grėsmėmis galima susidurti dažniausiai internetiniuose socialiniuose tinkluose? ! Gali pasirinkti kelis atsakymo variantus

- Pasinaudojimas asmeniniais duomenimis;
- Patyčios, žeminantys komentarai;
- Intymūs pasiūlymai;
- Sukčiavimas, siekiant finansinės naudos;
- Priekabiavimas;
- Smurtinių, pornografinių vaizdo įrašų peržiūra;
- Bandytas įtraukti į nusikalstamą veiklą;
- Pažintys su nepažįstamais žmonėmis
- Kita (įrašyk savo atsakymą) _____.

16. Kas informuoja apie socialiniuose tinkluose slypinčius pavojus? ! Gali pasirinkti kelis atsakymo variantus

- Draugai, bendraamžiai;
- Tėvai;
- Pedagogai;
- Kita (įrašyk savo atsakymą) _____.

17. Kokiais būdais būtų galima išvengti socialiniuose tinkluose esančių pavojų? ! Gali pasirinkti kelis atsakymo variantus

- Kontroliuoti nepilnamečių naršymą internetiniuose socialiniuose tinkluose;
- Suteikti daugiau žinių apie šiuose tinkluose slypinčius pavojus;
- Daugiau diskutuoti apie jaunuolių naršymą socialiniuose tinkluose;
- Skatinti realų, gyvą bendravimą;
- Diegti apsaugos programas, neleidžiančias jaunuoliams pasiekti „žalingos“ informacijos internete;
- Daugiau bendrauti, bendradarbiauti su tėvais, pedagogais;
- Kita (įrašyk savo atsakymą) _____.

→PRIKLAUSOMYBĖ NUO INTERNETINIŲ SOCIALINIŲ TINKLŲ

18. Kaip manai, kokios priežastys paskatina dar labiau įsitraukti į internetinius socialinius tinklus? ! Gali pasirinkti kelis atsakymo variantus

- Santykių su šeimos nariais problemos;
- Nesutarimai, konfliktai su bendraamžiais;
- Bendravimo sunkumai;
- Nepasitikėjimas savimi;
- Įvairūs kompleksai dėl išvaizdos, vidinių savybių;
- Nelinkę viešai bendrauti, drovūs ir vieniši asmenys daugiau bendrauja internetu;
- Internetu bendrauja savimi nepasitikintys, vieniši ir drovūs asmenys;
- Internetiniai socialiniai tinklai yra patrauklūs savimeilėms asmenybėms dėl galimybės „kurti“ savo įvaizdį toki, kokį jie patys nori;
- Nepasitenkinimas savo veikla – mokymusi, laisvalaikiu ir kt.
- Kita (įrašyk savo atsakymą)_____.

19. Kaip manai, ar itin dažnas dalyvavimas internetiniuose socialiniuose tinkluose gali lemti priklausomybės nuo šių tinklų atsiradimą?

- Taip;
- Ne;
- Negaliu pasakyti.

20. Kaip manai, kaip pasireiškia priklausomybė nuo internetinių socialinių tinklų? ! Gali pasirinkti kelis atsakymo variantus

- Perdėtas susirūpinimas dėl internete vykstančios veiklos;
- Nuolat aplankančios mintys apie veiklą internetiniuose socialiniuose tinkluose;
- Pailgėjęs naršymas internetiniuose socialiniuose tinkluose;
- Sumažėjęs dėmesys kitai veiklai, mokymuisi, gyvam bendravimui ir kt;
- Nukenčia mokymosi rezultatai;
- Nebėra laisvo laiko, kuris būtų praleidžiamas, nenaršant internetiniuose socialiniuose tinkluose;
- Pašliję santykiai su šeimos nariais, bendraamžiais;
- Irzlumas, nesėdint prie kompiuterio;
- Euforijos būseną dalyvaujant internetiniuose socialiniuose tinkluose;
- Kita (įrašyk savo atsakymą)_____.

→REALAUS BENDRAVIMO REIKŠMĖ

21. Kam Tu skiri pirmenybę: naršymui socialiniame tinkle ar betarpiškam bendravimui su draugais ir pažįstamais?

- Pirmenybę teikiu realiam bendravimui su draugais, pažįstamais;
- Pirmenybę teikiu bendravimui virtualioje erdvėje;
- Negaliu pasakyti;
- Kita (įrašyk savo atsakymą)_____.

22. Kaip manai, kas leistų daugiau jaunimui skirti laiko betarpiškam bendravimui nei naršymui socialiniuose tinkluose? ! Gali pasirinkti kelis atsakymo variantus

- Geresni santykiai su šeimos nariais;
- Geresni santykiai su bendraamžiais, pažįstamais, klasės draugais;
- Didesnis jaunuolių užimtumas;
- Įdomesnė laisvalaikio veikla;
- Kita (įrašyk savo atsakymą)_____.

→APSAUGOS NUO NEIGIAMO POVEIKIO VIRTUALIOJE ERDVĖJE BŪDAI IR PRIEMONĖS

23. Ar tėvai kontroliuoja Tavo veiklą internetiniuose socialiniuose tinkluose?

- Taip, kontroliuoja visada;
- Taip, dažnai, tikrina mano veiklą šiuose tinkluose;
- Taip, tačiau retai kontroliuoja;
- Mano veiklos socialiniuose tinkluose neriboja;
- Kita (įrašyk savo atsakymą)_____.

24. Kaip tėvai kontroliuoja Tavo veiklą socialiniuose tinkluose? ! Gali pasirinkti kelis atsakymo variantus

- Stebi mano veiklą internetiniame socialiniame tinkle;
- Riboja laiką, praleidžiamą internetiniuose socialiniuose tinkluose;
- Tikrina mano draugų, pažįstamų sąrašus;
- Namuose įdiegtos apsaugos nuo žalingo interneto programos;
- Mano veiklos socialiniuose tinkluose tėvai nekontroliuoja;
- Kita (įrašyk savo atsakymą)_____.

DAR KARTĄ DĖKOJU UŽ PATEIKTUS ATSAKYMUS.

Gerb. pedagoge...

Šiandienos skaitmeniniame pasaulyje dauguma mūsų nuo mažens vis intensyviau naudojamės informacinėmis technologijomis, aktyviau jungiamės į internetinius socialinius tinklus dėl šių tinklų ir apskritai interneto teikiamų plačių galimybių. Ypač tai tampa dažnu ir kartais pavojingu reiškiniu jaunimo tarpe.

Atliekamu tyrimu siekiama išsiaiškinti Jūsų nuomonę apie gimnazistų naudojimosi internetu, įsitraukimo į internetinius socialinius tinklus ypatumus, prevencinės veiklos galimybes ugdymo institucijose saugiam vaiko naudojimuisi internetu.

Todėl prašome atsakyti į anketos klausimus, pažymint ✕ Jums tinkamą atsakymą. Anketa yra anoniminė, Jums nereikia nurodyti savo vardo ir pavardės. Gauti tyrimo rezultatai apibendrinta forma bus panaudoti magistro darbe” **Gimnazistų naudojimosi internetu, internetiniais socialiniais tinklais raiškos ypatumai ir galimos priklausomybės požymiai”.**

Tyrimą atlieka Šiaulių universiteto, Ugdymo mokslų ir socialinės gerovės fakulteto, edukologijos studijų programos magistrantė Roberta Petraitienė.

Informacija apie respondentą↓

Lytis:

- Moteris;*
- Vyras.*

Jūsų kvalifikacinė kategorija:

- Mokytojas;*
- Vyresnysis mokytojas;*
- Mokytojas – metodininkas;*
- Mokytojas – ekspertas.*
- Kita (įrašykite savo atsakymą) _____.*

Pedagoginio darbo patirtis (metais):

- Iki 1 metų;*
- Nuo 1 iki 3 metų;*
- Nuo 3 iki 5 metų;*
- Nuo 5 iki 10 metų;*

- Nuo 10 iki 15 metų;
- Daugiau nei 15 metų.

Gimnazistų naudojimosi internetu, internetiniais socialiniais tinklais ypatumai ↓
----

1. Kokiai iš šių veiklų internete, Jūsų nuomone, jaunuoliai skiria daugiausiai savo laisvo laiko? *Galite pasirinkti kelis atsakymo variantus*

- Kompiuteriniams žaidimams;
- Bendravimui internetiniuose socialiniuose tinkluose;
- Bendravimui pažinčių svetainėse;
- Informacijos paieškai;
- Naujienų peržiūrai;
- Vaizdo įrašų peržiūroms;
- Muzikos klausymuisi;
- Kita (įrašykite savo atsakymą) _____.

2. Kaip vertinate dabartinę paauglių (jaunimo) naudojimosi internetu, socialiniais tinklais situaciją?

- Teigiamai;
- Neigiamai;
- Neutraliai.

3. Kodėl dabartinę paauglių (jaunimo) naudojimosi internetu situaciją vertinate teigiamai?

Atsakyti, jei į 1 klausimą, atsakėte teigiamai. *Galite pasirinkti kelis atsakymo variantus*

- Šiuolaikinis jaunimas itin žingeidus, o internetas sudaro galimybę greitai rasti svarbios informacijos;
- Jaunimas be internetinės erdvės tampa atsiribojęs nuo pagrindinių įvykių, naujienų, žinių;
- Naudojimasis internetu praplečia jaunimo galimybes mokytis, tobulėti;
- Naudojimasis internetu praplečia jaunimo galimybes išreikšti save;
- Naudojimasis internetu praplečia jaunimo kūrybiškumo galimybes;
- Naudojimasis socialiniais tinklais leidžia patirti laisvo, nevaržomo bendravimo pojūtį;
- Kita (įrašykite savo nuomonę) _____.

4. Kodėl dabartinę paauglių (jaunimo) naudojimosi internetu situaciją vertinate neigiamai? Atsakyti, jei į 1 klausimą, atsakėte neigiamai. *Galite pasirinkti kelis atsakymo variantus*

- Šiuolaikinis jaunimas, ieškodamas jiems svarbios informacijos, renkasi lengviausią informacijos paieškos būdą – internetą;
- Paaugliai nesugeba laisvai naudotis kitais informacijos šaltiniais, kaip tik internetas;
- Naudojantis internetu, jaunuoliai tampa uždaresni, vienišesni;

- Dėl aktyvaus naudojimosi socialiniais tinklais, nukenčia jaunimo bendravimas, bendravimo įgūdžiai;
- Naudojimasis socialiniais tinklais, nuolatinis „buvimas“ internete užima vis daugiau jaunimo laiko;
- Kita (įrašykite savo nuomonę)_____.

5. Kaip dažnai gimnazistai turi naudotis internetu mokymosi tikslais – reikalingos informacijos pamokų ruošai paieškai ir pan?

- Kasdien;
- Kas antrą dieną;
- Kelis kartus per savaitę;
- Kelis kartus per mėnesį;
- Negaliu pasakyti;
- Kita (įrašykite savo atsakymą)_____.

Naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais priežastys ir juose patiriamos grėsmės↓

6. Kaip manote, kokios priežastys lemia pakankamai aktyvų jaunimo naudojamąsi internetu, socialiniais tinklais? Galite pasirinkti kelis atsakymo variantus.

- Virtualioje erdvėje jaunuoliai jaučiasi ne tokie suvaržyti, laisviau bendrauja;
- Internetiniuose socialiniuose tinkluose galima įgyti „kitokio“ bendravimo patirties nei realybėje;
- Jaunuoliai gali sau leisti būti atviresniais, pasakyti tai, ko nedrįsta realiame gyvenime;
- Tai palengvina uždarų žmonių bendravimą, padeda jiems bendrauti;
- Internetiniuose socialiniuose tinkluose gali būti „toks, koks nori“;
- Čia daug lengviau išreikšti jausmus ir mintis nei realybėje;
- Tai jaunimui tinkamiausias būdas keistis nuotraukomis, informacija, emocijomis, įspūdžiais;
- Internetinė erdvė skatina bendruomeniškumo, bendrumo jausmus;
- Kita (įrašykite savo atsakymą)_____.

7. Su kokiomis grėsmėmis dažniausiai galima susidurti dažniausiai internetiniuose socialiniuose tinkluose? Galite pasirinkti kelis atsakymo variantus

- Pasinaudojimas asmeniniais duomenimis;
- Patyčios, žeminantys komentarai;
- Intymūs pasiūlymai;
- Sukčiavimas, siekiant finansinės naudos;
- Priekabiavimas;
- Smurtinių, pornografinių vaizdo įrašų peržiūra;

- Bandymas įtraukti į nusikalstamą veiklą;
- Pažintys su nepažįstamais žmonėmis
- Kita (įrašykite savo atsakymą) _____.

8. Įvertinkite, ar gimnazistai suvokia internete, internetiniuose socialiniuose tinkluose slypinčius pavojus, grėsmes?

- Taip, visada;
- Taip, dažnai;
- Taip, kartais,
- Taip, tačiau retai;
- Ne, niekada;
- Negaliu pasakyti.

**Internetiniuose socialiniuose tinkluose patiriamų grėsmių sprendimo būdai,
preveninės galimybės↓**

9. Kas turėtų suteikti naudingos informacijos apie internetiniuose socialiniuose tinkluose slypinčius pavojus? Galite pasirinkti kelis atsakymo variantus.

- Draugai, bendraamžiai;
- Tėvai;
- Pedagogai;
- Kita (įrašykite savo atsakymą) _____.

10. Kokiais būdais, Jūsų nuomone, būtų galima išvengti internetiniuose socialiniuose tinkluose esančių pavojų? Galite pasirinkti kelis atsakymo variantus.

- Kontroliuoti nepilnamečių naršymą internetiniuose socialiniuose tinkluose;
- Suteikti daugiau žinių apie šiuose tinkluose slypinčius pavojus;
- Daugiau diskutuoti apie jaunimo naršymą socialiniuose tinkluose;
- Skatinti realų, gyvą bendravimą;
- Diegti apsaugos programas, neleidžiančias jaunuoliams pasiekti „žalingos“ informacijos internete;
- Daugiau bendrauti, bendradarbiauti su tėvais, paaugliais;
- Kita (įrašykite savo atsakymą) _____.

Aktyvus dalyvavimas internetiniuose socialiniuose tinkluose – prielaida priklausomybės nuo internetinių socialinių tinklų atsiradimui↓

11. Kaip manote, ar itin dažnas dalyvavimas internetiniuose socialiniuose tinkluose gali lemti priklausomybės nuo šių tinklų atsiradimą?

- Taip;
- Ne;
- Negaliu pasakyti.

12. Kaip, Jūsų nuomone, galėtų pasireikšti priklausomybė nuo internetinių socialinių tinklų? *Galite pasirinkti kelis atsakymo variantus*

- Perdėtas susirūpinimas dėl internete vykstančios veiklos;
- Nuolat aplankančios mintys apie veiklą internetiniuose socialiniuose tinkluose;
- Pailgėjęs naršymas internetiniuose socialiniuose tinkluose;
- Sumažėjęs dėmesys kitai veiklai, mokymuisi, gyvam bendravimui ir kt;
- Nukenčia mokymosi rezultatai;
- Nebėra laisvo laiko, kuris būtų praleidžiamas, nenaršant internetiniuose socialiniuose tinkluose;
- Pašliję santykiai su šeimos nariais, bendraamžiais;
- Irzlumas, nesėdint prie kompiuterio;
- Euforijos būseną dalyvaujant internetiniuose socialiniuose tinkluose;
- Kita (įrašykite savo atsakymą)_____.

13. Kas leistų daugiau jaunimui skirti laiko betarpiškam bendravimui nei naršymui socialiniuose tinkluose? *Galite pasirinkti kelis atsakymo variantus.*

- Geresni santykiai su šeimos nariais;
- Geresni santykiai su bendraamžiais, pažįstamais, klasės draugais;
- Didesnis jaunuolių užimtumas;
- Įdomesnė laisvalaikio veikla;
- Pedagogų skatinimas;
- Kita (įrašykite savo atsakymą)_____.

Saugios interneto aplinkos kūrimas šeimoje ir ugdymo institucijoje↓

14. Kaip manote, kas turėtų būti atsakingas už saugios interneto aplinkos kūrimą paaugliui?

- Pats paauglys, jaunuolis;
- Draugai, bendraamžiai;

- Tėvai;
- Pedagogai;
- Kita (įrašykite savo atsakymą) _____.

15. Kaip manote, ar paauglių tėvai pakankamai kontroliuoja savo vaikų veiklą internetiniuose socialiniuose tinkluose?

- Taip, manau, pakankamai;
- Taip, kontroliuoja, bet galėtų tai daryti atsakingiau;
- Taip, kontroliuoja, tačiau dažnai tėvai nepastebi esminių dalykų;
- Ne, nekontroliuoja, nes vaikai turi teisę į nevaržomą bendravimą, privatumą ir pan.
- Ne, nekontroliuoja.
- Kita (įrašykite savo atsakymą) _____.

16. Kaip tėvai turėtų kontroliuoti vaikų veiklą internete, socialiniuose tinkluose? Galite pasirinkti kelis atsakymo variantus

- Stebėti savo vaikų veiklą internetiniame socialiniame tinkle;
- Riboti laiką, praleidžiamą internetiniuose socialiniuose tinkluose;
- Tikrinti vaiko draugų, pažįstamų sąrašus;
- Namuose įdiegti apsaugos nuo žalingo interneto programas;
- Daugiau bendrauti su vaiku ir informuoti apie internetinėje erdvėje galinčius kilti pavojus;
- Kita (įrašykite savo atsakymą) _____.

17. Kaip ugdymo institucija turėtų ir galėtų prisidėti prie realaus bendravimo skatinimo paauglių bendruomenėse? Galite pasirinkti kelis atsakymo variantus

- Kasdiene veikla ugdymo institucijoje;
- Projektine veikla;
- Renginiais;
- Neformaliojo ugdymo užsiėmimais;
- Įtraukdama mokinių tėvus, pedagogus;
- Kita (įrašykite savo nuomonę) _____.

18. Kaip ugdymo institucijos kuria saugaus interneto aplinkas mokiniams? Galite pasirinkti kelis atsakymo variantus.

- Diegia saugaus interneto naudojimosi programas ir kuruoja jų priežiūrą;
- Suteikia mokiniams žinių apie virtualioje erdvėje galinčius pasitaikyti pavojus;
- Bendradarbiauja su mokinių tėvais;
- Kontroliuoja mokinių naudojimąsi internetu;
- Įgyvendina šviečiamąsias saugaus interneto naudojimosi programas;

- Didina mokinių sąmoningumą, susidūrus su tam tikromis virtualios erdvės grėsmėmis;
- Skatina mokinius suvokti virtualios erdvės grėsmes bei ieškoti efektyvių sprendimo būdų;
- Atlieka mokinių naudojimosi internetu tyrimus, kurių rezultatai naudojami saugaus interneto aplinkų tobulinimui;
- Kita (įrašykite savo nuomonę) _____.

19. Kaip manote, kokio pobūdžio žinių trūksta jaunuoliams, norintiems internetu naudotis saugiai, nepatiriant grėsmių?

- Žinių apie galimas patirti grėsmes internetinėje erdvėje;
- Žinių apie pagalbos būdus, priemones, nukentėjus nuo virtualios erdvės grėsmių;
- Daugiau dėmesio reikėtų skirti jaunuolių sąmoningumo, atsakomybės skatinimui;
- Žinių apie atsparumą neigiamai informacijos poveikiui virtualioje erdvėje;
- Kita (įrašykite savo nuomonę) _____.

20. Pateikite pasiūlymų, rekomendacijų saugios interneto aplinkos kūrimui šiuolaikiniam jaunuoliui:

☞ _____;

☞ _____;

☞ _____;

☞ _____;

☞ _____.

DĖKOJU UŽ IŠSAMIOUS ATSAKYMUS

